

Onsdagen den 9 april

Kl. 10.00

§ 1 Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1979/80:112 till näringsutskottet

1979/80:130 hemställan 1–3 till utrikesutskottet
hemställan 4 till justitieutskottet

1979/80:131 hemställan 1 till utrikesutskottet
hemställan 2 till justitieutskottet

1979/80:135 till försvarsutskottet

1979/80:142 till trafikutskottet

1979/80:145 bil. 1 till arbetsmarknadsutskottet
i övrigt till utbildningsutskottet

1979/80:147 till arbetsmarknadsutskottet

1979/80:148 bil. 1 till socialutskottet
i övrigt till utbildningsutskottet

1979/80:149 till civilutskottet

1979/80:151 till skatteutskottet

1979/80:156 till näringsutskottet

1979/80:159 avsnittet övriga frågor i bil. 4 till näringsutskottet
i övrigt till finansutskottet

1979/80:160 till finansutskottet

Skrivelse

1979/80:161 till näringsutskottet

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Redogörelse 1979/80:15 till utbildningsutskottet

§ 3 Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1979/80:1956 till konstitutionsutskottet

1979/80:1957 till finansutskottet

1979/80:1958–1960 till jordbruksutskottet

§ 4 Föredrogs men bordlades åter

Finansutskottets betänkanden 1979/80:20–23

Socialutskottets betänkande 1979/80:32

§ 5 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1979/80:173

Onsdagen den
9 april 1980

*Anslag till central-
nämnden för fas-
tighetsdata*

Föredrogs civilutskottets betänkande 1979/80:21 med anledning av propositionen 1979/80:100 i vad avser anslag till centralnämnden för fastighetsdata jämte motion.

Regeringen hade i proposition 1979/80:100 bil. 5 (justitiedepartementet) under litt. G 3 (s. 132–133) och underbilaga 4 (s. 234–238) föreslagit riksdagen att under andra huvudtiteln för budgetåret 1980/81 till Centralnämnden för fastighetsdata anvisa ett förslagsanslag av 26 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motion 1979/80:1823 av Per Bergman och Per Olof Håkansson (båda s), vari föreslagits att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts

1. om medelsberäkningen för och därmed om användningen av anslaget till centralnämnden för fastighetsdata,
2. om förlängning av den första etappen i fastighetsdataarbetet t. o. m. budgetåret 1982/83 och om därav påkallade förslag till uppskrivning av ram för verksamheten under samma tid.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen under andra huvudtiteln till Centralnämnden för fastighetsdata för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 26 000 000 kr.,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1823.
3. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anført beträffande beslut om införande av nytt fastighetsregister och inskrivningsregister.

Reservation hade avgivits av Oskar Lindkvist, Lars Henrikson, Thure Jadestig, Maj-Lis Landberg, Birgitta Dahl, Magnus Persson och Per Olof Håkansson (alla s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motion 1979/80:1823 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anført.

THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Frågan om ett fastighetsdatasystem har sysselsatt riksdagen i ett helt decennium. Det har från tid till annan inneburit motsättningar, som ibland följt de politiska blockgränserna. även om det i vissa fall kan vara svårt att finna politiska utgångspunkter för ställningstagandena. Det har kanske oftare varit tvister som utgått från den mystik som ibland omger datahanteringen och måhända från en ovilja att lägga ner pengar på rationaliseringar över huvud taget. Motsättningarna har också ibland fått näring från företrädare för vissa grupper i vår förvaltning som sett andra okända risker i förändringar i administrationens villkor.

Innan jag går in på den fråga som skiljt oss i utskottet åt vill jag med

tillfredsställelse notera vad vi nu är helt ense om. Vi är ense om att vi skall ha ett fastighetsdatasystem av den grundläggande typ vi har i drift i dag. Det är dess utformning som vi nu diskuterar och utreder. Vi är också ense om – och har gett uttryck för detta i det nu aktuella betänkandet – att driftsystem I inte har övergetts av riksdagen. Det står fortfarande kvar och är det alternativ som skall behandlas i FADIR-utredningen och mot vilket riksdagen – obunden av tidigare beslut – skall väga eventuella andra förslag med t. ex. delade system m. m. Det blir troligen konkretiseringarna av de olika alternativen mot bakgrund av regionaliseringskrav och krav från användarna som slutligen faller avgörandet. Jag tror för min del att det är väsentligt att konstatera detta inför det fortsatta utredningsarbetet.

Så till den socialdemokratiska reservationen. Den fråga vi i utskottet inte har kunnat ena oss om kan mot bakgrund av enigheten i synsätt i övrigt förefalla marginell. Vi reserverar oss och önskar få ett beslut redan nu och förlänga den första arbetsetappen med ett år, medan majoriteten vill skjuta på ställningstagandet till våren 1981. Jag skall gärna erkänna att man inte kan påstå att en sådan förskjutning av ett beslut skulle innebära att verksamheten stoppas upp helt. Däremot vill jag påstå att det självfallet vore bättre om vi klarade ut detta nu och slapp ovisshet. Senast under våren 1981 måste man känna till riktlinjerna i stort för budgetåret 1982/83 för att kunna planera förberedelsearbeten. Får vi beslutet nu kan man ta hänsyn till detta redan i höstens anslagsframställning. Om man ser det från majoritetens synpunkt, kan jag inte riktigt förstå varför det är så viktigt att vänta. Vi reserverar oss vidhåller alltså vår åsikt och hoppas att kammaren inte är lika låst som utskottsmajoriteten – ett bifall till reservationen ger under alla förhållanden bättre planeringsförutsättningar, och det strävar vi ju efter att vår förvaltning skall ha.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen vid civilutskottets betänkande nr 21 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

SVEN ERIC ÅKERFELDT (c):

Herr talman! Fastighetsdatareformen har blivit mer omfattande, mer komplicerad och framför allt mer kostnadskrävande än vad någon kunde föreställa sig när riksdagen 1968 beslutade om reformen.

I detta betänkande behandlas bara en del av reformen, nämligen den datatekniska systemlösningen – en från början okontroversiell fråga. Sedan viss tvekan uppstått kring bl. a. kostnadsutvecklingen tillsattes den s. k. FADAK-utredningen, vilken mötte en splittrad remissopinion.

Inom justitiedepartementet utarbetades då ett nytt systemförslag med utgångspunkt i vad riksrevisionsverket föreslagit i sitt remissvar. Detta innebar en helt ny lösning. Det innebar att man skulle dela det driftsystem I som man tidigare varit ense om och att man skulle arbeta med ett inskrivningsregister och ett fastighetsregister.

Riksdagen beslutade 1978 – efter viss vända – i princip att biträda förslaget, att detaljer skulle utredas i särskild ordning och att slutligt förslag till systemlösning sedan skulle redovisas för riksdagen.

I proposition 1978/79:114 redovisades därefter i samband med anslagsframställningen hur verkställigheten av detta beslut skulle gå till.

Justitieministerns bedömning av det fortsatta reformarbetet och möjligheterna att påbörja delningen stämde emellertid inte på alla punkter med vad ett enigt civilutskott och en enig riksdag vid det tillfället ansåg.

Utskottet och riksdagen ansåg, genom bifall till en rad motioner, t. ex. att effekten av en delning inte belysts i tillräcklig grad för att man skulle få påbörja delningen. Regionaliseringsalternativ saknades, och olika användares synpunkter beaktades inte, varför utskottet föreslog ytterligare överväganden innan riksdagen kunde ta slutlig ställning till den framtida systemutformningen. Riksdagen följde detta uttalande av utskottet.

På den vägen är vi nu. Den socialdemokratiska motionen som vi nu har att ta ställning till och på vars grund socialdemokraterna i utskottet har reserverat sig har som främsta uppgift att understryka vad ett enigt civilutskott tidigare anfört, nämligen att kommande beslut inte skall vara bundet till det tidigare fattade principbeslutet.

Utskottet anser, även om det inte står ordagrant så i betänkandet, att motionen är överflödigt. Motionens syfte är helt tillgodosett genom tidigare ställningstagande och genom den skrivning som nu presenteras. Det enda konkret nya i motionen är att man yrkar på ett beslut redan nu om en förlängning av den första utredningstappen med ett år och på att det redan nu skall anvisas medel för en sådan förlängning. Som utskottet säger kan emellertid ett eventuellt sådant beslut med fördel anstå till nästa riksmöte. Då har man bättre underlag för bedömningen i sak och bättre underlag för ett ställningstagande när det gäller medelsanvisningen.

Såvitt jag kan förstå är vi i sak eniga – också Thure Jadestig betonade ju detta. Jag har trots det en viss förståelse för att man från socialdemokratisk sida vill understryka den oro man känner för att ett kommande beslut inte skulle vila på ett tillräckligt underlag, men jag menar att dessa farhågor är starkt överdrivna. Utskottets uttalande att riksdagen inför kommande beslut inte är bunden av tidigare avgöranden i principfrågan borde vara ett lugnande besked även för motionärerna.

Mot denna bakgrund yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Oskar Lindkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Thure Jadestig begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 21 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Oskar Lindkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Thure Jadestig begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 159
Nej – 157
Avstår – 1

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölles.

§ 7 Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m.

Föredrogs civilutskottets betänkande 1979/80:18 med anledning av propositionen 1979/80:100 i vad avser anslag till vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. jämte motioner.

Regeringen hade i proposition 1979/80:100 bil. 16 (bostadsdepartementet) under litt. B 17 (s. 130–149) föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad i regeringsprotokollet förordats i fråga om ändrade former och grunder för statens lånestöd till energibesparande åtgärder i bostadshus m. m.,

2. medge att bidrag och lån till energibesparande åtgärder i bostadshus m. m. beviljades intill ett belopp av 1 570 000 000 kr. under budgetåret 1980/81,

3. medge att bidrag till energibesparande åtgärder i allmänna samlingslokaler beviljades intill ett belopp av 10 000 000 kr. under budgetåret 1980/81,

4. medge att bidrag till energibesparande åtgärder i kommunala och landstingskommunala byggnader beviljades intill ett belopp av 125 000 000 kr. under budgetåret 1980/81,

5. medge att stöd till energibesparande åtgärder inom statliga byggnader beviljades intill ett belopp av 50 000 000 kr. under budgetåret 1980/81,

6. bemyndiga regeringen att under de förutsättningar som angetts i regeringsprotokollet medge att lån till energibesparande åtgärder i kommunala och landstingskommunala byggnader kunde beviljas under budgetåret 1980/81,

7. bemyndiga regeringen att besluta om utbyte mellan de under 2–5 angivna ramarna,

8. medge regeringen att inom ramen för en planeringsreserv av

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m.

Onsdagen den
9 april 1980

Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m.

600 000 000 kr. besluta om utökning av de under 2–5 angivna ramarna enligt de grunder som förordats i regeringsprotokollet,

9. medge att anslaget Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. disponerades för energiinriktad utvecklings- och demonstrationsverksamhet m. m. intill ett belopp av 15 000 000 kr. under budgetåret 1980/81.

10. medge att beslut i fråga om stöd under budgetåren 1981/82 och 1982/83 till energiinriktad utvecklings- och demonstrationsverksamhet preliminärt fick meddelas intill ett belopp av 11 000 000 kr. samt 7 000 000 kr.,

11. medge att bidrag till kommunerna för rådgivnings- och besiktningsverksamhet m. m. beviljades intill ett belopp av 110 000 000 kr. under budgetåret 1980/81.

12. medge att beslut i fråga om bidrag under budgetåret 1981/82 till kommunerna för rådgivnings- och besiktningsverksamhet m. m. preliminärt fick meddelas intill ett belopp av 110 000 000 kr.,

13. medge att beslut i fråga om bidrag till statens provningsanstalt för utveckling av metoder för provning och kontroll av åtgärder inom energihushållningsområdet beviljades intill ett belopp av 2 000 000 kr. under budgetåret 1980/81.

14. medge att beslut i fråga om bidrag under vart och ett av budgetåren 1981/82 och 1982/83 till statens provningsanstalt för utveckling av metoder för provning och kontroll av åtgärder inom energihushållningsområdet preliminärt fick meddelas intill ett belopp av 2 000 000 kr. resp. 1 600 000 kr.,

15. under trettonde huvudtiteln till Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 800 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1979/80:199 av Ulla Ekelund (c).

1979/80:784 av Margareta Gard och Sonja Rembo (båda m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde sådan ändring av bostadsförordningen 1979:30 att eldstadsvolymen inte blev avgörande för möjligheten till lån och bidrag vid övergång till vedeldning.

1979/80:751 av Helge Hagberg och Lars Svensson (båda s).

1979/80:1005 av Görel Bohlin (m).

1979/80:1494 av Kerstin Andersson i Hjärtum och Kerstin Göthberg (båda c).

1979/80:1501 av Rolf Dahlberg m. fl. (m).

1979/80:1508 av Gullan Lindblad och Anders Högmark (båda m).

1979/80:1510 av Kjell Mattsson m. fl. (c).

1979/80:1512 av Sven Munke (m).

1979/80:1830 av Kjell Mattsson m. fl. (c), vari föreslagits att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att förutsättningarna för energisparbi-

drag vid övergång till vedeldning snarast borde ses över och befrias från onödiga begränsningar, och

1979/80:1831 av Elvy Olsson m. fl. (c).

Utskottet hemställde

1. beträffande ändringar i energisparförordningen att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:748 och 1979/80:1830,

2. beträffande övergång till fast bränsle att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1512,

3. beträffande rådgivning i energisparfrågor att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1831,

4. beträffande den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:751,

5. beträffande rökkanal för fastbränsleanläggning att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1494,

6. beträffande energisparstödet till kommuner och landsting att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1508,

7. beträffande termografering och tryckmätning att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:199,

8. beträffande individuell mätning att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1501,

9. beträffande tilläggsdirektiv till värmemätningsutredningen att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1005,

10. beträffande räntebidrag avseende småhus med hyres- eller bostadsrätt att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde,

11. beträffande räntebidrag avseende småhus med äganderätt att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1510,

12. beträffande energisparlån vid etappvis ansökan att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde,

13. beträffande ändrade former och grunder för statens låncunderstöd till energibesparande åtgärder i bostadshus m. m. i vad dessa inte behandlats under 10–12 ovan att riksdagen godkände vad i regeringsprotokollet förordats,

14. beträffande ram för energibesparande åtgärder i bostadshus att riksdagen med anledning av regeringens förslag medgav att bidrag och lån till energibesparande åtgärder i bostadshus m. m. beviljades intill ett belopp av 1 370 000 000 kr. under budgetåret 1980/81,

15. beträffande ramar i övrigt och anslag m. m. att riksdagen med bifall till regeringens förslag skulle

a. medge att bidrag till energibesparande åtgärder i allmänna samlingslokaler beviljades intill ett belopp av 10 000 000 kr. under budgetåret 1980/81,

b. medge att bidrag till energibesparande åtgärder i kommunala och landstingskommunala byggnader beviljades intill ett belopp av 125 000 000 kr. under budgetåret 1980/81.

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m.

Onsdagen den
9 april 1980

Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m.

c. medge att stöd till energibesparande åtgärder inom statliga byggnader beviljades intill ett belopp av 50 000 000 kr. under budgetåret 1980/81.

d. bemyndiga regeringen att under de förutsättningar som angetts i regeringsprotokollet medge att lån till energibesparande åtgärder i kommunala och landstingskommunala byggnader kunde beviljas under budgetåret 1980/81.

e. bemyndiga regeringen att besluta om utbyte mellan de under a–d angivna ramarna.

f. medge regeringen att inom ramen för en planeringsreserv av 600 000 000 kr. besluta om en ökning av de under a–d angivna ramarna enligt de grunder som förordats i regeringsprotokollet.

g. medge att anslaget Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. disponerades för energiinriktad utvecklings- och demonstrationsverksamhet m. m. intill ett belopp av 15 000 000 kr. under budgetåret 1980/81.

h. medge att beslut i fråga om stöd under budgetåren 1981/82 och 1982/83 till energiinriktad utvecklings- och demonstrationsverksamhet preliminärt fick meddelas intill ett belopp av 11 000 000 kr. och 7 000 000 kr..

i. medge att bidrag till kommunerna för rådgivnings- och besiktningssamhet m. m. beviljades intill ett belopp av 110 000 000 kr. under budgetåret 1980/81.

j. medge att beslut i fråga om bidrag under budgetåret 1981/82 till kommunerna för rådgivnings- och besiktningssamhet m. m. preliminärt fick meddelas intill ett belopp av 110 000 000 kr..

k. medge att beslut i fråga om bidrag till statens provningsanstalt för utveckling av metoder för provning och kontroll av åtgärder inom energihushållningsområdet beviljades intill ett belopp av 2 000 000 kr. under budgetåret 1980/81.

l. medge att beslut i fråga om bidrag under vart och ett av budgetåren 1981/82 och 1982/83 till statens provningsanstalt för utveckling av metoder för provning och kontroll av åtgärder inom energihushållningsområdet preliminärt fick meddelas intill ett belopp av 2 000 000 kr. resp. 1 600 000 kr..

m. under trettonde huvudtiteln till Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 800 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av Kjell Mattsson (c), Rolf Dahlberg (m), Knut Billing (m), Bertil Danielsson (m), Sven Eric Åkerfeldt (c) och Kerstin Andersson i Hjärtum (c) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

beträffande ändringar i energisparförordningen att riksdagen med anledning av motionerna 1979/80:748 och 1830 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

SVEN ERIC ÅKERFELDT (c):

Herr talman! Representanter för centern och moderaterna har reserverat sig på en punkt i detta betänkande från civilutskottet. I övrigt är vi eniga.

Reservationen stöder motioner som avser bostadsstyrelsens föreskrifter när det gäller 4 § energisparförordningen. I denna paragraf anges förutsättningarna för energisparstöd, bl. a. när man vill gå över till eldning med ved.

Bostadsstyrelsen ställer för energisparstöd upp bl. a. den förutsättningen att vedpannan skall ha en "sådan eldstadsvolym att påfyllning av ved inte behöver ske oftare än 2 à 3 gånger per dygn". När man frågar hur någon kan få en sådan befärd idé svarar bostadsstyrelsen att det är nödvändigt att se till att bidrag inte utgår till pannbyten i allmänhet. För min del tycker jag att detta påstående låter ungefär som goddag – yxskaft.

Den här konstiga regeln innebär faktiskt i praktiken att bostadsstyrelsen ensidigt begränsat en regel som riksdag och regering har godkänt. Stödet förbehålls en viss panntyp, och det grundläggande syftet tappas bort helt, nämligen att man skall spara på våra knappa oljeresurser. Anser bostadsstyrelsen att man inte spar olja, om man fyller på pannan fyra gånger per dygn, kan man fråga sig. Regeln kan också få den konsekvensen att sparandet inte alls blir av. Utrymmet i den aktuella fastigheten tillåter kanske inte att man installerar en panna av den typ som går att fylla på bara två à tre gånger per dygn. För min del tycker jag att denna bestämmelse inte är enbart löjväckande – den är faktiskt någonting värre, eftersom man inte följer riksdagens intentioner. Bostadsstyrelsen har ju i praktiken, i varje fall delvis, upphävt ett enigt riksdagsbeslut, och detta tycker jag är mycket anmärkningsvärt.

Men det är inte nog med detta. Bostadsstyrelsen har också tagit sig för att föreskriva att man normalt förutsätter tillgång till fritt bränsle. Att man förutsätter tillgång till bränsle över huvud taget är en sak, men det behöver väl inte bostadsstyrelsen lägga sig i. Så mycket förstånd har väl även vanligt folk att man inte köper en vedpanna och installerar den, om det av någon anledning skulle vara svårt att få tag i ved eller att lagra veden i fastigheten. Det är rent klåfingrigt redan med en sådan föreskrift. Men värre är att man kanske vägras stöd, om man köper sin ved – man måste ha den gratis. Det är för mig helt obegripligt vad detta kan ha för inverkan på möjligheterna att spara olja. Det vore roligt att höra från majoritetens talesman hur man från majoritetens sida tolkar denna bostadsstyrelsens bestämmelse. Menar majoriteten att veden också skall vara fritt hemkörd och upphuggen på fastigheten eller är det bara rotpriset som skall vara noll?

Här är det fråga om att få bort en regel som för det första är sakligt omotiverad och oviktig, för det andra saknar underlag i statsmakternas beslut. Det är det som är grunden – en mycket stark grund – för vår reservation, som jag vill yrka bifall till. Det löje som den här typen av bestämmelser väcker blir svårare att glömma i framtiden ju längre bestämmelserna finns kvar. Om man följer reservationen och ändrar

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m.

Onsdagen den
9 april 1980

Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m.

föreskrifterna försvinner de i alla fall i nästa omgång tryck från bostadsstyrelsen och väcker inte i fortsättningen en för bostadsstyrelsen mycket pinsam uppmärksamhet.

Jag vill alltså yrka bifall till reservationen.

BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Den debatt vi för i dag med anledning av regeringens förslag till anslag för energibesparande åtgärder i bostäder för nästa budgetår äger rum bara ett par veckor efter folkomröstningen om energipolitiken. Och enligt den ursprungliga tidsplanen skulle den ha ägt rum bara några dagar efteråt. Som alla förstår har det inte varit möjligt att i detta förslag, vare sig i regeringens proposition eller i utskottets betänkande, ta hänsyn till folkomröstningsresultatet. Också behandlingen av den socialdemokratiska partimotionen nr 1009 om samordnade insatser för energihushållning, införande av nya energikällor och sociala miljöförbättringar, som ju har utformats med utgångspunkt i det alternativ inför folkomröstningen – nämligen linje 2 – som socialdemokraterna stod bakom, har av naturliga skäl skjutits fram till efter folkomröstningen. Vad vi nu skall ta ställning till är därför endast förslaget till anslag inför nästa budgetår och ett antal motioner som väcktes under den allmänna motionstiden. Man kan alltså betrakta det som endast en preliminär behandling av energihushållningsfrågorna.

Låt mig då för det första konstatera att regeringen nu äntligen presenterar det i flera år utlovade slutliga förslaget till finansiering av energisparlån och bidrag. Vägen hit har varit lång och vinglig och kantad med misstag och misslyckanden. Därför har utskottet och riksdagen gång på gång haft anledning att dels uttrycka sitt missnöje, dels rätta till rena felaktigheter från regeringens sida. Det är, herr talman, inga överord att säga att riksdagen vid flera tillfällen endast under protester och med uttryckliga krav på snar bättring godkänt regeringens olika förslag. Vi socialdemokrater har också vid upprepade tillfällen haft anledning att kräva andra lösningar än dem regeringen föreslagit.

Också i detta betänkande tvingas utskottet påtala brister, rätta till felaktigheter och komplettera vad som saknas i propositionen.

Utskottet påpekar således, att någon uppräknig i förhållande till penningvärdeförändringen av de år 1978 fastställda ramarna för det innevarande och nästföljande budgetåret inte har skett – trots vad som uttalades för två år sedan.

För det andra har utskottet självt tvingats reda ut hur det förhåller sig med de medel i form av reservationer och anslag som står till förfogande för utbetalningar under nästa budgetår. Någon sådan redovisning finns nämligen inte i propositionen. Det går, herr talman, inte att värja sig för misstanken att detta har ett samband med de mycket egendomliga budgetmässiga manipulationer som tidigare, senast i december, förekommit i denna fråga. Då försvarade utskotts- och riksdagsmajoriteten tilltaget att på tilläggsbudget II anslå nästan en miljard kronor till detta ändamål, trots att det då inte fanns något behov av ett sådant anslag, med att detta skulle ge "möjlighet att

besluta om hur reservationsmedlen skall tas i anspråk i samband med att en ny finansieringsordning beslutas och dess budgetmässiga konsekvenser sålunda kan överblickas”.

Och nu kan vi, herr talman, konstatera

att vi hade rätt i vår förmodan att den verkliga avsikten var att med kosmetiska medel försöka dölja en del – en hel miljard kronor – av det budgetunderskott som regeringen skulle tvingas redovisa för nästa budgetår.

att någon ordentlig redovisning av det slag utskottet förutsatte inte lämnas nu heller och att det därför inte blir möjligt att såsom förutsett ta ställning till de slutliga budgetmässiga konsekvenserna.

Utskottet säger därför självt att det föreligger ”vissa svårigheter – – – att beräkna utbetalningarna under nästa budgetår”.

För det tredje tvingas utskottet rätta till en ren felaktighet i propositionen. Regeringen har föreslagit en beslutsram som omfattar beräknade kostnader för såväl bostadslån och energisparbidrag som underliggande krediter på kapitalmarknaden. Detta är självfallet helt felaktigt, och utskottet föreslår enhälligt att beslutsramen i likhet med vad som eljest alltid gäller endast skall omfatta kostnader för bostadslån och energisparbidrag. I konsekvens härmed minskas också beslutsramen med 200 milj. kr.

Det är, herr talman, litet trist att vi ständigt skall behöva hålla på med denna kriorättning. Jag vill därför uttrycka den förhoppningen att detta är sista gången vi tvingas gå in och göra det arbete som borde ha klarats av på rätt sätt i kanslihuset.

I övrigt innebär emellertid förslaget att man nu äntligen efter flera års irrfärder ansluter sig till de förslag som socialdemokraterna har förordat sedan våren 1977, nämligen att energisparlånen skall samordnas med bostadslångivningen och att finansieringen av energisparstödet skall ske via statsbudgeten. Detta förslag är också ägnat att underlätta en sådan samordning av insatserna för energihushållning, införande av nya energikällor och sociala miljöförbättringar samt annan ombyggnadsverksamhet som vi förordar i motion 1009. Därför hälsar vi med tillfredsställelse att man äntligen kommit med detta förslag.

Jag vill till slut, herr talman, än en gång understryka att det förslag vi nu behandlar endast kan ses som en preliminär behandling av den mycket viktiga frågan om skärpt hushållning med energi. Skälen härför är flera.

För det första vet vi alla att det nu pågående energisparprogrammet, precis som vi hävdar från början, är så ineffektivt att vi långt ifrån har nått det uppställda målet. Det måste därför under alla förhållanden skärpas.

För det andra arbetar energihushållningsdelegationen, och får jag hoppas också kanslihuset, med förslag till den omprövning av energisparprogrammet som hela tiden förutsatts ske inför budgetåret 1981/82.

För det tredje har den folkomröstning om energifrågan som just har genomförts gett ett mycket klart utslag även när det gäller frågan om hushållning och nya energikällor. Det står utom allt tvivel att en absolut majoritet av folket vill att vi nu arbetar mer ambitiöst och effektivt på dessa

Onsdagen den
9 april 1980

Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m.

områden. Vi är också övertygade om att det finns en bred majoritet i riksdagen härför.

Linje 2, som var den linje som erhöll flest röster i folkomröstningen, var också den enda linje som lade fram en konkret plan för avvecklingen av kärnkraften. Denna plan omfattar 37 punkter, och ett stort antal av de punkter som kräver beslut snarast möjligt, dvs. 1980, handlar om skärpt energihushållning, en aktiv elpolitik och införande av nya energikällor. Låt mig här, herr talman, endast citera några av de punkter som gäller energihushållningen.

”Kommunerna ges större befogenheter och möjligheter att genomföra en effektiv energiplanering och en effektivare energihushållning. Detta kräver uppsökande och rådgivande verksamhet. Experthjälp ställs till kommunernas förfogande.

Effektiv energihushållning och god energiförsörjning kräver att den kommunala energiplaneringen inordnas i övrig kommunal planering. Riktlinjerna ges om markreserver för nya energikällor.

Energisparplanen för befintlig bebyggelse effektiviseras.

En särskild energihushållningslag som anger ramarna för hushållning införs. Lagen skall vara av samma typ som miljöskyddslagen.

Plan- och bygglagstiftningen anpassas till höjda hushållningskrav och till behovet av att snabbare få fram alternativa uppvärmningsformer.”

I ett stort antal punkter behandlas också frågorna om elpolitiken och införandet av nya energikällor.

Vi socialdemokrater har dessutom i den i januari framlagda motionen 1009 lagt fram en rad förslag till åtgärder med samma syfte.

Jag vill, herr talman, mot denna bakgrund för socialdemokratins räkning deklarera att vi kräver att regeringen nu utan dröjsmål skall förelägga riksdagen förslag till åtgärder för skärpt hushållning med energi, en aktiv elpolitik och en intensifierad satsning på de nya energikällorna som utgår ifrån linje 2:s avvecklingsplan och de i vår partimotion redovisade förslagen.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag skall berätta om hur jag bor, om mitt bostadsområde och om vad vi som bor där har gjort för att spara energi. Det handlar om 226 lägenheter i tre s. k. loftgångshus och fyra punkthus. Det finns två fastighetsskötare i området, en som arbetar med det inre och en som arbetar med de yttre angelägenheterna.

Jag skall berätta om till synes löjligt enkla åtgärder som har genomförts och som har haft stor betydelse för våra drift- och underhållskostnader.

Vi har tätat och drevat fönster och isolerat väggarna bättre. För att kunna effektivisera panndriften lät vi fastighetsskötaren få utbildning i skötseln av vår panncentral. Numera byter vi munstycken tre gånger i månaden för att kapaciteten skall motsvara utetemperaturen. Vi har lagt om fläktsystemet till tvåhastighetsdrift, som är anpassat efter dygnets behov. Pannorna sotas nu regelbundet, och rökastemperaturen kontrolleras ofta.

Resultatet av den här värmekampanjen blev att förbrukningen av olja minskade från 442 m³ år 1972 till 225 m³ år 1975, alltså nästan en halvering. Nu ligger förbrukningen på 326 m³. Besparingen i den här delen ligger på 100 000 kr. per år.

Elbelysningen i våra trapphus bytte vi mot lysrör och ljusreläer. Detta medförde bättre ljus och lägre effektförbrukning. Dessutom sjönk underhållskostnaderna betydligt, eftersom det kostar ganska mycket att byta glödlampor. Resultatet av elbesparingarna är att trots att kilowattimpriset hela tiden höjts, så har de sammanlagda kostnaderna legat nästan stilla.

På vattensidan gjordes också förbättringar. Vi räknade ut att en droppande kran kostar 70 kr. per år och en rinnande toalett 650 kr. per år. Det blir mycket pengar sammantaget. Vi packade om alla rinnande kranar och lagade alla rinnande toaletter. Spolningsanordningarna i toaletterna snålställdes, och det medförde också mindre vattenförbrukning. På detta sätt sparades 4 660 kr. Vid en kostnad av 5 kr. skulle det röra sig om närmare 10 000 kr.

Att skölja disk under rinnande kran drar mycket vatten. Genom att använda sköljkärl när man diskar spar man 100 liter vatten per dag och familj. Resultatet i denna del blev att vattenförbrukningen minskades från 43 400 m³ 1972 till 31 000 m³ år 1975. Det blev med andra ord en påtaglig besparing av både vatten och pengar. När det gäller diskandet betydde bara baljsköljningen en besparing på 19 000 kr. Vid ett vattenpris på 5 kr. per m³, som är ganska vanligt, skulle det bli 37 000 kr. Där jag bor har vi alltså inte ett så högt vattenpris.

Vi har en s. k. differentierad sophantering. Det innebär att soporna sorteras av oss som bor i huset; man lägger glas och papper i ett förråd i källaren. Där tar man hand om dessa sopor och säljer dem. Upp till 40 % av vår totala sopvolym säljs och ger pengar till vår fritidsverksamhet. En sopsäckskarusell tar hand om det våta avfallet, och en komprimator ser till att säckarna fylls till brädden. Och eftersom renhållningsverket tar betalt per säck, oavsett om den är full eller inte, är det ekonomiskt att inte leverera halvfyllda säckar.

För sophanteringen betalade vi 44 200 kr. år 1972 och 23 000 kr. år 1974.

De här olika besparingskampanjerna har, förutom att de gett sänkta hyror, också svetsat oss samman, som bor i dessa hus, i en social gemenskap. Vi har en omfattande fritidsverksamhet, en upplyst bollplan och en ishockeyrink för barnen, vi har lekplatser och två stora innelokaler på vardera omkring 200 m². De två fastighetsskötarna i vårt område fungerar som en social länk. Barnen får hjälpa till med olika sorters trädgårdsarbete och åka med flakvagnen efter traktorn. Ungefär 2 500 tulpanlökar planteras varje vår. Jag kan nästan garantera att på de tulpaner som där växer kickas ingen boll. Barnen har själva varit med och satt lökarna.

Frekvensen av flyttningar från området är ovanligt låg. De flesta som flyttade in 1964 bor fortfarande kvar i området, och vi känner varandra nästan allihop.

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m.

Onsdagen den
9 april 1980

Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m.

Herr talman! Jag skulle också kunna berätta om allt roligt vi gör tillsammans – vårstädning med korvgrillning, grisgrillning, och alla kalas vi har tillsammans.

De sparkampanjer som jag här berättat om ganska kortfattat har fått till följd mycket låga hyror. Den sociala gemenskapen, grannkontakterna och vänskapen fick vi på köpet. Jag vet inte vad som är mest värt – den låga hyran eller den sociala gemenskapen.

De som är intresserade kan läsa mer i ett litet häfte som statens råd för byggforskning har givit ut. Där står om allt som vi har gjort. Häftet heter "Så här gjorde vi. Tips och råd om ekonomisk fastighetsförvaltning från en bostadsrättsförening." De åtgärder som vi vidtagit har också uppmärksamats av energisparkommittén. Vi har fått berätta om dem i många olika sammanhang, och våra kunskaper har också använts för utlandets behov.

KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Det är av yttersta vikt att vi minskar vårt oljeberoende. Det är naturligtvis alla eniga om. Det är också helt nödvändigt att vi får en värmeförsörjning som ger minsta möjliga miljöproblem. Vi skall stödja ansträngningar som syftar till dessa mål, det är odiskutabelt, men vi måste se till att de medel som staten satsar verkligen ger de resultat som vi äsyftar.

I motioner från moderater och centerpartister har begärts översyn av och ändring i föreskrifterna till energisparförordningen. Det gäller bestämmelserna om eldstadsvolym och kravet på tillgång till fritt bränsle. Utskottet avstyrker dessa motioner.

Det är inte rimligt att lån skall beviljas bara av den anledningen att man byter värmepanna. Resultatet bör innebära att åtgärden är lönsam, inte bara att man kan elda med fasta bränslen. Låt mig ta ett exempel.

Som ett gränsfall skulle installation av braskaminer bli bidragsberättigad. Vi har i dag ungefär 400 000 hushåll med direktverkande eluppvärmning. En komplettering med braskamin skulle där eventuellt vara en åtgärd att ta till, och detta vore en mycket olycklig utveckling bl. a. på grund av miljöproblemen.

Den del av bestämmelserna som säger att pannan skall ha en sådan volym att den inte behöver passas eller fyllas på mer än två à tre gånger per dygn kan förefalla underlig, om man framställer det som om antalet påfyllningar i sig är det väsentliga. Det finns dock andra anledningar. Det har bl. a. med eldstadsvolymen att göra. Den bör vara ca 100 liter, då det med sådana pannor blir praktiskt genomförbart att använda eldstaden varaktigt för uppvärmning med ved. Detsamma gäller kravet på tillgång till fritt bränsle. Verkligheten är den att blir man hänvisad till köp av ved kan det inte anses sannolikt att övergången blir varaktig. Det beror på osäkerhet i tillgång, sämre lönsamhet och lägre bekvämlighet.

Det gäller också vår hälsa, vår miljö. Vi vet att avgaser från fossila bränslen vid den reningsgrad som vi i dag har på avgaserna är en hälsorisk. Särskilt gäller detta pann typer där förbränningen sker med liten lufttillförsel, som

t. ex. är fallet med de braskaminer som jag berörde i inledningen.

Utskottets mening är därför att man skall vänta med eventuella ändringar i bestämmelserna tills vi har fått resultatet av den genomgång och utvärdering som pågår. Vi skall spara energi, vi skall satsa hårt på åtgärder som kan ge resultat. Att bifalla center- och moderatmotionerna i enlighet med reservationen ger tvivelaktiga resultat.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

SVEN ERIC ÅKERFELDT (c) replik:

Herr talman! Jag trodde att det rädde total enighet om att man tar miljöhänsyn när det är fråga om energisparande och övergång till andra bränslen – det är inte det som vår reservation gäller och det är inte det som bestämmelsen i bostadsstyrelsens förordning har skjutit in sig på. Om det vore enbart miljön man ville ta hänsyn till skulle det vara lätt att formulera bestämmelser härom. Nu har man i stället gått på den kufiska bestämmelsen att avgörande för möjligheten att få lån och bidrag skall vara antalet påfyllningar per dygn för eldstaden. Nu hör vi av Kerstin Ekman att syftet skulle vara att uppnå en eldstadsvolym på minst 100 liter. Varför då inte föreskriva en eldstadsvolym på 100 liter? Då tar man bort åtminstone något av löjet över den här bestämmelsen.

Beträffande föreskriften om gratis ved skulle tanken vara att om man måste köpa veden finns det risk för att man slutar elda med ved. Också en mycket konstig bestämmelse! Den som är villig att satsa på en vedpanna måste naturligtvis förutsättas ha tryggt sin vedförsörjning antingen genom köp eller på annat sätt. Jag anser fortfarande att det är orimligt att begränsa kretsen av dem som skall få detta stöd till sådana som har gratis ved. Hur många är det? Jag efterlyste f. ö. i mitt anförande en definition av vad som menas med gratis ved. Det är mycket oklart vad som skall anses bidragsberättigat.

Jag vidhåller min åsikt att den här bestämmelsen borde bort. Utöver de skäl som jag har angivit för detta är väl också det skälet starkt, att vi inte skall ha bestämmelser som drar löje över en statlig myndighet. Jag uppmanar därför kammarens ledamöter att rösta på reservationen. Då får vi snabbt bort den här bestämmelsen.

KERSTIN EKMAN (fp) replik:

Herr talman! Man kan naturligtvis diskutera det som står i bestämmelserna, men det väsentliga är resultatet. Och resultatet av bestämmelserna är att det skall kunna anses sannolikt att det blir fråga om en varaktig övergång till ett annat bränsle, om man byter panna. Det är där bestämmelsen om eldstadsvolymer kommer in. Den har alltså med antalet bränslepåfyllningar att göra. Detta har också med bekvämlighet att göra. Det skall vara så att det verkligen är troligt att man kommer att fortsätta med den nya typen av eldning. Tillgång till fri ved är faktiskt inte så oväsentlig. Om man skall köpa veden eller bränslehanteringen är obekvämt och mindre lönsam är det inte

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m.

Onsdagen den
9 april 1980

Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m.

sannolikt att övergången blir varaktig. Det är därför bestämmelserna är utformade som de är. Det kan alltid finnas de som anser att bestämmelserna är löjligen, men de fyller en uppgift.

SVEN ERIC ÅKERFELDT (c) replik:

Herr talman! Det är roligt att vi i varje fall är eniga om att det är resultatet som är det väsentliga. Det är det som jag hela tiden har försökt att hävda. Kanske finns det hopp om att det blir en ändring. Det vore väl anmärkningsvärt om det inte skulle bli någon ändring efter den utredning som både vederbörande statsråd och Kerstin Ekman har åberopat. Men vad vi vill är att det skall bli en snabb ändring, så att vi skall slippa att schavottera i den allmänna opinionen med en bestämmelse som jag vill hävda är löjlig.

Det är naturligtvis angenämt att höra Kerstin Ekman säga att man från bostadsstyrelsens sida har det syftet att man vill göra det bekvämt för dem som eldar med ved. Detta är bra, men det väsentligaste argumentet för att en övergång till vedeldning skall bli varaktig är de ekonomiska fördelar som ligger i vedeldning. Redan i dag är oljepriset sådant att det per värmeenhet skyhögt överstiger priset för samma värmeenhet vid eldning med fast bränsle. Detta är det starkaste argumentet för en övergång till den typen av eldning. Det vore bra om vi kunde understryka det även genom den här formen av bidrag. Men det skall ske snabbt.

KERSTIN EKMÄN (fp) replik:

Herr talman! Det är inte oväsentligt vart pengarna går när det gäller stöd till energisparande åtgärder. Det är därför man har utformat bestämmelserna så som man har gjort. Jag tycker inte att det finns anledning att nu ändra dem bara för att de är "löjligen". Tanken att man gör sig löjlig genom de här bestämmelserna får stå för herr Åkerfeldt. Förklarar man för dem som anser att bestämmelserna är löjligen varför de ser ut som de gör behöver man inte ha de bekvämlen.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

MARGARETA GÄRD (m):

Herr talman! I min och Sonja Rembos motion 748 tar vi upp bostadsstyrelsens anvisningar till 4 § energisparförlordningen. Jag för min del gör det med utgångspunkt i de erfarenheter jag har från länsbostadsnämnden i Kopparbergs län. Alla ansökningar som där har behandlats enligt 4 § har avslagits på grund av att pannans eldstadsvolym inte varit av den storleksordning som anvisningarna föreskriver. Vad som i övrigt krävs för att län och bidrag skall utgå enligt 4 § har till fullo varit uppfyllt.

Vi anser det vara olyckligt att man bundit upp eldstadens storlek på så sätt att antalet bränslepåfyllningar skall vara av avgörande betydelse. Det finns skäl som talar för att en ändring bör göras just i det avseendet.

För att en vedpanna av den storlek som här krävs skall kunna installeras fordras så stort utrymme att det knappast är tänkbart i en normalvilla. Med den stora eldstadsvolym som det här är fråga om kan man också lockas att

använda grövre ved och ved av sådan storlek att den annars hade kunnat användas i massaindustrin. Om man jämför de besparingar vi gör rent nationalekonomiskt vid övergång till vedeldning med besparingarna när det gäller andra stödformer i energisparförordningen framstår det med all tydlighet att en ändring av anvisningarna bör göras, så att rimliga möjligheter finns för tillämpning av 4 § energisparförordningen. I ett län som Kopparbergs, med förhållandevis många skogsägare, skulle en sådan ändring av förordningen medföra att betydligt flera fastighetsägare stimulerades att övergå till vedeldning.

Under den energidebatt som förekommit har man från alla partiers sida talat om nödvändigheten av att utnyttja inhemska bränslen. Mot den bakgrunden finner jag det besynnerligt att utskottet inte kunnat ena sig om en ändring av 4 § energisparförordningen.

Jag förutsätter, herr talman, att strävan hos alla i denna kammare är att minska vårt stora oljeberoende. Jag yrkar bifall till reservationen av Kjell Mattsson m. fl.

GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationen av moderaterna och centerpartisterna i utskottet. Skall vi äntligen lyckas med att minska oljeberoendet och övergå till alternativa bränslen, så måste vi börja med att åtminstone försöka skala bort litet av byråkratin på detta område, och jag tycker att utskottets majoritet fastnat i stelbenthet och byråkrati i den här frågan.

Men jag har egentligen begärt ordet med anledning av utskottets yttrande över motion 1508 av Anders Högmark och mig. Det har nyligen genomförts en folkomröstning i den viktiga energifrågan. Oavsett vilken linje man har företrätt har alla betonat hur viktigt det är att spara energi. Flera talare har också tidigare här i dag verkligen vitsordat betydelsen av detta. Jag menar att det inte nog kan betonas, hur viktigt det är att vi ökar ambitionen på detta område och att vi verkligen allesammans känner ett rent personligt ansvar för energisparandet.

Regeringen har gått före med gott exempel. En hög ambitionsnivå har fastslagits bl. a. genom energisparstödet till kommuner och landsting. Nu måste dessa enligt min uppfattning själva höja sina ambitioner. Vissa kommuner och landsting har faktiskt lyckats ganska bra med energisparandet – men bara vissa. Sanningen är den att man på många håll har misslyckats ganska ordentligt. Det framgår inte minst av bostadsstyrelsens utvärdering av energisparstödet. Man har helt enkelt satsat på fel sparåtgärder. På en del håll har man också haft mycket låga ambitioner.

Här är det verkligen fråga om pengar att tjäna in för kommuner och landsting genom ett sådant sparande. Jag vill bara som ett exempel nämna att vi i min hemkommun, Karlstad, förra året köpte olja för 27 milj. kr. Ett 20-procentigt energisparande skulle för vår kommun ge en vinst motsvarande ungefär kostnaden för driften av en barnstuga. Exempelen kan mångfaldigas. Med ökande oljepriser kommer sparandet att bli ännu viktigare.

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m.

Onsdagen den
9 april 1980

*Vissa energi-
sparande åtgärder
inom bostadsbe-
ståndet m. m.*

Med vår motion om ett differentierat energisparstöd, där man lägger större vikt vid att det verkligen satsas på åtgärder som ger högsta spareffekt i kilowattimmar per krona som investeras för att berättiga till bidrag, och vid någon form av ökad stimulans för att verkligen förmå alla att spara energi, har vi velat ange den färdriktning man lämpligen bör välja. Förmodligen behövs både piskan och moroten för att förmå alla kommuner och landsting att verkligen spara. Egentligen borde det vara en självklarhet i dag men är det förvisso inte ännu.

Vi befinner oss nu i den stora motionsslaktens tid här i riksdagen. Som ny ledamot har jag lärt mig skilja på att få en motion hårt och brutalt avslagen och att få den avslagen med en s. k. positiv skrivning. När jag har hört vad som har sagts tidigare i debatten i dag och när jag läste utskottets skrivning tyckte jag mig faktiskt glatt kunna finna en sådan positivitet. Men jag har när jag sedan återigen gång på gång läst utskottets skrivning inte blivit klok på vad som egentligen står där. Jag citerar ordagrant på s. 17: "Det torde inte råda några delade meningar om en annorlunda inriktning av bidragsgivningen än den som ger största möjliga effekt." Vad menas egentligen med denna skrivning? Delar utskottet vår uppfattning eller inte?

Utskottet har hänskjutit frågan till energihushållningsdelegationen. Nu hoppas naturligtvis vi motionärer att denna delegation är betydligt mer intresserad av energisparstödet utformning än vad utskottet tycks vara, åtminstone i skrivningen. Jag tycker faktiskt att det är anmärkningsvärt att utskottet så lätt har avfärdat en trots allt viktig fråga. Här gäller det åtskilliga miljoner för kommunerna med deras i dag ansträngda ekonomi.

Jag vill fråga utskottets talesman vad utskottet egentligen menar. Delar utskottet motionärernas uppfattning att bidragsgivningen bör utformas så att man uppnår största möjliga spareffekt per investerad krona? Eller har man valt en så konstig skrivning för att på ett så krångligt sätt som möjligt säga precis motsatsen? Eller är helt enkelt det dunkelt sagda ett uttryck för det dunkelt tänkta?

KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Vi måste naturligtvis, Margareta Gard, minska vårt oljeberoende – det är vi alla eniga om. Men vi måste minska det på ett sätt som gör att vi inte fortsätter att fördärva vår miljö. Det kanske är på tiden att vi får en ordentlig debatt om riskerna av eldning med fossila bränslen. Den debatten kom tyvärr i skymundan under kärnkraftsdebatten inför folkomröstningen.

Margareta Gard talade om tillgången på ved och övergång till vedeldade pannor i villor. Jag skulle inte vilja leva i ett villaområde där alla villor uppvärmdes genom vedeldning. Jag tycker inte att vi skall gå över till ett förbränningssystem med oacceptabla risker, innan vi har löst reningsproblemen vad gäller avgaser.

MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Kerstin Ekman säger att hon inte vill bo i ett villaområde där alla eldar med ved. Det är ingen risk för det. Vad jag har talat om är just eldstadsvolymen. Därmed har jag också anslutit mig till principen att man skall ha tillgång till fritt bränsle. Men alla som äger villor har inte det, och det är en begränsning. Jag tycker faktiskt att de villaägare som har möjlighet att använda spillved, att gallra och ta bort sly samt därmed göra en skogsvärdande insats – det är också vad det handlar om i detta fall – skall stimuleras till det. Därför tycker jag att man bör ta bort denna "oformlighet" om eldstadsvolymen för att så många som möjligt skall kunna utnyttja den aktuella paragrafen.

Det är faktiskt vad det handlar om. Kerstin Ekman, och inte alls att alla skall övergå till vedeldning.

GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag har faktiskt ställt en fråga till någon talesman för utskottet: Delar utskottet motionärernas uppfattning att det är viktigt att energisparstödet till kommuner och landsting utformas så att det ger största möjliga spareffekt? Det är en ganska viktig fråga, som jag tycker att utskottet klart bör ta ställning till.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Kjell Mattsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Sven Eric Åkerfeldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 18 mom. 1 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Kjell Mattsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sven Eric Åkerfeldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	– 181
Nej	– 135
Avstår	– 2

Mom. 2–15

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m.

Onsdagen den
9 april 1980

*Reglerna om tings-
predikan*

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1979/80:27 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt gäller anslag till domstolsväsendet m. m. jämte motioner.

TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast den punkt, vid vilken under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkt 2 (Allmänna domstolarna)

Regeringen hade i proposition 1979/80:100 bil. 5 (justitiedepartementet) under punkt D 2 (s. 52–55) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga regeringen att vid Göta hovrätt inrätta en ordinarie tjänst för hovrättslagman och en ordinarie tjänst för hovrättsråd, tillika vice ordförande på avdelning, båda tjänsterna med beteckningen Co. dels bemyndiga regeringen att enligt vad som förordats i propositionen föra ordinarie domartjänst över stat. dels till Allmänna domstolarna för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 662 900 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1979/80:472 av Stina Andersson m. fl. (c),

1979/80:795 av Nils Berndtson m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag om upphävande av rättegångsbalken RP 10 § och däri angivna stadganden, vilka innehöll reglerna om tingspredikan,

1979/80:1121 av Ivan Svanström m. fl. (c) såvitt nu var i fråga (yrkande 10) och

1979/80:1602 av Inger Lindquist (m), vari hemställts att riksdagen uttalade sig för en översyn av det system som låg till grund för fastställande av dagsbotens storlek.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande inrättande av tjänster bemyndigade regeringen att vid Göta hovrätt inrätta en ordinarie tjänst för hovrättslagman och en ordinarie tjänst för hovrättsråd, tillika vice ordförande på avdelningen, båda med beteckningen Co,

2. att riksdagen beträffande överstatförande av domartjänst bemyndigade regeringen att enligt vad som förordats i propositionen föra ordinarie domartjänst över stat,

3. att riksdagen beträffande medelsberäkningen till Allmänna domstolar-
na för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 662 900 000 kr.,

4. att riksdagen beträffande väntetider för vittnen skulle avslå motion 1979/80:472,

5. att riksdagen beträffande tingspredikan skulle avslå motion 1979/80:795,

6. att riksdagen beträffande snabbhandläggning av enklare brottmål skulle avslå motion 1979/80:1121 i denna del (yrkande 10).

7. att riksdagen beträffande överväganden om rutinerna för dagsbotens bestämmande med anledning av motion 1979/80:1602 såsom sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde i detta hänseende.

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

Reglerna om tings- predikan

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! "Tingspredikan bör hållas i rätt tid om morgonen i kyrkan; men är denna över en fjärdingsväg avlägsen, må predikan ske på själva tingstaden; och bör såväl domaren själv som nämnden densamma från begynnelsen till änden bevista."

Den citerade meningen är kanske inte särskilt anmärkningsvärd med hänsyn till att den är hämtad ur en mer än hundraårig lag och speglar den tidens värderingar. Den är däremot minst sagt anmärkningsvärd när den är hämtad ur en fortfarande gällande lag.

Historiskt sett förekom en sammankoppling av domstol och kyrka, av världslig och himmelsk bestraffning. Detta skulle drabba den straffade med särskild tyngd. Men att detta synsätt alltjämt finns kvar är inte bara föråldrat. Det är direkt stötande. Den citerade meningen är hämtad ur rättegångsbalcken, RP 10 §.

I kyrkolagen 2:13 stadgas att gudstjänst skall hållas "med sång och böner samt någon tjänlig texts förklaring, som giver anledning till att betänka det verkets viktighet, som företagas skall; förmanande såväl dem, som i rätten sitta, som dem, vilka för rätten komma skola, kristligen och tillbörligen att förhålla sig och bedja Gud om upplysning och välsignelse."

Till yttermera visso finns också en speciell gudstjänstordning för rättegångsgudstjänst. Följande avsnitt ur en bön kan vara belysande: "Led dem du betrott med domarens ansvarsfulla kall, så att de själva ställa sig under ditt ords dom och utan människofruktan, med oväld och plikttrohet, skipar lag och rätt. — — — Väck samvetet hos dem som förbrutit sig så att de icke förhärda sina hjärtan, utan uppriktigt bekänna den orätt de övat. Låt straffet lända den skyldige till bättring, samhället till skydd och oss alla till varning och lärdom."

Detta, herr talman, är en kvarleva som fortfarande bidrar till att framställa domstolar och domare som stående över de vanliga människorna, trots reformering av lagstiftning och domstolsväsende.

Bestämmelserna för rättegångsgudstjänst ter sig också stötande ur en annan synpunkt. Respekt för människor som bekänner sig till olika religioner lika väl som för ateister är viktig ur demokratisk synpunkt. Inte minst den omfattande invandringen till Sverige understryker vikten av tolerans och respekt i religionsfrågor.

I motion 1979/80:795 har jag och några av mina partikamrater yrkat att

Onsdagen den
9 april 1980

*Reglerna om tings-
predikan*

riksdagen hos regeringen begär förslag om upphävande av stadgandena i rättegångsbalken om tingspredikan. I sak ger justitieutskottet oss rätt men avstyrker likväl motionen.

Utskottet påpekar att 1968 års beredning om stat och kyrka föreslog att bestämmelserna om rättegångsgudstjänst borde upphävas, vilket även tillstyrktes i remissbehandlingen av de domstolar som yttrade sig. Inte ens från kyrkan restes krav på att få behålla rättegångsgudstjänsten, även om man tyckte att den kunde bibehållas. Det förhållandet att det går trögt med hela stat-kyrka-frågans lösning behöver inte innebära att den här frågans lösning skall dröja.

Utskottet vill komma från frågan genom att hävda att avskaffande av reglerna om rättegångsgudstjänst närmast berör kyrkan och att den har ett naturligt samband med frågan om relationerna mellan staten och kyrkan. Vidare anføres att lagändringar på området kräver samtycke av allmänt kyrkomöte.

Jag tycker att det är beklagligt att utskottet trasslar till begreppen när det gäller att ta ställning till själva yrkandet i motionen.

Det må vara att ändringar i kyrkolagstiftningen med nuvarande regler fordrar kyrkomötets samtycke. Men det innebär ju inte att riksdagen är förhindrad att ta initiativ till förändringar. Och framför allt kan inte riksdagen vara förhindrad att vidta förändringar i rättegångsbalken, som det ju främst handlar om. Fortfarande är riksdagen ändå den lagstiftande församlingen.

Justitieutskottet slår fast att reglerna om rättegångsgudstjänsten är präglade av den tid varunder de tillkommit. Utskottet påpekar att några motsvarande bestämmelser inte finns för andra delar av statsförvaltningen. Och justitieutskottet skriver i sitt betänkande: "Mot denna bakgrund ställer sig utskottet inte främmande till tanken att reglerna om rättegångsgudstjänst omprövas." Det är bara synd att man inte stannade där i skrivningen och drog den enda rimliga slutsatsen att tillstyrka motionen.

Vad som därutöver anføres för att komma fram till ett avstyrkande är inte logiskt. Utskottet anför att reglerna är tvingande för prästerskapet medan domstolarna tillämpar frivillighet. Detta tycker jag talar för att bestämmelserna är mogna för att avskaffas. Vi har också i motionen påpekat att vid vissa domstolar tillämpas de gamla reglerna, medan en uppluckring skett vid andra domstolar. Vi har också anført att sammankomster för domstolens personal bör kunna ordnas i andra former i stället för att vara bundna till en gudstjänstordning.

Herr talman! Alla skäl talar för vpk-motionens krav på att stadgandena i rättegångsbalken om tingspredikan snarast skall mönstras ut, och jag ber att få yrka bifall till motion nr 795.

ÅKE POLSTAM (c):

Herr talman! Jag har alltid uppfattat vpk som ett parti som tar upp för partiet viktiga och angelägna frågor. Kan denna fråga om rättegångspredikan

verkligen vara en sådan, eller har motionen andra syften som vi inte känner till?

I ett avseende är emellertid denna fråga intressant. De ursprungliga reglerna om rättegångspredikan är så gamla som från år 1686. Så gamla lagar har vi som regel inte kvar i vår moderna lagstiftning. Det normala har varit att de på något sätt har omarbetats för att komma i överensstämmelse med det samhälle som efter hand har ändrats. Är det enbart av detta skäl som vpk vill ha en ändring? Det må vara hur som helst med det, jag är ändå överraskad av att Nils Berndtson nu yrkar bifall till motionen efter den skrivning som utskottet presenterar.

Visserligen är reglerna om rättegångspredikan inskrivna i allmän lag, men de berör ändå närmast kyrkan. En lagändring kräver också samtycke av allmänt kyrkomöte. Därför måste denna fråga även tas upp av kyrkan, och det sker väl naturligt i samband med behandlingen av relationerna mellan staten och svenska kyrkan.

Efter det allmänna kyrkliga mötet år 1979 tillsattes en utredning som nu arbetar med speciella delfrågor på detta område. När utredningen har slutförts får vi anledning att ta ställning till själva principfrågan om förhållandet mellan staten och kyrkan. Utskottsmajoriteten bedömer det vara naturligt att också frågan om rättegångspredikan tas upp i det sammanhanget. Då får ju motionen även betydelse som en uppmärksammande faktor. Frågan om rättegångspredikan har dock redan tagits upp i betänkandet Samhälle och trossamfund som avgavs av 1968 års beredning om stat och kyrka, så den blir nog inte bortglömd.

Kyrkan har inte själv haft så stor olägenhet av skyldigheten att stå som värd för rättegångspredikan, eftersom den aldrig har krävt ett avskaffande av denna skyldighet. Och lokalt i landet ser man nog från såväl kyrkans som domstolarnas sida ganska positivt på denna samling i kyrkan eller i domstolens lokaler före det första rättegångstillfället för året. Trots frivilligheten att delta är besöksantalet ganska stort på många håll. Det tyder ju på att vi inte behöver hetsa på parterna i denna fråga. Resultatet i slutändan blir nog att tvänget för kyrkan att ställa upp kommer att upphöra, på samma sätt som förhållandet är vid riksmötets öppnande. Men kyrkan kommer nog ändå att ställa upp, och allt kommer förmodligen att fortsätta som vanligt.

Herr talman! I avvaktan på kyrkans ställningstagande i denna fråga yrkar jag bifall till justitieutskottets hemställan i betänkande nr 27.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Åke Polstam säger att han anser att vpk brukar ta upp viktiga frågor, och jag anser faktiskt att frågor om demokrati och religionsfrihet måste räknas till de viktiga frågorna – de är principfrågor.

Åke Polstam är förvånad över att jag yrkar bifall till motionen efter vad utskottet har skrivit. Utskottet ger oss ju i sak rätt, men utskottet drar inte konsekvenserna av sitt eget resonemang.

Vidare tar Åke Polstam upp frågan om samling i tingsrätt vid årets början.

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Reglerna om tings-
predikan*

Vi har sagt att den samlingen bör kunna ske i andra former och inte vara bunden till en mossbelupen gammal bestämmelse från århundraden tillbaka. Nu tror Åke Polstam att det skall hända någonting, och med utskottets ställningstagande och hans synsätt får det tydligen hända utan justitieutskottets aktiva medverkan.

Jag vill resa en frågeställning som borde vara viktig när man tar ställning till sådana bestämmelser: Vilken uppgift kan man anse att bestämmelsen om tingsgudstjänst fyller? Det är i varje fall ingen uppgift som ligger i linje med strävanden att demokratisera rättsväsendet. Däremot innebär det motsatsen, nämligen att man bevarar ett föråldrat synsätt på brott och straff. Borde det inte leda justitieutskottet år 1980 till slutsatsen att sådana bestämmelser snarast bör tas bort?

Jag skall uttrycka saken vänligt och säga att utskottet har visat på en rad skäl för bifall till motionen men likväl stannat för avslag. Försöken att motivera ett avslagsyrkande är inte särskilt övertygande – inget av de argument som anförs för avslag är bärande.

ÅKE POLSTAM (c):

Herr talman! Först vill jag bara säga att herr Berndtson missuppfattade mig när jag sade att vpk tar upp väsentliga frågor. Jag sade att det var "för partiet" väsentliga frågor, och det är inte riktigt detsamma.

Detta är en fråga för kyrkan, och den skall tas upp i samband med kyrka-stat-frågan. Någon sådan debatt skall vi inte ha nu och här, utan den skall vi vänta med till dess att frågan är färdig för behandling. Jag tror det är fel tillfälle att över huvud taget debattera detta nu.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Jag skall bara säga till Åke Polstam att för partiet viktiga frågor är detsamma som för folket viktiga frågor. Där ser vi ingen skillnad. Om detta är en odemokratisk kvarleva, så är det en viktig fråga både för partiet och för det svenska folket att den avskaffas.

Åke Polstam vill alltså inte ha någon diskussion i dag. Men förneka ändå inte att hela frågan om stat-kyrka fördröjs år efter år! Varför kan man inte ta upp åtminstone en delfråga som man vet kan lösas utan att hela stat-kyrka-frågan löses?

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 2

M o m . 1–4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 795 av Nils Berndtson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Nils Berndtson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller justitieutskottets hemställan i betänkande 27 punkt 2 mom. 5 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit motion 795 av Nils Berndtson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Nils Berndtson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	290
Nej	–	19
Avstår	–	1

M o m . 6 o c h 7

Kammarén biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkterna 3–6

Kammarén biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 9 Föredrogs

Justitieutskottets betänkande

1979/80:28 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt gäller anslag till Svensk författningssamling m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10 Översyn av ansvaret för offentliga funktionärer

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1979/80:29 med anledning av motion om översyn av ansvaret för offentliga funktionärer.

MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Den s. k. undantagslagen har varit en ful fläck på rättssystemet i Sverige, och den blev inte mindre ful, därför att den smögs på riksdagen under falska premisser och oklar varubeteckning.

Vpk har konsekvent bekämpat denna lagstiftning, som ger det högsta skiktet ämbetsmän privilegier mot andra medborgare och som är ägnad att skydda övergrepp och lagstridigheter mot medborgarna. Opinionen mot denna lagstiftning kommer från många olika skikt i samhället. Men det är

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

Översyn av ansvaret för offentliga funktionärer

Onsdagen den
9 april 1980

*Översyn av an-
svaret för offent-
liga funktionärer*

bara ett enda politiskt parti som har krävt dess avskaffande.

Också under årets allmänna motionstid har vi återkommit till frågan. Det har skett trots den utredning som aviserades i höstas. Flera olika skäl motiverade fortsatt vaksamhet i frågan.

Riksdagens justitieutskott har aldrig självt haft ett ord av kritik mot lagen. Inte ens när justitieminister Winberg redan beslutat om utredning ville utskottet på något sätt komma med kritiska åsikter. Utskottets moderater och socialdemokrater var lika bundna av sin prestige. Utskottets borgerliga ledamöter kunde inte ens uttala stöd för sin justitieministers ifrågasättande attityd. Sådant väcker misstänksamhet.

Vidare lämnade justitieutskottets talesmän falsk information till kammar- en. Det påstods bl. a. att det inte skulle finnas fall där åtal skulle ha underlåtit. Det är fel, det finns flera sådana fall, vilket vpk påvisade vid höstens debatt i frågan. Men utskottets vilseledande uppgifter ökade misstankarna.

Var de högre tjänstemännen stod var också tydligt. Förra året avgav ledningen för SACO ett remissyttrande enligt vilket någon ändring av lagen inte borde ske. Detta gav oss ytterligare ett skäl att inte tåga med våra krav.

Slutligen gav självaste justitieombudsmannen oss anledning till tvivel på officiella instansers attityder. Det antyddes nämligen i ett remissyttrande att olikheterna för högre och lägre tjänstemän kunde tänkas avskaffade inte bara genom att man tillåter målsägandetalan också mot de högre tjänste- männen. Det kunde också ske genom att man avskaffar all rätt till målsägandetalan mot alla grupper av offentliga tjänstemän. Inför så anmärkningsvärda idéer måste man reagera skarpt.

Herr talman! När vi avgav vår motion hade utredningens direktiv just publicerats. Utredningen har sedan dess haft ett arbetssammanträde. Det har där framgått att man tar grundligt och seriöst på problemet. Det blir ingen skenutredning.

Vpk kommer naturligtvis att också i fortsättningen noggrant bevaka frågan genom dess representant i utredningen. Det är motiverat att utredningen arbetar skyndsamt. Vår principinställning står fast: undantagslagen måste bort snarast. Men, herr talman, vi har i dag inget särskilt yrkande.

ÅKE POLSTAM (c):

Herr talman! Jag stöder kravet på slopande av de särskilda reglerna om målsägandens rätt att föra talan mot vissa högre ämbetsmän eller tjänstemän. De nuvarande reglerna tillkom, som vi nyss har hört, för bara några år sedan på förslag av den då sittande socialdemokratiska regeringen. Lagen har sedan också med bred majoritet försvarats i denna kammare. Anledningen har närmast varit att skydda den här kretsen av befattningshavare mot obefogade åtal, eftersom dessa tjänstemän har påståtts ha varit mer utsatta för sådana åtal än andra befattningshavare i statsförvaltningen. Men det har också fått till följd att de kunnat behandlas på ett annat sätt än andra, och det har lett till protester så som vi nyss har hört. Det är självklart att alla skall

behandlas lika inför lagen, men bara för några år sedan omarbetades den här lagen, och då var det ingen som gjorde bedömningen att det här var en särreglering för vissa – den gjordes inte ens från vpk, vad jag kan minnas. I varje fall hördes det inte då någonting om det.

Frågan har nu uppmärksamats, och såvitt jag förstår finns det en vilja att ändra på förhållandena. Regeringen har således tillsatt en utredning, som skall lägga fram konkreta förslag till lagändring. Behövs det i framtiden ett skydd för någon mot obefogade åtal kan det säkert klaras på annat sätt, och det anförde också utskottet redan förra året. Det säger även justitieministern i sina direktiv till den nu pågående utredningen, som skall lägga fram förslag snabbt. Det är också särskilt angivet i direktiven, som nyss återopades, att arbetet skall ske med förtur.

Det är tämligen meningslöst att nu – innan det beställda förslaget är färdigt – ytterligare debattera denna fråga. Det har man tydligen också insett från vpk, eftersom man inte yrkar bifall till motionsyrkandet. Vad som kan sägas har redan sagts så sent som i december förra året, och då var direktiven inte utfärdade. Nu finns de, och utredningen är i gång. Därför, herr talman, vill jag nu bara yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet nr 29.

*Översyn av an-
svaret för offent-
liga funktionärer*

MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Det är glädjande att utskottets talesman nu klart och tydligt talar om att han instämmer i våra krav att de aktuella bestämmelserna skall avskaffas. Trots detta har justitieutskottet i sina skrivningar ännu inte gjort det ställningstagandet – inte heller den här gången. Vid den förra behandlingen av frågan skrev utskottet att man förutsåg att en utredning förutsättningslöst skulle titta på de här frågorna. Vi från vpk menar att utredningen inte kommer att arbeta förutsättningslöst. Den kommer att arbeta för att de här aktualiserade begränsningarna i målsägandes talerätt skall avskaffas. Det anser vi vara glädjande, och vi yrkar därför inte den här gången något bifall till motionen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11 Föredrogs

Justitieutskottets betänkanden

1979/80:30 med anledning av propositionen 1979/80:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 såvitt gäller anslag till domstolsväsendet m. m.

1979/80:32 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt gäller anslag till justitiekanslern m. fl. myndigheter

1979/80:33 med anledning av propositionen 1979/80:78 med förslag till lag om skyldighet för utländska käreande att ställa säkerhet för rättegångskostnader, m. m., jämte motion

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Onsdagen den
9 april 1980

*Anslag till vägvä-
sendet och trafik-
säkerhet*

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1979/80:9 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt gäller anslag till Vägväsendet och Trafiksäkerhet jämte motioner.

TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Punkt 1 (Allmän översikt över utvecklingen. Anslagen till vägväsendet)

I proposition 1979/80:100 bil. 9 (kommunikationsdepartementet) hade regeringen före behandlingen av de skilda anslagen under avsnittet Vägväsendet lämnat en allmän översikt över utvecklingen inom vägväsendet och över vägverkets anslagsäskanden m. m. (s. 29–67) samt föreslagit riksdagen att

dels godkänna de av föredragande departementschefen i propositionen förordade riktlinjerna för ett nytt bidragssystem för vissa vägtrafikanläggningar.

dels anta inom kommunikationsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i väglagen (1971:948).

dels anta inom kommunikationsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i anläggningslagen (1973:1149).

Vidare hade riksdagen beretts tillfälle ta del av vad föredragande departementschefen anfört om vägväsendet.

Regeringens förslag till medelsanvisning m. m. under de skilda väganslagen innebar

att till Statens vägverk: Ämbetsverksuppgifter för budgetåret 1980/81 anvisades ett förslagsanslag av 6 350 000 kr. (punkt B 1, s. 68).

att statens vägverk lämnades de beställningsbemyndiganden gällande leveranser av vägmaskiner m. m. som i propositionen förordats (punkt B 2, s. 68–69).

att till Drift av statliga vägar för budgetåret 1980/81 anvisades ett reservationsanslag av 2 528 300 000 kr. (punkt B 2, s. 68–69).

att till Byggande av statliga vägar för budgetåret 1980/81 anvisades ett reservationsanslag av 900 000 000 kr. (punkt B 3, s. 70).

att statens vägverk bemyndigades att planera bidragsgivningen för år 1981 för drift av kommunala vägar och gator utifrån ett anslag av 374 300 000 kr. (punkt B 4, s. 71).

att till Bidrag till drift av kommunala vägar och gator för budgetåret 1980/81 anvisades ett reservationsanslag av 374 300 000 kr. (punkt B 4, s. 71).

att till Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator för budgetåret

1980/81 anvisades ett reservationsanslag av 370 000 000 kr. (punkt B 5, s. 71–72).

att statens vägverk bemyndigades att planera bidragsgivningen för år 1981 för drift av enskilda vägar m. m. utifrån ett anslag av 242 000 000 kr. (punkt B 6, s. 73).

att till Bidrag till drift av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1980/81 anvisades ett reservationsanslag av 222 000 000 kr. (punkt B 6, s. 73).

att till Bidrag till byggande av enskilda vägar för budgetåret 1980/81 anvisades ett reservationsanslag av 30 000 000 kr. (punkt B 7, s. 74).

att till Tjänster till utomstående för budgetåret 1980/81 anvisades ett förslagsanslag av 20 800 000 kr. (punkt B 8, s. 74–75).

att till Statens vägverk: Försvarsuppgifter för budgetåret 1980/81 anvisades ett reservationsanslag av 6 900 000 kr. (punkt B 9, s. 75–76).

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1979/80:243 av Sven Henricsson (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen med anledning av propositionen 1979/80:100, bil. 9. Vägväsendet, anvisade ett särskilt reservationsanslag om 15 000 000 kr. för upprustning och förstärkning av i motionen angivna vägväsendet,

2. att riksdagen hos regeringen hemställde om åtgärder för öppethållande vintertid av vägsträckan Ankarvattnet–Stekenjokk,

1979/80:382 av Martin Segerstedt m. fl. (s),

1979/80:407 av Stig Olsson m. fl. (s),

1979/80:427 av Sven Henricsson och Bertil Mábrink (båda vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade att under B 3 Byggande av statliga vägar anvisa ytterligare 10 000 000 kr. för att möjliggöra upprustningsarbeten på väg 83 mellan Ljusdal och Ånge,

1979/80:432 av Jan-Eric Virgin m. fl. (m, c),

1979/80:541 av Ivan Svanström (c),

1979/80:682 av Birgitta Rydle m. fl. (m),

1979/80:684 av Sten-Ove Sundström m. fl. (s),

1979/80:918 av Magnus Persson och Sune Johansson (båda s),

1979/80:923 av Ivan Svanström m. fl. (c),

1979/80:1329 av Sven Aspling m. fl. (s) såvitt nu var i fråga,

1979/80:1333 av Olle Grahn och Kerstin Ekman (båda fp),

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Anslag till vägvä-
sendet och trafik-
säkerhet*

Onsdagen den
9 april 1980

*Anslag till vägvä-
sendet och trafik-
säkerhet*

1979/80:1338 av John Johnsson m. fl. (s).

1979/80:1344 av Ewy Möller och Elisabeth Fleetwood (båda m).

1979/80:1368 av Bertil Zachrisson m. fl. (s). vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 1 och 2) hemställts att riksdagen skulle

1. besluta att till Drift av statliga vägar för budgetåret 1980/81 under sjätte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 50 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 2 578 300 000 kr.,

2. som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om vägverkets inflytande över vägarbeten som utfördes för att stödja sysselsättningen.

1979/80:1540 av Olof Palme m. fl. (s). vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 1 och 2) hemställts att riksdagen skulle

1. besluta att sammanlagt 20 milj. kr. skulle stå till kollektivtrafikberedningens förfogande för de uppgifter som angetts i motionen.

2. till Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator för budgetåret 1980/81 under sjätte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 20 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 390 000 000 kr.,

1979/80:1727 av Gunnar Björk i Gävle (c).

1979/80:1728 av Anna Eliasson (c). vari yrkats att riksdagen begärde att regeringen snarast tog nödvändiga initiativ till att en förnyad prövning av Skanstullsprojektet i förhållande till andra angelägna ändamål kom till stånd.

1979/80:1734 av Göthe Knutson och Gullan Lindblad (båda m) samt

1979/80:1739 av Tore Nilsson (m).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle anta inom kommunikationsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i väglagen (1971:948).

2. att riksdagen skulle anta inom kommunikationsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i anläggningslagen (1973:1149).

3. att riksdagen godkände vad utskottet anförde om den framtida vägpolitiken m. m.,

4. att riksdagen till Statens vägverk: Ämbetsverksuppgifter för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 6 350 000 kr.,

5. att riksdagen skulle

a. lämna statens vägverk de beställningsbemyndiganden gällande leveranser av vägmaskiner m. m. som i propositionen förordats.

b. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1979/80:1368 yrkande 1 till Drift av statliga vägar för budgetåret 1980/81 anvisa ett

reservationsanslag av 2 528 300 000 kr.,

c. avslå motion 1979/80:1368 yrkande 2 om uttalande från riksdagens sida beträffande vägarbeten med beredskapsmedel,

d. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1979/80:427 till Byggande av statliga vägar för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 900 000 000 kr.,

6. att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:243 yrkandena 1 och 2 om ett särskilt reservationsanslag om 15 milj. kr. för vissa vägbyggnader, m. m. i Jämtlands län,

7. att riksdagen skulle

a. bemyndiga statens vägverk att planera bidragsgivningen för år 1981 för Drift av kommunala vägar och gator utifrån ett anslag av 374 300 000 kr.,

b. till Bidrag till drift av kommunala vägar och gator för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 374 300 000 kr.,

8. att riksdagen skulle

a. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1979/80:1540 yrkandena 1 och 2 till Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 370 000 000 kr.,

b. godkänna de av föredragande departementschefen i propositionen förordade riktlinjerna för ett nytt bidragssystem för vissa vägtrafikanläggningar,

9. att riksdagen skulle

a. bemyndiga statens vägverk att planera bidragsgivningen för år 1981 för Drift av enskilda vägar m. m. utifrån ett anslag av 242 000 000 kr.,

b. till Bidrag till drift av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 222 000 000 kr.,

10. att riksdagen till Bidrag till byggande av enskilda vägar för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 30 000 000 kr.,

11. att riksdagen till Tjänster till utomstående för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 20 800 000 kr.,

12. att riksdagen till Statens vägverk: Försvarsuppgifter för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 6 900 000 kr.,

13. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:541 om underhållet av bygdevägar, m. m.,

14. att riksdagen skulle

a. avslå motionerna 1979/80:923 och 1979/80:1344 om bro vid Bjursund i Kalmar län,

b. avslå motion 1979/80:1727 om broförbindelse mellan Sundet och Hasselön i Gävle kommun,

c. avslå motion 1979/80:1728 om planerad högbro vid Skanstull,

15. att riksdagen skulle

a. lämna motion 1979/80:407 om vissa väginvesteringar i Västernorrlands län utan åtgärd,

b. lämna motion 1979/80:1329 om investeringar i Värmlands vägar och järnvägar såvitt nu var i fråga utan åtgärd,

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Anslag till vägvä-
sendet och trafik-
säkerhet*

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

Anslag till vägväsendet och trafik-säkerhet

c. lämna motion 1979/80:1338 yrkande 3 om väguthbyggnader i Skånelä-
nen, m. m. utan åtgärd.

16. att riksdagen skulle

a. lämna motion 1979/80:1338 om samordning av vägresurserna i Skåne-
länen, yrkande 1, utan åtgärd,

b. lämna motion 1979/80:1338 om samordning av vägresurserna i Skåne-
länen, yrkande 2, utan åtgärd,

c. lämna motion 1979/80:1338 om samordning av vägresurserna i Skåne-
länen, yrkande 4, utan åtgärd,

17. att riksdagen skulle lämna motionerna 1979/80:684 om vägverkets
vägstationer m. m. och 1979/80:1739 om antalet vägstationer utan åtgärd,

18. att riksdagen skulle

a. avslå motion 1979/80:382 om minskad saltning av vintervägar,

b. avslå motion 1979/80:1734 om användningen av vägsalt,

19. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:432 om hjälptelefoner vid
vissa vägar,

20. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:682 om vägvisningen,

21. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:918 om skyltning av
kommungränser,

22. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1333 om inventering av vissa
trafiksäkerhetsrisker.

Följande tre reservationer hade avgivits av Bertil Zachrisson, Essen
Lindahl, Kurt Hugosson, Birger Rosqvist, Olle Östrand, Rune Johansson
och Sten-Ove Sundström (alla s):

1. *beträffande den framtida vägpolitiken m. m.*, vari reservanterna ansett
att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med anledning av föredragandens uttalanden om vägväsen-
det m. m. som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna härom
anfört,

2. *beträffande drift av statliga vägar m. m.*, vari reservanterna – under
förutsättning av bifall till den vid AU:s betänkande 1979/80:21 med 7
betecknade reservationen – ansett att utskottet under 5 bort hemställa
att riksdagen skulle

a. lämna statens vägverk de beställningsbemyndiganden gällande leveran-
ser av vägmaskiner m. m. som i propositionen förordats,

b. med anledning av regeringens förslag och med bifall till motion
1979/80:1368 yrkande 1 till Drift av statliga vägar för budgetåret 1980/81
anvisa ett reservationsanslag av 2 578 300 000 kr.,

c. med bifall till motion 1979/80:1368 yrkande 2 som sin mening ge
regeringen till känna vad reservanterna anfört om vägarbeten med bered-
skapsmedel,

d. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1979/80:427

till Byggnad av statliga vägar för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 900 000 000 kr.,

3. *beträffande bidrag till byggande av kommunala vägar och gator*, vari reservanterna ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen skulle

a. med anledning av regeringens förslag och med bifall till motion 1979/80:1540 yrkandena 1 och 2 till Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 390 000 000 kr.,

b. godkänna de av föredragande departementschefen i propositionen förordade riktlinjerna för ett nytt bidragssystem för vissa vägtrafikanläggningar.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande av Bertil Jonasson, Rune Torwald och Anna Wohlin-Andersson (alla c) beträffande Skanstullsprojektet.

Punkt 2 (Trafiksäkerhetsverket: Förvaltningskostnader m. fl. anslag)

Regeringens förslag till medelsanvisning för budgetåret 1980/81 under de skilda anslagen innebar

att till Trafiksäkerhetsverket: Förvaltningskostnader anvisades ett förslagsanslag av 31 789 000 kr. (punkt C 1, s. 77–80),

att till Trafiksäkerhetsverket: Uppdragsverksamhet anvisades ett förslagsanslag av 44 264 000 kr. (punkt C 2 s. 80–81),

att till Trafiksäkerhetsverket: Bil- och körkortregister m. m. anvisades ett förslagsanslag av 103 677 000 kr. (punkt C 3, s. 81–83),

att till Bidrag till trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vid järnvägs korsningar anvisades ett reservationsanslag av 11 489 000 kr. (punkt C 4, s. 83–84),

att till Bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande anvisades ett anslag av 4 750 000 kr. (punkt C 5, s. 84–87).

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1979/80:671 av Stina Eliasson och Eivor Nilson (båda c), vari yrkats att riksdagen beslutade anhålla att regeringen lät utreda möjligheterna till en ambulerande och därmed decentraliserad bilbesiktning, samt

1979/80:1540 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 3) hemställts att riksdagen till Trafiksäkerhetsverket: Förvaltningskostnader för budgetåret 1980/81 under sjätte huvudtiteln anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 2 000 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 33 789 000 kr.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1979/80:1540 yrkande 3 till Trafiksäkerhetsverket: Förvaltningskost-

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

Anslag till vägväsendet och trafik-säkerhet

Onsdagen den
9 april 1980

*Anslag till vägvä-
sendet och trafik-
säkerhet*

nader för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 31 789 000 kr.,

2. att riksdagen till Trafiksäkerhetsverket: Uppdragsverksamhet för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 44 264 000 kr.,

3. att riksdagen till Trafiksäkerhetsverket: Bil- och körkortsregister m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 103 677 000 kr.,

4. att riksdagen till Bidrag till trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vid järnvägs korsningar för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 11 489 000 kr.,

5. att riksdagen till Bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande för budgetåret 1980/81 anvisade ett anslag av 4 750 000 kr.,

6. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:671 om en ambulerande bilbesiktning.

Reservation hade avgivits

4. *beträffande Trafiksäkerhetsverket: Förvaltningskostnader* av Bertil Zachrisson, Essen Lindahl, Kurt Hugosson, Birger Rosqvist, Olle Östrand, Rune Johansson och Sten-Ove Sundström (alla s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med bifall till motion 1979/80:1540 yrkande 3 till Trafiksäkerhetsverket: Förvaltningskostnader för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 33 789 000 kr.

KURT HUGOSSON (s):

Herr talman! I anslutning till presentationen av budgetpropositionen utfärdade kommunikationsdepartementet ett pressmeddelande. I det kunde man läsa att det var en kärv budget som hade lagts fram men med klara tyngdpunkter på vägunderhåll, kollektivtrafik, glesbygd och säkerhet. Vidare stod i detta pressmeddelande:

”Det kapital som har lagts ned på vägar får inte förstöras. Därför satsar regeringen främst på att underhålla och förbättra vägarna. Över tre miljarder kronor anslås till driften av enskilda, kommunala och statliga vägar.

Totalt är väganlaget nästan 4,5 miljarder kronor, vilket är en ökning med ca 300 miljoner.

Till detta kommer vägarbeten på 300 miljoner för att främja sysselsättningen i olika delar av landet.”

Herr talman! Det lät ju glädjande när man tog del av det här pressmeddelandet. Det tydde på att kommunikationsdepartementet hade följt upp riksdagsbeslutet från den 1 juni förra året, då riksdagen enhälligt krävde att vi skulle ha en högre ambitionsnivå när det gäller vägbyggandet och vägunderhållet i vårt land. Men när kommunikationsdepartementets budgetbilaga närmare presenterades kunde man konstatera att den glättade bild som kommunikationsministern gav i pressmeddelandet hade föga eller ingen anknytning till verkligheten i budgetpropositionen.

Regeringen prutade – jag skulle vilja säga som vanligt – hårt i vägverkets anslagsäskande för 1980/81. Vägverket får 4 459 milj. kr., vilket är drygt 800

miljoner lägre än den s. k. vidmakthållandenivån för bibehållen vägstandard.

Följderna av den här kraftiga prutningen blir att vägverket inte heller i år kan hejda den pågående kapitalförstöringen bl. a. för underhållet av vägbeläggning. Planerade vägprojekt måste skjutas på framtiden. Sysselsättningen på byggsidan minskar, och drygt 300 fast anställda måste omplaceras.

Vi har från socialdemokratisk sida naturligtvis förståelse för att man i ett kärt budgetläge och med urusla statsfinanser måste vara mycket restriktiv när det gäller anslagstilldelningen till olika verk och myndigheter. Men i anslutning till behandlingen av riktlinjerna för den framtida trafikpolitiken förra året behandlades också, som jag inledningsvis sade, vägfrågorna.

Från socialdemokratiskt, moderat och centerpartistiskt håll var vi överens om att vi måste se till att slå vakt om det vägkapital vi har i det här landet. Vi måste stoppa den kapitalförstöring som äger rum på våra vägar. Vi har i dag ett ackumulerat underskott på underhållssidan på 1,7 å 1,8 miljarder kronor. Därför är det beklagligt att regeringen bara ett halvt år efter en bred riksdagsmajoritets uttalanden inte anser det möjligt att följa riksdagens beslut.

I samband med behandlingen av trafikpolitiken uttalade riksdagen också i stor enighet att förslag angående den långsiktiga vägpolitiken måste föreläggas riksdagen. Sedan 1976 har riksdagen krävt detta varje år. Vi hade nu förväntat oss, när riksdagen den 1 juni 1979 enhälligt fattade det här beslutet på nytt, att kommunikationsministern nu skulle ha tagit tillfället i akt och presenterat ett långsiktigt vägpolitiskt program.

Så har inte skett. I stället säger kommunikationsministern: "De mera preciserade samhällskrav som vägpolitiken bör ge uttryck för beträffande miljö, tillgänglighet, trafiksäkerhet, transportkostnader etc. synes enligt min mening väl tillgodosedda genom den inriktning av drift och byggnadsverksamheten som vägverket redovisar och som är avvägda mot de mål för vägpolitiken och den allmänna inriktningen av väghållningen som riksdagen angav i det trafikpolitiska beslutet år 1979."

Det kan ligga väldigt mycket i detta. Men om kommunikationsministern har den uppfattningen bör han dra konsekvenserna av det och anvisa medel som svarar upp mot detta vägpolitiska program. Det gör icke kommunikationsministern. I stället säger han, i direkt strid med vad riksdagen beslutade förra året, "att en ökad ambitionsnivå för vägbyggandet som riksdagen begärt f. n. inte är möjlig. För de närmaste åren bör inte en ökad bindning av samhällsresurserna ske. Snarare bör statsmakterna i princip vara beredda att ompröva de bindningar som redan finns."

Herr talman! Från socialdemokratiskt håll har vi inte ändrat uppfattning i de här frågorna sedan förra året. Vi har därför i reservation 1, som är fogad till utskottsbetänkandet, anfört att vi inte kan vara med om att acceptera en lägre ambitionsnivå i framtiden. Vi menar att det skulle vara förödande för det vägkapital vi har om vi inte ser till att anvisa de resurser som behövs för att underhålla våra vägar. Jag yrkar därför bifall till reservation 1.

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

Anslag till vägväsendet och trafik-säkerhet

Onsdagen den
9 april 1980

*Anslag till vägvä-
sendet och trafik-
säkerhet*

I samband med budgetbehandlingen förra året förelåg en motion från moderata samlingspartiet där det krävdes att 250 av de 500 miljoner som tilldelats arbetsmarknadsverket för sysselsättningspolitiska insatser på vägområdet skulle överflyttas från arbetsmarknadsverkets budget till vägverkets för att man därigenom skulle kunna åstadkomma en bättre planering och ett bättre utnyttjande av resurserna.

Utskottet behandlade moderatmotionen mycket seriöst, och ett enhälligt trafikutskott och en enhällig riksdag hemställde våren 1979 till kommunikationsdepartementet att man inför 1980 års budgetproposition skulle beakta de här synpunkterna och överföra medel från arbetsmarknadsverket till vägverket. Samtliga partier stod bakom uttalandet och utgick ifrån att så skulle ske.

Inte heller på denna punkt har kommunikationsdepartementet följt riksdagens beslut och klara anvisning. Vi kan i stället konstatera att det inte blir 500 miljoner utan 300 miljoner till AMS för insatser på vägområdet.

Vi är från socialdemokratiskt håll medvetna om att medel måste avsättas för att klara sysselsättningen i regioner där den sviktar. Men vi tyckte i det här läget – och det lade vi fram en motion om – att man skulle kunna börja stegvis med att tillgodose riksdagens enhälliga beslut från våren 1979. Vi föreslog att av de till AMS anvisade 300 miljonerna skulle 50 miljoner överföras till vägverket. Därigenom skulle vi kunna satsa ytterligare 50 miljoner på driftsidan och i någon mån dämpa det underskott och den kapitalförstöring som äger rum där.

Vi blev på socialdemokratiskt håll mycket förvånade i trafikutskottet när den här frågan behandlades. Även på denna punkt hade nämligen den borgerliga majoriteten ändrat uppfattning från förra året. Vi fick icke något gehör för våra synpunkter och tvingades därför reservera oss – liksom de socialdemokratiska ledamöterna i arbetsmarknadsutskottet gjorde.

Man kan inte låta bli att göra den reflexionen, herr talman, att det förra året var betydligt enklare att föra en sakdebatt med representanter för centerpartiet och moderata samlingspartiet än vad det har varit i år. Jag dristar mig att säga att detta sannolikt beror på att vi förra året hade en kommunikationsminister som representerade det minsta borgerliga partiet – folkpartiet. Då var det mer intressant för centerpartiets och moderata samlingspartiets representanter att knäppa kommunikationsministern på näsan. Nu har man i stället snällt och fogligt följt den nya husbondens anvisningar och glömt vad man hade för uppfattning i dessa sakfrågor förra året. Vi tycker på socialdemokratisk sida att detta är beklagensvärt. Vi har inte ändrat uppfattning på den här punkten heller.

Vid behandlingen av den trafikpolitiska propositionen förra året riktades mycken kritik mot den dåvarande folkpartiregeringens kommunikationsminister därför att man över huvud taget inte hade tagit upp frågorna om stöd till kollektivtrafiken i våra tätorter. På denna punkt samlades trafikutskottet enhälligt bakom en socialdemokratisk motion och krävde att en kollektivtrafikberedning skulle tillsättas och att riksdagen snarast skulle föreläggas förslag i enlighet med vad som föreslagits av kollektivtrafikutredningen. Så

har inte skett. I årets budgetproposition föreslår kommunikationsministern inga nya medel över huvud taget till kollektivtrafiken. Kommunikationsministern har nyligen i ett pressuttalande sagt att han inte kommer att verka för att kollektivtrafiken i våra större tätorter får ökat statligt stöd.

Riksdagen bestämde förra året att 20 milj. kr. skulle gå till cykelvägar. Det skedde efter ett engagemang från centerpartiets representanter, ett engagemang som vi på socialdemokratiskt håll hyste beundran för och ställde upp bakom. Nu säger kommunikationsministern att dessa 20 milj. kr., som enligt riksdagens mening skulle användas till cykelvägar, också skall användas för stöd till kollektivtrafiken och för kollektivtrafikberedningen. Det är ju helt oacceptabelt. Från socialdemokratisk sida har vi reserverat oss på denna punkt. Vi menar att det är angeläget att kollektivtrafiken prioriteras och får stöd, att den tillsatta kollektivtrafikberedningen får ekonomiska resurser för att kunna initiera olika försök och experiment, initiera utveckling på kollektivtrafikområdet. Jag yrkar alltså bifall till reservation 3.

Herr talman! Det skulle vara mycket mer att tillägga i den här frågan. Men jag tror att den utförliga redovisning som trafikutskottet lämnar i betänkandet och de synpunkter som vi från socialdemokratiskt håll anfört i våra reservationer är tillfyllest. Jag vill därför bara än en gång yrka bifall till de socialdemokratiska reservationer som är fogade till trafikutskottets betänkande.

SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Det sker en målmedveten rasering av vägverkets fasta resurser. Nu vill man t. o. m. dra ner ett par hundra miljoner kronor på det besparingsalternativ som verket har ålagts att lägga fram och som redan i sig innebär en personalminskning med 800 anställda fram till 1981. Under den senaste tioårsperioden har vägverket tvingats rationalisera bort 2 300 fasta arbetstillfällen, vilket motsvarar ca 18 % av den totala arbetsstyrkan. Med nuvarande anslagsutveckling försvinner ytterligare litet mer än 800 man fram till 1981, därav 700 på driftsidan och drygt 100 på byggnadssidan. Det gör att 1981 kommer det i hela landet inte att återstå mer än 340 anställda på byggnadssidan och ca 4 400 på driftsidan. Men samtidigt ökar antalet beredskapsarbetare, entreprenörer och tillfälligt anställda, och de uppgår nu till 3 500 personer.

Man kan inte förvåna sig över att den fackliga organisationen, Statsanställdas förbund, reagerar mot en utveckling där fasta, trygga arbeten ersätts med tillfälliga beredskapsarbeten. Fackföreningsrörelsen har i alla tider kämpat för att få fasta, trygga anställningsformer. Dessutom måste det bli dyrare för samhället att ha en improviserad planering av beredskapsjobb i stället för den fasta, långsiktiga planering som vägverket representerar.

Vänsterpartiet kommunisterna har därför, i överensstämmelse med Statsanställdas förbunds eget förslag, begärt att 250 miljoner av beredskapsanslaget skall överföras till den ordinarie vägbudgeten för att förhindra denna minskning av den fasta arbetsstyrkan. Nu gjorde behandlingsordningen att detta förslag remitterades till arbetsmarknadsutskottet, och där har det

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Anslag till vägvä-
sendet och trafik-
säkerhet*

Onsdagen den
9 april 1980

*Anslag till vägvä-
sendet och trafik-
säkerhet*

i vederbörlig ordning blivit behandlat och avstyrkt. Jag vill emellertid understryka att vi har lagt fram ett sådant förslag.

Herr talman! I två motioner, 1979/80:243 och 427, har jag – vad avser den sistnämnda motionen tillsammans med Bertil Måbrink – föreslagit reservationsanslag till ett par från regionalpolitisk synpunkt och från trafiksäkerhetssynpunkt angelägna vägojekt. Jag yrkar härmed bifall till dessa motioner.

Motion 243 är synnerligen angelägen för att skapa nya möjligheter till utveckling i norra Jämtlands glesbygder. Det gäller Frostviken i Strömsunds kommun där bristen på sysselsättning sedan lång tid tillbaka medför ständigt minskad befolkning. Enligt länsstyrelsens beräkningar skulle Strömsunds kommun behöva inemot 1 000 nya arbetstillfällen fram till 1985 för att den stora skillnaden i förvärvsgrad mellan kommunen och länet i övrigt skall utjämnas. Andelen arbetssökande av den totala arbetskraften i Strömsunds kommun uppgår till 6,7 % mot 4,2 % för länet som helhet.

Vad skulle då en investering i detta vägbygge i gränstrakterna till Norge betyda för Frostvikenområdet och fjällregionen? Turismen, som kommunen försöker utveckla i samarbete med länsmyndigheterna, betyder mycket för området. Med hjälp av statligt lokaliseringstöd har under de senaste åren åtskilliga miljoner investerats i hotell och stugbyar. Ett visst uppsving för turistnäringen har kunnat noteras, men systemet med busscharterresor från Stockholm och andra centra omöjliggjordes på grund av de urusla vägförhållanden som rådde just under vårsäsongen. Och vårsäsongen har ju stor betydelse för turistnäringen. I samband med tjällossningen måste vägdelen Stora Blåsjön–Ankarvattnet avstängas under den mest intensiva vårsäsongen. Detta drabbade självfallet inte bara turismen utan även ortsbefolkningen i Ankarvattnet med omnejd.

I området ligger Stekenjokkgruvan, som har ett visst driftmässigt samarbete med den norska Jomagruvan. Detta samarbete försvåras och fördyras genom de dåliga vägförhållandena. Det är styrkt genom av länsstyrelsen företagna utredningar. En satsning i enlighet med motionens förslag skulle innebära förbättrad och förbilligad drift. Dessutom planerar Boliden AB att upptaga brytning vid en ny fyndighet i Jormlien. Men även denna nya brytning, som skulle ge arbete – mycket välkommet arbete – åt ett tjugofemtal personer, är i hög grad beroende av den föreslagna vägutbyggnaden. Vägojektet finns tyvärr inte med i löpande byggnadsplan fram t. o. m. 1988.

Det är alltså helt klart att en investering i vägbyggande för att öka vägens bärighet från norska Joma via Stora Blåsjön över Ankarvattnet till Stekenjokk skulle innebära en helt ny och förbättrad situation i hela området, i synnerhet om dessutom, som föreslagits, den numera under vintertid avstängda vägdelen Ankarvattnet–Stekenjokk kan användas för trafik året om.

Herr talman! Sällan skulle ett positivt beslut i en väginvesteringsfråga betyda mer för sysselsättningen och utvecklingen i ett svårt utsatt område av Norrlands inland än just det nu aktuella. Det gäller här inte så mycket den

direkta sysselsättningseffekten vid själva bygget utan fastmer arbetsmarknaden på längre sikt.

Motion 1979/80:427 gäller en föreslagen upprustning av vägsträckan Östavall–Mellansjö på sträckan Ljusdal–Änge. Bland yrkeschaufförer kallas vägdelen för Ho Chi-Minh-leden på grund av sitt miserabla skick. Vägen används bl. a. för skogsbrukets tunga trafik och är helt enkelt att betrakta som trafikfarlig i vissa avsnitt och under vissa årstider. Såväl ortsbefolkningen som kommunen och länsmyndigheterna har framhållit det angelägna i att denna väg iståndsätts.

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Anslag till vägvä-
sendet och trafik-
säkerhet*

RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Låt mig redan inledningsvis framhålla att Rolf Sellgren i sitt anförande kommer att koncentrera sig på reservationerna 1 och 2 av socialdemokraterna. Jag kommer därför inte att behandla dessa reservationer mer utförligt. Reservation 1 kommer jag inte alls att ta upp nu.

När det gäller de frågor som socialdemokraterna aktualiserat i reservation 2 vill jag bara understryka att även utskottsmajoriteten finner det angeläget att vägmedlen blir rationellt utnyttjade, oavsett om arbetena utförs i vägverkets eller AMS regi. Genom åtgärder som vidtagits inom departementet och genom de kompletterande uttalanden som utskottet har gjort finner jag att garantier har skapats för ett effektivt utnyttjande av väganlagen.

Centerpartiet lyckades ju inte föregående år få med sig övriga partier i ett krav på att under planeringstiden 1979–1988 genomsnittligt minst hälften av de statliga vägmedlen skulle gå till de sekundära och tertiära vägnäten. Det är dock glädjande att utskottsmajoriteten nu prioriterar insatser på detta vägnät.

Jag vill i det sammanhanget citera ur utskottets skrivning på s. 8, där utskottet berör planerna på överläggningar om rationell och effektiv användning av de pengar som står till arbetsmarknadsdepartementets förfogande: "Utskottet finner det för sin del angeläget att så sker samt att därvid inte minst eftersträvas snabba åtgärder för att genom investeringar på de sekundära och tertiära vägnäten genom vägverkets försorg få till stånd såväl en förbättrad sysselsättning som en behövlig upprustning av dessa viktiga vägnät. Även regionalpolitiska synpunkter talar härför."

Jag menar att utskottet med detta uttalande har skapat garantier för att glesbygdsvägarna åtminstone under det kommande budgetåret får minst 50 % av vägmedlen. Några sådana garantier ställs däremot inte ut i reservation 2. Denna reservation har f. ö. fallit genom att riksdagen den 27 mars biföll hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 21.

När det gäller reservation 3 vill jag inte alls förneka att de problem som där tas upp är angelägna. Men jag tycker kanske att man är litet för tidigt ute när man väntar sig att de utredningar och beredningar som arbetar med att förbättra den kollektiva trafiken skall kunna lägga fram förslag som medför anslagsbehov redan under det nu aktuella budgetåret. Under något kommande budgetår blir det säkerligen angeläget att ytterligare medel

Onsdagen den
9 april 1980

*Anslag till vägvä-
sendet och trafik-
säkerhet*

anvisas för dessa ändamål, eftersom vi ju alla eftersträvar ökade satsningar på såväl cykel- som kollektivtrafikens områden. Vi menar dock att frågan nu är litet för tidigt väckt. Jag nöjer mig i övrigt med att hänvisa till det uttalande som utskottet gör i näst sista stycket, sista meningen på s. 12, vilket torde vara med verkligheten överensstämmande: "I sammanhanget må f. ö. framhållas att för berörda budgetår främst anslagsmedlen för cykelleder torde bli aktuella." Vi menar att det under det kommande budgetåret inte torde bli någon skillnad i medelsbehovet jämfört med de behov som föreligger under det innevarande budgetåret. Anslag för kollektivtrafikändamål torde av tidsskäl inte bli aktualiserade i någon större omfattning förrän ett kommande budgetår, och då får frågorna tas upp i tillämplig budgetproposition.

Jag vill vidare när det gäller reservation 4 inte säga annat än att de behov som trafiksäkerhetsverket skulle få tillgodosedda genom ett bifall till denna reservation är angelägna. Men i ett ansträngt budgetläge tvingas man att sortera bland behoven, och kravet på informationsåtgärder har i nuvarande läge ansetts mindre aktuellt än en del andra krav. Dessutom har anslagsramarna för trafiksäkerhetsverket vidgats. Vi i utskottsmajoriteten har därför inte funnit det möjligt att tillstyrka det i reservation 4 behandlade kravet. Bägge de aktuella reservationerna skulle dessutom medföra ytterligare ökning av budgetunderskottet.

I övrigt har utskottet i sitt betänkande haft att ta ställning till ett otal enskilda motioner med krav på medel till enstaka vägprojekt. Sådana frågor faller dock inte in under vare sig trafikutskottets eller riksdagens arbetsområden, och vi har i enlighet härmed yrkat avslag på alla dessa motioner. Hur behjärtansvärda de enskilda projekten än kan förefalla ur motionärernas synpunkt måste de behandlas i vanlig ordning i vägnämnder, i vägdistrikt och i sista hand i vägverket, som ju har att göra de slutliga bedömningarna.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottets förslag på alla punkter.

KURT HUGOSSON (s) replik:

Herr talman! Låt mig göra en kort kommentar om inriktningen av satsningarna på glesbygdsvägar. Vi har inte ändrat uppfattning sedan vi förra året behandlade dessa frågor. Vi menar fortfarande att det är angeläget med en massiv satsning på den här delen av det svenska vägnätet. Däremot har vi varken i år eller tidigare velat ange en fix procentsiffra. Men det är faktiskt mer än 50 % av anslagen som har gått till den här delen av vårt vägnät på senare tid.

Jag vill erinra Rune Torwald om att vi i samband med behandlingen av trafikutskottets betänkande 1978/79:11 var överens om en ändrad fördelning av anslagen mellan vägverket och arbetsmarknadsstyrelsen. För ett år sedan skrev utskottet så här: "Utskottet – – – förutsätter dock att i samband med regeringens fortlöpande prövning av budgetfrågorna även överväganden av de slag som i motionen aktualiserats snarast kommer till stånd så att förslag i ämnet kan läggas fram i nästkommande års budgetproposition."

Detta har emellertid icke tillgodosetts i årets budgetproposition. I stället säger kommunikationsministern att han skall ta initiativ till att få till stånd ett bättre samarbete mellan vägverket och arbetsmarknadsverket. Men samarbetet är inte dåligt mellan dessa båda myndigheter. Det har vi fått bekräftat vid våra besök hos vägverket. Det kan inte vara rimligt att vägverket får så låga anslag att det inte kan sysselsätta sin egen personal. I stället har den fått sysselsättas med hjälp av arbetsmarknadspolitiska medel.

Beträffande reservationen 3 vill jag hänvisa till vad Rune Torwald sade i riksdagsdebatten den 1 juni förra året, nämligen att propositionens inställning till kollektivtrafik i tätort utan överdrift torde kunna betecknas som sval för att inte säga negativ. Han sade vidare att vi måste göra en massiv satsning på kollektivtrafiken, och därmed gav han sitt stöd åt den socialdemokratiska motionen.

När nu detta riksdagsbeslut skall följas upp säger Rune Torwald att det inte behövs några pengar för det här budgetåret. Nästa budgetår däremot behövs det pengar, säger han. Kan Rune Torwald garantera att vi får några pengar nästa år till stöd för kollektivtrafiken efter kommunikationsministerns uttalande nyligen? Han sade nämligen att han icke kommer att medverka till att det lämnas något ekonomiskt stöd till kollektivtrafiken i tätorterna.

SVEN HENRICSSON (vpk) replik:

Herr talman! Rune Torwald har kommenterat vår motion och vårt förslag om ett lokalt vägprojekt i bl. a. Frostviken och säger att varken utskottet eller riksdagen kan föregripa de lokala myndigheternas handläggning.

De lokala vägmyndigheterna, inkl. vägmyndigheten på länsnivå, har verkligen lagt ned ett stort arbete på Stekenjokkväprojektet. Man har utrett och konkret planerat för denna byggnation i samband med länsstyrelsens planeringsavdelning och då med tanke på den stora betydelse som en särskild insats här skulle få för sysselsättningen i Frostvikenregionen.

Man bör kunna vara flexibel och se sin verksamhet även på vägsidan såsom integrerad i samhällets allmänna strävanden till utveckling. Jag kan av utskottets skrivning utläsa att man är klar över väginvesteringarnas stora produktivitet och vikt för lönsamheten. Man är också klar över att väginvesteringarna spelar en stor roll när det gäller att utveckla möjligheterna till näringsliv i olika avseenden. Det hade därför inte varit helt främmande om man hade funnit det vara förenligt med ett allmänt intresse att undantagsvis ge ett reservationsanslag till exempelvis det vägprojekt i Frostviken som vi har motionerat om.

RUNE TORWALD (c) replik:

Herr talman! Det finns inte så mycket att tillägga. Kurt Hugosson tror inte på mitt och majoritetens resonemang om att huvuddelen av de medel som enligt budgeten är anvisade till cykelbanor och för att främja kollektivtrafiken kommer att gå till cykeltrafiken, utan han menar att det blir konkurrens om medlen. Jag har en annan uppfattning. Det är helt enkelt så att utredningar och annat av tidsskäl inte hinner komma fram. Ansökningsför-

Onsdagen den
9 april 1980

*Anslag till vägvä-
sendet och trafik-
säkerhet*

farandet är inte klart. Det skall tas fram regler för ersättning när det gäller stödet till kollektivtrafikanordningar av det slag som det nu är fråga om. Därför menar jag att utskottsmajoriteten har rätt, när den skriver att anslaget under det närmaste budgetåret i huvudsak kommer att utnyttjas för cykelleder på samma sätt som har skett under innevarande budgetår.

Man kan alltid diskutera hur stora väganlagen skall vara. Även utskottsmajoriteten skulle givetvis önska att de var större. Men i det nuvarande budgetläget har vi fått finna oss i de prutningar som har skett. Vi anser ju alla att statsbudgeten dras med för stora underskott redan nu.

Sven Henricsson påstod att jag har sagt att vi inte kan föregripa den lokala planeringen. Så uttryckte jag mig inte. Jag sade att trafikutskottet och riksdagen inte har att ta ställning till enskilda vägprojekt. Sådana bedömningar faller under de lokala myndigheternas och vägverkets ansvar inom de budgetramar som står till förfogande. Sedan kan det finnas projekt, där arbetsmarknadspolitiska eller regionalpolitiska skäl kommer till. Men sådana projekt får arbetsmarknadsmyndigheterna satsa på. Inte heller de projekten blir direkt föremål för trafikutskottets och riksdagens bedömanden. Det är alltså kompetensvister som gör att vi inte kan ge oss in på att ta ställning till enskilda vägprojekt och till om den ena bron skall gå före den andra. Behovet av en väg i Blåsjön måste kanske jämföras med behovet av en väg i en annan landsända, och sådana avvägningar har riksdagen ingen möjlighet att göra.

KURT HUGOSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara säga till Rune Torwald att det redan har förekommit krav på medelstildelning för olika projekt på kollektivtrafikområdet – det vet Rune Torwald mycket väl. Jag kan erinra Rune Torwald om det s. k. Volvoprojektet, för vilket Göteborgs kommun och Volvo begärde medel men blev nekade. Rune Torwald säger att det inte behövs några pengar under detta budgetår, men detta enskilda exempel är ju en verifikation på att så är fallet.

Givetvis skall inte Rune Torwald behöva stå till svars för kommunikationsministerns uttalande om sin negativa syn på kollektivtrafiken.

Jag finner det minst sagt uppseendeväckande att när vi för den här debatten i kammaren i dag deltar varken kommunikationsministern eller någon av moderata samlingspartiets representanter i trafikutskottet som skulle kunna verifiera om man delar kommunikationsministerns negativa syn på kollektivtrafiken.

Vi menar på socialdemokratisk sida att det är nödvändigt, av miljöskäl och energiskäl, att göra en massiv satsning på kollektivtrafiken. Och skall det bli möjligt att åstadkomma en sådan satsning, då måste också riksdagen visa ett positivt intresse. Det är detta vi vill ge uttryck för i vår reservation nr 3.

SVEN HENRICSSON (vpk) replik:

Herr talman! Rune Torwald säger att rutinerna kräver att besluten fattas på lokal nivå, när ställning tas till olika vägprojekt. Det kan jag hålla med om,

men om detta överlämnas till AMS avgörande, då händer det ofta att man hänvisar till den aktuella arbetslöshetssituationen för personer som skulle vara lämpade att utföra vägarbeten. Om det för tillfället inte finns några sådana, anser man sig inte heller kunna utföra något vägbygge.

Men här gäller det, herr Torwald, möjligheterna att på sikt utveckla de fasta näringarna i området. Jag tänker på turismen - som det nu är, måste hotell och stugbyar slå igen därför att det inte går att ta sig fram på vägen! Och jag tänker på den aktuella gruvdriften. Skall vi bara därför att det inte finns någon väg avstå från att hjälpa ett område till att få 25 nya arbetstillfällen i gruvdrift?

Jag tycker att vi får lov att bryta med byråkratin och försöka se på detta mera offensivt, som en möjlighet att hjälpa en eftersläpande landsända.

RUNE TORWALD (c) replik:

Herr talman! Först vill jag säga till herr Hugosson att han väl så småningom får tillfälle att höra kommunikationsministern utveckla sin syn på kollektivtrafiken. Därför avstår jag från att ta upp den debatten. Jag vill bara notera att utskottsmajoriteten inte är negativt inställd till att främja kollektivtrafik.

Naturligtvis kan smärre anslag bli aktuella även under det kommande budgetåret, men eftersom vi ännu inte har några riktlinjer klara för hur ersättning skall utgå till kollektivtrafikfrämjande åtgärder, så menar jag att det är först under ett därefter följande budgetår som anslag av större omfattning kan komma i fråga. Jag tror att jag har hela utskottsmajoriteten bakom mig när jag säger att ett kommande år måste en större anslagsram bli aktuell när det gäller att främja cykel- och kollektivtrafik.

Till herr Henricsson kan jag bara upprepa vad jag har sagt. Jag har förståelse för att den väg herr Henricsson pläderar för kan ha stor regionalpolitisk betydelse. Men denna fråga faller inte under trafikutskottets domvärjo, utan det är andra myndigheter som har att göra övervägandena. Trafikutskottet kan inte ta ställning till huruvida en väg i *en* landsända är mer betydelsefull än en väg i *en annan* landsända.

Om en väg skall byggas av andra skäl än rent vägpolitiska, dvs. av regionalpolitiska eller arbetsmarknadspolitiska skäl, då blir det arbetsmarknadsmyndigheterna som får ta initiativ och lägga fram förslag för beslutande organ.

Talmannen anmälde att Sven Henricsson anhängit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Jag skall uppehålla mig vid de frågor i trafikutskottets betänkande nr 9 som gäller anslagen till trafiksäkerheten.

Ca 800 människor omkommer i trafiken varje år. Många skadas - flera av dem svårt.

Det ekonomiska läget tillåter inte betydelsefulla åtgärder för att höja

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

Anslag till vägväsendet och trafik-säkerhet

Onsdagen den
9 april 1980

*Anslag till vägvä-
sendet och trafik-
säkerhet*

säkerheten och minska antalet vägtrafikolyckor – det är innebörden av vad Rune Torwald sade nyss. Mot bakgrunden av den intensiva debatt vi en tid haft om höjd säkerhet vid viss energiproduktion, där risken för olyckor är näst intill obefintlig men där Rune Torwald m. fl. inte varit snål med pengarna, framstår Rune Torwalds resonemang nu som märkligt. I det ärende vi nu behandlar rör det sig om preventiva åtgärder för ett par miljoner kronor. De tyvärr nästan 1 000 dödsolyckorna om året kan minskas till antalet genom sådana åtgärder, men vi har alltså enligt Rune Torwald inte råd att vidta de åtgärderna.

Herr talman! Det är alltså två å tre människor – barn, skolungdom, yrkesverksamma eller pensionärer – som dagligen omkommer i trafiken. Flera tiotusentals skadas lindrigare eller svårare varje år. Många inom de kategorier människor som jag nyss nämnde blir invalider för livet efter trafikolyckor. Våra sjukvårdsresurser får i stor utsträckning tas i anspråk för insatser för trafikens offer.

Det är många hemska mänskliga tragedier som har sin direkta orsak i olyckor som sammanhänger med vårt behov av att förflytta oss. Det må gälla resor till och från arbetsplatser, butiker, serviceinrättningar, daghem, skolor, möten och sammankomster samt fritidsaktiviteter. Det må gälla yrkestrafikanter av olika slag, som i sitt arbete har till uppgift att transportera människor eller varor på våra vägar.

I vidsträckt bemärkelse är det trafiksäkerhetsverkets uppgift att söka nedbringa antalet vägtrafikolyckor och minska de skador som följer av dessa olyckor. Verkets informationsverksamhet är en väsentlig del när det gäller genomförandet av den uppgiften. Kan allmänhetens kunskaper om trafik och trafikregler ökas, då kan också antalet olyckor minskas.

Trafiksäkerhetsverkets informationsverksamhet uppdelas i huvudkampanjer, specialaktiviteter och basaktiviteter. Man följer långtidsplaner med preciserad målsättning när det gäller innehåll, medier etc.

Kampanjen 1979/80 är Människan i trafiken. 1981/82 har man tänkt sig att genomföra en tvåårsaktivitet kallad Oskyddade trafikanter. Man vill uppnå långvariga effekter av framtidens informationsverksamhet. Man planerar redan nu för 1983–1985 med huvudkampanjer som kallas Barn i trafiken, Bilförare och Trafiknykterhet.

Nu pågående kampanj – Människan i trafiken – syftar till att förbättra efterlevnaden av viktiga regler i trafiken genom att angripa trafikonykterhet, körning mot rött ljus och hastighetsöverträdelse. Nästa kampanj – Oskyddade trafikanter – har som mål att förbättra säkerheten för barn, gående, cyklister, mopedister och motorcyklister. Allt detta är – det tycker jag att vi kunde vara ense om – utomordentligt angelägna uppgifter.

Det krävs naturligtvis att ansvarig instans får ekonomiska förutsättningar att fullfölja sina angelägna uppgifter. Men anslaget till trafiksäkerhetsverkets informationsverksamhet minskar. Trots de stora behoven av insatser från trafiksäkerhetsverkets sida har det i årets budget skett en real nedräkning av resurserna för informationsverksamheten. Det är inte första gången under den borgerliga regeringstiden som just detta anslag prutats ned betydligt.

Vi socialdemokrater kan inte acceptera detta. Vi har protesterat tidigare, och vi har i en motion i år krävt ytterligare 2 milj. kr. för trafiksäkerhetsverkets informationsverksamhet. Enligt budgetpropositionen skulle anslaget bli knappt 17,3 milj. kr. Vi anser att det är angeläget att nu planerade kampanjer får genomföras såsom avsetts. För detta räcker inte föreslagna 17,3 milj. kr.

Vi har emellertid inte fått gehör för vårt krav hos utskottsmajoriteten. Från borgerligt håll i utskottet hävdas dock verbalt att det är "angeläget att verket tillförs erforderliga medel för den för trafiksäkerheten så viktiga informationsverksamheten. Redan föredragandens förslag innebär emellertid en viss, om ock mindre, ökning av anslagsmedlen härför."

Därmed avstyrks vår motion om ökade insatser. Man smyger dock in en ursäkt och hänvisar även till rådande ekonomiska läge som ytterligare motivering för avslagsyrkandet. Det var vad herr Torwald här tidigare redogjorde för.

Det hade behövts en uppräknings med ca 1,5 milj. kr. för att hålla det redan tidigare mot våra protester sänkta anslaget på en reellt oförändrad nivå. Regeringen har resignerat och kommer med ett förslag som innebär en reell minskning med ca 1,2 milj. kr. Det är därför inte sant, herr talman, när moderaterna, centerpartisterna och folkpartisterna i utskottet säger att föredragandens förslag "innebär en viss, om ock mindre, ökning av anslagsmedlen".

Vi socialdemokrater har reserverat oss mot majoritetens förslag, som är identiskt med regeringsförslaget. Vi kräver i vår reservation att anslaget räknas upp med 2 milj. kr. Därmed anser vi att det blir större möjligheter att på olika sätt förbättra trafiksäkerhetsinformationen.

Alla de åtgärder som tidigare vidtagits för att minska antalet trafikolyckor har medverkat till att situationen inte är värre än den f. n. är. Men även om antalet olyckor minskat kan vi inte vara nöjda. Som jag tidigare sagt orsakas alltför många tragedier av olyckor, som med mera vetande hos trafikanterna hade kunnat undvikas. Därför får, som vi ser det, ingen som helst nedtrappning ske på det viktiga område som trafiksäkerhetsinformationen utgör.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till socialdemokraternas reservation nr 4.

ROLF SELLGREN (fp):

Herr talman! Vi behandlar nu den första budgetpropositionen efter 1979 års trafikpolitiska beslut. Den inriktning av trafikpolitiken som då fastslogs prövas nu i praktiken. Och jag tycker för min del att utfallet är tillfredsställande. De flesta människor upplever mest den framgångsrika lågprissatsningen på järnvägsresor. Men det är bara ett av uttrycken för den samhällsekonomiska grundsyn som den nya trafikpolitiken utgår ifrån.

En viktig princip för den nya vägpolitiken är den samordning som förutsätts mellan vägplaneringen och övrig samhällsplanering, t. ex. den regionalpolitiska planeringen och kommunernas fysiska planering. Häri-

Onsdagen den
9 april 1980

*Anslag till vägvä-
sendet och trafik-
säkerhet*

genom uppnås en hög grad av decentralisering. I 1979 års proposition om en ny trafikpolitik formulerades ett vägpolitiskt program i form av inriktningar för den framtida väghållningen. Därvid konstaterades att det inte längre finns behov av någon mer detaljerad central styrning från statsmakternas sida av vägbyggnadsverksamheten, eftersom planeringen av denna numera i stor utsträckning är decentraliserad och baserad på samhällsekonomiska överväganden.

En av skönhetsfläckarna i det utskottsbetänkande som behandlade propositionen är kravet på en ytterligare precisering och konkretisering av de långsiktiga målen. Utskottet förbisåg att en sådan ytterligare precisering från statsmakternas sida endast kunde återföra planeringen till det centrala planet och därmed gå på tvärs mot inriktningen mot en ökad decentralisering av besluten. I årets budgetproposition ansluter sig departementschefen till vägverkets formulering av målsättningen för väghållningen vad gäller såväl drift- som byggnadsverksamheten. Utskottsmajoriteten godtar i år denna formulering. Men socialdemokraterna står fast vid sin motstridiga hållning i denna fråga och har reserverat sig. Därmed står de alldeles ensamma. Detta är så mycket mer förvånande som vägverkets generaldirektör i klara ordalag deklarerat sin anslutning till de riktlinjer som kommit till uttryck både i den trafikpolitiska propositionen och i årets budgetproposition. Jag vill därför till kammarens protokoll ta in följande citat ur generaldirektörens anförande vid trafikutskottets besök på vägverket den 22 februari i år:

”I det trafikpolitiska beslutet framställde riksdagen ett krav till regeringen att snarast möjligt redovisa ett mer preciserat mål för den framtida vägpolitiken, om möjligt uttryckt i termer, som anger samhällskrav beträffande miljö, tillgänglighet, trafiksäkerhet, transportkostnader etc. Denna framställning gjorde oss något konfunderade, eftersom vi tycker att den uttrycks ganska klart i innehållet i de långsiktiga planer, som ju görs upp i enlighet med den beslutade väghållningsinriktningen. Även riksdagens krav på att en motsvarande långsiktsplanering kommer till stånd när det gäller underhållet av vägar förvånar oss något. Innehållet i vår Femårsplan Drift, den nuvarande omfattar 1979–84, överensstämmer med riksdagens beslut om väghållningsinriktningen. Av rent praktiska skäl torde vår Femårsplan Drift, med dess koordinering till den tioåriga investeringsplaneringen, inte kunna ändras särskilt mycket vad gäller planeringsprinciperna. Innehållet i planerna skapas av den angivna inriktningen av väghållningen. I budgetpropositionen anger statsrådet att de mer preciserade samhällskraven som vägpolitiken bör ge uttryck för synes vara väl tillgodosedda genom vägverkets redovisade inriktning av väghållningsåtgärderna.”

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka avslag på reservation 1 och bifall till utskottets förslag.

I budgetpropositionen tar departementschefen upp vägverkets begäran att 250 milj. kr. av beredskapsmedlen, som beräknas komma vägbyggandet till godo, överförs till ordinarie byggnadsanslag. Statsrådet avvisar förslaget men redovisar att han avser att i samråd med chefen för arbetsmarknadsdepartementet ta initiativ till överläggningar i syfte att dessa medel som anvisas

för vägbyggnadsändamål skall kunna utnyttjas på ett rationellt och effektivt sätt. Utskottets majoritet delar även i detta stycke departementschefens uppfattning.

De socialdemokratiska ledamöterna av utskottet har i en motion, som följs upp i reservation 2, föreslagit att 50 milj. kr. ur beredskapsmedlen förs över till vägverkets byggnadsanslag och att från detta anslag 50 milj. kr. i sin tur förs över på driftanslaget. De socialdemokratiska ledamöterna menar att de därmed gått vägverket till mötes och förstärkt vägbyggnadsanslaget på bekostnad av beredskapsmedlen. Men sanningen är ju den att vägbyggandet inte fått ett enda öre genom den här transfereringen, utan att anslaget i stället sänkts med 50 milj. kr. Vad reservanterna vill är att driftanslaget höjs på bekostnad av de särskilda sysselsättningsmedlen.

Nog är det bra att ha ambitionen att ytterligare höja driftanslaget. Den budget vi behandlar präglas av nödvändig återhållsamhet. Det är inte bara kommunikationshuvudtiteln som får känna av knappheten på medel. Avvägningen mellan olika budgetposter är betydelsefull. Därför framstår reservanternas yrkande att man skall minska det potentiella anslaget till vägbyggande till förmån för driftanslaget inte som särskilt välbetänt.

Nu har ju ändå, som Rune Torwald nämnde i sitt anförande, den här reservationen redan fallit i anledning av riksdagens behandling av arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 21. Men socialdemokraterna har ändå med sin reservation redovisat en inställning som jag inte i det här anförandet kunde lämna opåtalad.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

KURT HUGOSSON (s) replik:

Herr talman! Rolf Sellgren talar om en skönhetsfläck i utskottsbetänkandet och avser därmed socialdemokraternas reservation nr 1.

Låt mig läsa upp vad utskottets majoritet sade i det betänkande som behandlades den 1 juni 1979 i den här frågan:

”Utskottet anser att en ytterligare konkretisering och precisering av de långsiktiga målen för vägbyggandet är angelägen. Regeringen bör därför snarast möjligt redovisa en mer preciserad målsättning för den framtida vägpolitiken.”

Längre fram i betänkandet sägs: ”Utskottet anser det också väsentligt att motsvarande långsichtsplanering kommer till stånd när det gäller underhållet av vägar. Underhållet måste hållas på en sådan nivå att någon kapitalförstöring inte sker och måste vidare ges en inriktning mot en ökad trafiksäkerhet. Den fortsatta planeringen bör således utgå från en högre ambitionsnivå när det gäller vägbyggandet.”

Detta stod en stor majoritet i riksdagen bakom. Den ende i trafikutskottet som inte delade denna uppfattning förra året var Rolf Sellgren.

Vi kan inte acceptera att kommunikationsministern på några rader skriver bort ett riksdagsbeslut baserat på en mycket bred majoritet. Vi kan i och för sig hålla med om att vägverkets planeringsunderlag är en utomordentligt bra

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Anslag till vägvä-
sendet och trafik-
säkerhet*

Onsdagen den
9 april 1980

*Anslag till vägvä-
sendet och trafik-
säkerhet*

bas för den framtida vägpolitiken, och vi skulle ha accepterat även detta, om kommunikationsministern hade tagit konsekvenserna av vägverkets planeringsfilosofi, men det har kommunikationsministern inte gjort. Han kan icke acceptera riksdagsbeslutet från förra året, att vi skall ha en högre ambitionsnivå när det gäller vägbyggandet, utan säger i stället att en sådan ökad ambitionsnivå för vägbyggandet som riksdagen begärt inte är möjlig att åstadkomma. För de närmaste åren bör inte en ökad bindning av samhällsresurserna ske. Snarare bör statsmakterna i princip vara beredda att ompröva de bindningar som redan finns, säger han. Detta kan vi inte acceptera på socialdemokratiskt håll, eftersom vi anser att det nedlagda vägkapitalet är så viktigt att vi, även om vi har statsfinansiella svårigheter, måste se till att vi kan klara underhållssidan. Det är också det som är bakgrunden till reservation 2, där vi vill, inom ramen för de medel som står till riksdagens förfogande, föra över 50 milj. kr. för att öka driftunderhållet.

ROLF SELLGREN (fp) replik:

Herr talman! Kurt Hugossons referat av fjolårets behandling av propositionen och av beslutet är korrekt. Jag känner mig mycket hedrad av att han markerade att jag hade en annan uppfattning.

Det visar sig i årets proposition att den konkretisering som vägverket har gjort, baserad på de tidigare besluten om en decentraliserad väghållning och vägplanering, var riktig. Socialdemokraternas hållning har förbryllat mig och kanske flera – ja, den förbryllar ju generaldirektören för vägverket, vägdirektörer och andra. Man talar om ytterligare konkretisering men ger ändå inte klart uttryck för i vilka termer den skulle ske. Vad är konkretisering om inte det som återges på s. 59 i propositionen? Där heter det:

”För väghållningen, såväl drift- som byggnadsverksamheten, gäller därför följande målsättning:

- antalet olyckor skall minskas på mest effektiva sätt,
- det i vägarna investerade kapitalet får inte förstöras,
- restiden för människor som har låg tillgänglighet till arbete och service skall minskas,
- reshastigheten mellan olika regioner i landet skall utjämnas.” osv.

När socialdemokraterna talar om ytterligare konkretisering tror jag att de sitter kvar i ett tidigare talesätt och inte har uppfattat vad som verkligen står här.

När det gäller anslagets nivå bör vi väl ändå i sanningens namn notera att driftanslaget ligger bättre till än byggandeanslag och andra anslag på vägverkets område. Det innebär en viljeinriktning att ge ett så stort anslag att kapitalförstöring förhindras.

Jag är inte kapabel att lova att det med det nuvarande anslaget inte kommer att ske fortsatt kapitalförstöring. Men det är ändå ingen som kan påvisa att driftanslaget är så lågt att kapitalförstöringen kommer att fortsätta. Snarare är det så att man inte kan ta igen eftersläpningen från tidigare.

KURT HUGOSSON (s) replik:

Herr talman! Eftersom Rolf Sellgren erinrade om vad vägverkets ledning framförde i trafikutskottet kan jag påminna Rolf Sellgren om att vi blev upplysta om att det ackumulerade underskottet på driftsidan är 1,5–1,7 miljarder kronor. Den anslagstilldelning som föreslås i årets budgetproposition på driftsidan innebär att ungefär 70 % av det driftunderhåll som vägverket räknat med kan bli tillgodosett.

Eftersom Rolf Sellgren citerade generaldirektör Ternryd skall jag också göra det. I ett särskilt avsnitt i föredraget som hette "Risk för kapitalförstöring" sade han:

"I samband med vår femårsplanering för driften har vi kunnat konstatera att vi har en oroväckande stor differens mellan de medel som erfordras för att vi skall kunna hålla vägarna fortlöpande i tillfredsställande skick och de medel som ställs till vårt förfogande. Det finns alltså risk för att den pågående kapitalförstöringen accelererar, om inte detta förhållande rättas till."

Vidare: "På kort sikt är nog faran för kapitalförstöring inte så besvärande, men den korta sikten går snabbt över i lång sikt och därför är vi allvarligt bekymrade för att vi i det framlagda budgetförslaget på grund av det statsfinansiella läget inte kunnat få gehör för vårt medelsförslag till vägdriften för att minska riskerna för kapitalförstöring."

Herr talman! Detta är bakgrunden till att vi kräver att riksdagen skall få ta ställning till ett konkretiserat vägpolitiskt program, så att vi kan avgöra, i hur stor utsträckning vi uppfyller de mål som vi bör uppfylla för att slå vakt om vårt vägkapital.

ROLF SELLGREN (fp) replik:

Herr talman! För att börja med det sista Kurt Hugosson sade – önskemålet om en konkretisering av väghållningen – förefaller det som om han menade att riksdagen i konkreta belopp skall ange de framtida ramarna för vad som skall gå till vägverket. Antag då, Kurt Hugosson, att vi måste göra det inom alla andra samhällssektorer också utan någon avvägning sinsemellan! Var hamnade då samhällsekonomin i det avseendet? Eller skall vägväsendet och kommunikationsområdet vara det enda området i samhället som inte är med i avvägningen av de medel som samhället har att fördela till olika nyttigheter? Svara på den frågan, Kurt Hugosson!

Sedan några ord när det gäller kapitalförstöringen! Det är frågor som har förbryllat mig något. I årets budgetproposition anmäls att det finns ett ackumulerat behov på 1,2 miljarder kronor för att häva kapitalförstöringen på våra vägar. Går man tillbaka några år och ser på propositionen 1977/78 kommer man fram till en redovisad eftersläpning på 2,3 miljarder kronor. Det har, herr talman, förekommit olika siffror för denna kapitalförstöring och eftersläpning av vägunderhållet som gör mig en aning förbryllad. Jag noterar dock med viss tillfredsställelse att de belopp som redovisas i årets budgetproposition är lägre än i tidigare budgetpropositioner, och det är dock någonting att vara nöjd över.

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Anslag till vägvä-
sendet och trafik-
säkerhet*

Onsdagen den
9 april 1980

*Anslag till vägvä-
sendet och trafik-
säkerhet*

Talmannen anmälde att Kurt Hugosson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Jag får först be om ursäkt för att jag kom för sent. Debatten kom en aning hastigt på, så jag fick höra i högtalaren att man hade kommit så långt.

Jag skall inte hålla något längre anförande. Jag kan konstatera att oenigheten i sak är förhållandevis begränsad om den än i ord kan vara stor. När det gäller anslagsförslag t. ex. är det ju inte så mycket som skiljer partierna åt här i riksdagen.

När man har ett kärvt budgetläge gäller det att tillse att man underhåller det man har i stället för att ge sig på nya investeringar. Det här budgetförslaget bygger också på den principen. Jag håller helt och hållet med herr Sellgren när han säger att man inte kan göra som socialdemokraterna vill – undanta vägväsendet från den allmänna prioriteringen och lyfta upp det på en särskild piedestal. Jag vet egentligen inte heller om det är vad socialdemokraterna avsett. Jag förmodar att det inte är det. Vad det än är ni har avsett, så blir det väldigt dyrt – det kan jag konstatera.

Man kan alltid citera vad generaldirektörer eller förvaltningschefer sagt i petita – det är mycket bra om man vill tala för högre anslag. De har genom åren lärt sig att argumentera för mycket höga anslag och utmåla vilka oändliga syndafall som drabbar oss om inte just deras anslagsönskemål tillgodoses. Det är en gammal tradition hos förvaltningscheferna.

Genom alla de budgeter jag har behandlat har jag lärt mig att läsa litet grand mellan raderna. Av de kontakter jag haft med vägverket har jag förstått att man med tanke på det budgetläge vi nu har inte är direkt missbelåten. Jag vill också gärna berätta att generaldirektören för vägverket sade till mig alldeles efter det att jag tillträtt: Kom ihåg en sak – det viktigaste just nu är trots allt att vi klarar underhållet och inte att vi bygger så mycket nytt. Så är också budgetförslaget upplagt. Såvitt jag förstår är enigheten om detta i kammaren ganska stor.

Jag har en viss förståelse för tanken att man skulle kunna använda en del AMS-medel för vägbyggen. Jag tycker det är en bra idé i och för sig. Jag tror att vi är rätt överens även här. Rolf Wirtén och jag är i varje fall på det klara med att vi under resans gång skall se om man inte kan anslå medel från sysselsättningsanslaget till vägväsendet. Jag tror att det kommer att ske.

Birger Rosqvist tog upp frågan om trafiksäkerhetsverket. Det är klart att det alltid är lätt att föreslå ytterligare miljoner till ett så angeläget ändamål. Vilket förslag som än hade kommit från utskottsmajoriteten är det lätt för en reservant att föreslå ytterligare 1 miljon till detta särskilt angelägna ändamål. Men det är inte så mycket man kan göra om man har en begränsad tillgång på medel – och det har vi i hög grad. Jag underlåter aldrig att säga att då vi har 150 miljarder i inkomster och kostar på oss 205 miljarder i utgifter är vartenda öre som någonstans kan sparas till nytta för Sverige.

Enligt herr Hugosson – som höll sitt anförande innan jag hann in i

kammaren, jag hörde det bara som hastigast i högtalaren – har jag i något pressmeddelande. Jag vet inte vilket. uttalat mig negativt om kollektivtrafiken. Jag utesluter inte att det i något pressmeddelande kan stå en felaktig motivering, men det viktigaste politiska kollegor emellan är ju inte att haka upp sig på vad som någonstans står i en eller annan formulering – jag vet alltså inte ens hur denna formulering är – utan att känna till det verkliga syftet med och ändamålet bakom vad resp. personer står för.

Även jag anser att anslagen till cykel- och kollektivtrafik ingalunda är stora. Men vi skall vara på det klara med att det, erfarenhetsmässigt, alltid dröjer lång tid innan förvaltningar, myndigheter och kommuner hinner få fram förslag som kräver medel från anslagen. Det gäller särskilt på cykelområdet. I Stockholms kommun antog vi en cykelplan och anslog för jag tror fem år sedan 5 milj. kr. om året för cyklism. Det visade sig att gatukontoret inte hade objekt framme så att dessa medel kunde förbrukas. Både när det gäller kollektivtrafik och i fråga om cyklism dröjer det alltså ett antal år innan kommunerna har förslag framme som är realiserbara och vettiga.

Därtill kommer att det är en chimär att tro att det bara är de medel som utgår i form av bidrag till cykelleder som gynnar cyklismen. Vid varje nytt vägbygge i landet finns medel för cykeltrafiken inbegripna i det totala beloppet. Ta exempelvis förslaget till ny Tjörnbrö – ett av skälen till att den blir betydligt dyrare än den tidigare är att bron blir bredare för att kunna bereda oskyddade trafikanter, dvs. gång- och cykeltrafikanter, utrymme. Där finns alltså stora summor avdelade för cykeltrafik – och det gör det numera vid varje motsvarande bygge här i landet.

För att inte Kurt Hugossons uttalande skall stå oemotsagt vill jag säga följande. I den energikris och den situation som vi över huvud taget befinner oss i här i landet är kollektivtrafiken värdefull och viktig, utifrån alla tänkbara aspekter. Lågprissatsningarna på både tåg och flyg är tecken på detta, och dessa satsningar fortsätter.

När det gäller de stora tätorterna har vi från regeringens sida bett transportrådets chef att för Stockholm samordna olika grepp för att vi bättre skall kunna utnyttja den befintliga apparaten. Till politikerna i Göteborgs- och Malmöområdet har jag sagt att vi från statens sida är beredda att ta motsvarande grepp för dem, om de anser det behövt. Så om det nu står något olyckligt i något pressmeddelande – jag vet alltså inte i vilket – kan jag bara uppmana Kurt Hugosson: Ha förtrostan! Jag tycker kollektivtrafiken är utomordentligt värdefull.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarans förhandlingar.

KURT HUGOSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara göra ett par korta kommentarer med anledning av kommunikationsministerns inlägg.

Jag vill på intet sätt vara företrädare för en uppfattning som skulle innebära

Onsdagen den
9 april 1980

Anslag till vägväsendet och trafik-säkerhet

att vägväsendet skulle avskiljas från övriga delar av samhällslivet. Och socialdemokraterna har i sina motioner inte hävdad denna uppfattning. Vi har inom ramen för de anvisade medlen föreslagit en omfördelning av resurserna från byggande i AMS regi till ökade driftanslag till vägverket.

Vi har gjort det från den utgångspunkten att det i ett statsfinansiellt besvärligt läge är viktigt att slå vakt om det vägkapital som vi har. Det farligaste man kan ge sig in på när ekonomin är dålig är att låta det kapital man har raseras. Det är bakgrunden till att vi har föreslagit denna omfördelning.

Jag noterar med stor tillfredsställelse att kommunikationsministern har förståelse för en sådan här förändring. Kommunikationsministern avviker därmed positivt från de talesmän som tidigare yttrat sig i debatten i dag.

Vi har föreslagit 20 milj. kr. extra till vägväsendet för satsningar på kollektivtrafiken. Men samtidigt har vi i andra motioner föreslagit motsvarande besparingar. T. ex. på televerkets område föreslår vi en besparing på bortåt 200 milj. kr. Vi har alltså inte ökat på underskottet i budgeten. Vi tycker att det är beklagligt att man inte har kunnat göra denna, som vi tycker, låga satsning på kollektivtrafiken.

Det som föranledde mig att tidigare i debatten säga att man kan uppfatta kommunikationsministern som negativ till kollektivtrafiken var en intervju med kommunikationsministern i tidskriften Svensk lokaltrafik. Där säger Ulf Adelson:

”Nej, nya statsbidrag till kollektivtrafiken kan vi inte räkna med. — —

Över huvud taget kan den offentliga sektorn inte få öka som hittills. Samhället orkar inte med fler kostnadsökningar.”

Det var detta som skrämde mig litet grand. Jag menar att det av miljöskäl och av energipolitiska skäl är viktigt att vi gör ökade satsningar på kollektivtrafiken i våra stora tätorter.

Det var glädjande med uttalandet att de kommuner som har projekt skall kunna få medel till dem. Jag vet att kommunikationsministern varit föremål för en uppvaktning som gällde ökad satsning på utveckling av ett kollektivtrafiksystem i Göteborg i samarbete med Volvo. I det sammanhanget hyste inte kommunikationsministern något som helst intresse för att diskutera med de representanter som var uppe hos honom.

Jag vill också gärna säga att det inte är så mycket som skiljer oss åt, men från socialdemokratisk sida menar vi att vi skall följa de riksdagsbeslut vi fattade för ett halvår sedan och se till att styra de begränsade resurser vi har för att underhålla det vägkapital som finns.

BIRGER ROSQVIST (s) replik:

Herr talman! När det gäller anslagen till trafiksäkerhetsverkets informationsverksamhet är det i och för sig små pengar i ett statsfinansiellt perspektiv. Ett par miljoner kronor kan i det sammanhanget inte vara så mycket. Men för just trafiksäkerhetsverket och den utåtriktade verksamhet man där behöver föra betyder dessa pengar väldigt mycket. Vi har kunnat konstatera att under senare år har det skett prutningar just på detta konto.

Om man tar hänsyn till prisändringar som skett finner man att anslaget numera är mindre än det var tidigare.

Vi har kunnat glädja oss åt en trafikolyckstrend som pekat nedåt, och jag tror att man med stor säkerhet kan säga att det beror på det arbete som tidigare nedlagts. Om informationsverksamheten trappas ned kommer å andra sidan olyckstalet att trappas upp. Därför anser vi att det är ytterst allvarligt när pengarna inte räcker till och man får avbryta kampanjer eller inte ens kan sätta i gång planerade kampanjer, som man vet kan hjälpa till att förbättra statistiken. Man måste på olika sätt få förståelse för de trafiksäkerhetsåtgärder man vill genomföra, och då får man gå fram kampanjvägen med annonser, broschyrer osv., och det är det som kostar pengar.

Låt mig som ett tillägg till vad jag tidigare sagt ta ett exempel på att pengarna inte har räckt till för trafiksäkerhetsverket. Det gäller de mycket positiva effekterna av hastighetsbegränsningen under förra sommaren. Olyckstalet blev ca 40 % lägre på de vägar där hastigheten sänktes från 110 till 90 km/tim. Det gick bra för den dåvarande regeringen att genomföra sänkning av hastigheten under sommarmånaderna, men det berodde på att energidebatten var så intensiv. Regeringen kunde motivera åtgärden med att det var nödvändigt att spara bensin, och då var folk med på att man skulle sänka hastigheten. Men när sedan trafiksäkerhetsverket försökte föra ut att hastighetssänkningen under sommaren hade medfört att vi sparat kanske ett femtiotal människoliv, då talades det inte mycket om detta i tidningarna, utan man koncentrerade informationen kring att vi hade sparat ett par procent bensin. Det var det som var intressant; människoliv spelade ingen större roll.

Det här är ytterligare ett exempel på en information som trafiksäkerhetsverket borde få medel till. Man skulle alltså kunna tala om för folk att hastighetsbegränsningar är någonting som spar liv och som ökar trafiksäkerheten.

Herr talman! Åtskilligt mer än de 2 miljoner som vi har begärt kunde göra nytta i sådana här sammanhang, och det är med beklagande vi ser att det totala anslaget för trafiksäkerhetsverkets informationsverksamhet minskar i årets budgetproposition.

Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Det är naturligtvis som Birger Rosqvist säger, att 2 miljoner inte är mycket om man ser till hela budgeten. Men varje miljon läggs till en annan, och då blir det till sist 55 miljarder för mycket i relation till inkomsterna.

För inte länge sedan hade jag en diskussion här i kammaren med tredje vice talmannen Karl Erik Eriksson, som tyckte att trafiksäkerhetsverket hade en väl påkostad och inte i alla delar så smaklig information – det gällde en stort upplagd och mycket fin broschyr. I dag är debatten annorlunda: nu tycker man att verket får för litet pengar. Men liksom för så många andra finns det säkert skäl också för statliga verk och myndigheter att överväga om det man trycker upp är så effektivt och når ut till dem som avses. Jag nämner

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

Anslag till vägväsendet och trafiksäkerhet

detta inte minst med tanke på att trafiksäkerhetsverket har fyra fem gånger så stora anslag för information som exempelvis NTF. Inom NTF finns ju ett stort antal frivilliga som arbetar mycket bra med trafiksäkerhetsfrågor. Om vi nu hade två friska miljoner att disponera, då är det möjligt att vi borde diskutera om det är just på trafiksäkerhetsverkets informationssida man skulle lägga dessa två miljoner. Jag är inte alldeles säker på att jag skulle göra det, om jag fick välja. Om jag hade två miljoner kanske jag skulle lägga en miljon på trafiksäkerhetsverket och en på NTF för att få en stor, aktiv frivilliginsats, där man exempelvis talade om att fartbegränsningarna är viktiga för att rädda liv. Det är alltså inte alltid så säkert att man når den bästa effekten genom den statliga informationen, med de fördelar och begränsningar som den naturligen har. Det kan mycket väl tänkas att man skulle kunna nå en motsvarande eller bättre effekt genom att ge NTF ett specialanslag för en sådan kampanj. Men nu har vi tyvärr inte de här medlen, så därför kan vi inte göra så mycket åt detta i dag.

Herr Hugosson är en härlig kombattant att diskutera med – det blir alltid litet liv i debatten när han deltar. Och Kurt Hugosson har ganska ofta rätt, men ibland tycker jag att han tar i väl hårt. Jag håller med honom om att det är viktigt att man i ett läge där man har ont om pengar inte låter befintligt kapital raseras. När man har ont om pengar skall man använda medlen så att man minskar framtida driftkostnader. Därför tycker jag att det ligger en hel del i att man skulle kunna använda en del av AMS-medlen för ett ökat underhåll. Jag vill tillägga att Rolf Wirtén och jag är överens om att man skall försöka styra AMS-medlen så att man i görligaste mån tillser att de används på ett sådant sätt att vi bevarar det kapital vi lagt ner. Även om detta inte tas upp i ett formellt riksdagsbeslut – vilket av andra skäl kan vara mindre lyckligt – så är det i varje fall min mening att sträva efter att arbeta med en sådan inriktning.

20 miljoner mer till kollektivtrafiken, det låter sig ju sägas. Men man kan inte spara in till det genom att dra bort 200 miljoner från televerket, för om man börjar använda sig av ökade driftbidrag och gör besparingar genom att dra bort räntabla investeringar – det är ju det enda som riksdagen beslutar om när det gäller televerket – biter man sig i svansen efter ett antal år. Vartenda öre televerket får och har fått skall nämligen förräntas, medan däremot driftbidrag inte precis är någonting räntabelt. De ligger där som utgift liksom en stadig kloss för evärdlig tid – vi vet ju alla hur det är att dra in driftbidrag som en gång är givna.

Kurt Hugosson har rätt i det han sade om Volvos besök hos mig, då de ville ha pengar. Vi har inte några pengar att ge, men det finns möjlighet att inom befintliga ramar omfördela forskningsanslag och sådant. Där kan Volvo komma in i bilden, och det är de medlen vi skall använda. Det gäller över huvud taget att på ett bättre sätt än hittills använda våra resurser även när det gäller kollektivtrafiken i våra stora tätorter. Jag har fått framställningar från Stockholms läns landsting om bidrag. Aldrig i livet, har jag sagt, skall vi ge bidrag till Stockholms läns landsting, eftersom Stockholm är den största tätorten med de flesta trafikanterna. Jag vill inför riksdagen gärna upprepa

att Expressens intervju är helt och hållet korrekt. Det skall inte till några nya bidrag till exempelvis Stockholms läns landsting när det gäller kollektivtrafiken, Stockholms län med det i särklass bästa skattunderlaget i landet och med de i särklass lägsta taxorna i landet i fråga om kollektivtrafik. Det behövs alltså inte. Jag skulle vilja säga att om det behövs nya bidrag gäller det i varje fall inte de stora tätorterna, där man har ett bra skatteunderlag.

Beträffande tunnelbanan anser jag att man genom att styra arbetstiderna och öka den nuvarande maximikvarten i Stockholm till en halvtimme eller tre kvart får en betydligt bättre räntabilitet på redan nedlagt kapital utan ett öres ytterligare kostnad, vare sig för investering eller drift. På så sätt kan vi få ett högre och bekvämare utnyttjande av det befintliga pendel- och tunnelbanesystemet. Det är på det sättet vi måste arbeta i det här landet. Vi måste alltså styra arbetstiderna. Här har vi tagit ett grepp, och vi är, som sagt, beredda att göra likadant när det gäller Göteborg och Malmö, om det finns intresse inom dessa två tätortsområden.

Till slut vill jag säga att jag står för vad jag sade i den där intervjun, herr Hugosson. Vi kan inte betala ut några nya statsbidrag utöver dem som redan finns. Däremot, det skall man alltid vara öppen för, måste man kunna omfördela inom de givna ramarna och bättre utnyttja anslagen. Men några nya statsbidrag utöver dem som finns har vi verkligen inte råd med.

Jag står också till hundra procent för åsikten att den offentliga sektorn inte får öka mer. All ekonomisk expertis i vårt land, jämväl den expertis som utomlands ser på vårt lands situation, är överens om att vad Sverige behöver i dag är att minska den offentliga sektorn och låta den privata sektorn öka, så att Sverige kan konkurrera med utlandet och exportera mer. Frånsett detta vill jag upprepa att vi har 150 miljarder kronor i inkomster och 205 miljarder kronor i utgifter. Ett bättre argument för att inte öka den offentliga sektorn mera har jag svårt att finna.

BIRGER ROSQVIST (s) replik:

Herr talman! Kommunikationsministern gjorde i början jämförelser mellan NTF och trafiksäkerhetsverket. Om det fanns pengar var han inte så övertygad om huruvida det var NTF eller trafiksäkerhetsverket som skulle ha dem. På ett socialdemokratiskt initiativ i utskottet förra året fick NTF mer pengar än vad som föreslogs i det årets budgetproposition.

Skall NTF eller trafiksäkerhetsverket ha pengarna, frågade alltså kommunikationsministern. Han undrade om de skulle ha en miljon vardera. Av det talet lät det som om kommunikationsministern skulle vara villig att ta fram 2 milj. kr. Så är tyvärr inte fallet. Socialdemokraternas krav på 2 milj. kr. har hittills inte rönt någon förståelse, men ändrar kommunikationsministern uppfattning och vill påverka de borgerliga ledamöterna här i kammaren att bifalla vår reservation tycker jag det är bra. Trafiksäkerhetsverket kan säkert nyttiggöra den anslagsökningen.

De kampanjer som trafiksäkerhetsverket har haft har också gett positiva resultat. Man kan påvisa att människoliv har räddats och att antalet skador har minskat. Vi är rädda för att dessa kampanjer inte skall kunna fortsätta

Anslag till vägväsendet och trafik-säkerhet

*Anslag till vägvä-
sendet och trafik-
säkerhet*

som tidigare. Därför har vi krävt ytterligare medel. Vad det rör sig om, herr kommunikationsminister, är 2 milj. kr. för att rädda ytterligare människoliv.

KURT HUGOSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill gärna börja med att återgälda kommunikationsministerns vänliga ord. Jag tycker att det är trevligt att debattera med kommunikationsministern – det är friska tag.

Beträffande driftbidrag kontra investeringsbidrag vill jag bara säga att jag tog detta som exempel på besparingar som vi har föreslagit. Socialdemokraterna har föreslagit en minskning av försvarsanslaget på driftbudgeten med över 400 milj. kr., och inom denna ram ryms de här två miljonerna till kollektivtrafiken mycket väl. Jag har förståelse för att kommunikationsministern måste vara ytterst restriktiv i det statsfinansiella läge som råder och att han måste vara restriktiv i sina uttalanden när det gäller att förespegla nya statsbidrag till olika saker. Nu har emellertid riksdagen med mycket bred majoritet den 1 juni förra året fattat ett beslut om att regeringen skall förelägga riksdagen förslag till ökad satsning på kollektivtrafiken med utgångspunkt i KOLT:s förslag. Vi anser att vårt förslag till omdisponering av 2 milj. kr. skulle vara ett första steg.

Jag tycker att Ulf Adelsohn skall ta ett samtal med sin regeringskollega Danell, som i debatten den 1 juni, när vi diskuterade den här frågan, yttrade bl. a. följande:

”I vår partimotion skrev vi att propositionens avsnitt om kollektivtrafik i tätort var utmanande. Det enda man föreslog var egentligen att bidrag till tunnelbaneutbyggnad i framtiden skulle tas bort. Därmed bröt man den uppläggning av propositionen som trepartiregeringen faktiskt var överens om. — — — Våra förslag om att de statliga bidragen skall vara neutrala till olika slags kollektivtrafikanläggningar innebär att även bussgator, terminaler och spårbunden trafik med korsningar i samma plan skall kunna bli bidragsberättigade. Här finns ett stort uppdämt behov av nya regler som följer kollektivtrafikutredningens förslag.”

Detta yttrade moderata samlingspartiets talesman i den trafikpolitiska debatten den 1 juni 1979. Och en bred riksdagsmajoritet hemställde hos regeringen att få förslag i den här riktningen. Det är därför vi från socialdemokratiskt håll beklagar att moderata samlingspartiet har ändrat uppfattning från den 1 juni 1979 till den 9 april 1980.

Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Det är riktigt som herr Hugosson säger att vi i dag tecknar den 9 april 1980 – det är på dagen 40 år sedan tyskarna invaderade Danmark och Norge. Det är kanske inte den allra bästa dagen för att argumentera för mycket för inskränkningar av försvarsbudgeten.

Lennart Ström, en välkänd kommunalman i Göteborg, sade för inte så länge sedan att 1960-talets och 1970-talets kommunalmän har bjudit över när de varit i opposition och att 1980-talets kommunalmän sannolikt kommer att

bjuda under när de är i opposition. Jag tror att Lennart Ström var överoptimistisk. Jag kan i varje fall konstatera att 1980-talet är inne och att denna strömska visdom – jag tycker nämligen att det är visdom – ännu inte har spritt sig vare sig i kommunerna eller i riksdagen.

Jag håller naturligtvis med Birger Rosqvist om att det vore bra med ytterligare 2 milj. kr. Det vore bra med ytterligare 4 milj. kr. till trafiksäkerheten, med 8 eller 16 miljoner också – det är vi överens om. Vi skulle kunna använda hur mycket som helst till detta och bjuda över varandra som vi gjorde i skolan: Vad du än säger så säger jag en krona mer, ett öre mer eller en stenkula mer – eller hur vi nu uttryckte det. Men nu har vi beslutat om en ram, och mer pengar har vi inte. Därför delar jag helt utskottsmajoritetens bedömning att detta är vad vi nu har råd med.

Vad jag sade var att jag inte vet var man bäst skulle finna resultat om man ville göra en kampanj för att rädda människoliv genom hastighetsbegränsningar. Man kanske skulle vinna stor framgång med en frivillig kampanj, och det kan man fundera över till ett annat år. Vi måste nämligen, som jag hela tiden har sagt, alltid vara beredda att omfördela våra anslag.

Jag vet inte. Kurt Hugosson, vad Georg Danell sade här i kammaren den 1 juni, men jag föreställer mig att han delar min uppfattning att man alltid måste se om man inte kan förbättra reglerna, så att nya saker, som är mer angelägna än andra för statsbidrag, tas in inom ramen för statsbidrag. Andra kanske förs ut eller placeras längre bak på en prioriteringslista. Själv har jag gett uttryck för en sådan uppfattning, inte minst i direktiven till den utredning som har tillsatts med anledning av riksdagens initiativ förra året när det gäller statsbidrag till kollektivtrafik. Jag har anfört att bidragen inte skall vara styrande, så att man tvingas bygga nytt i stället för att använda investeringsmedel för att upprusta befintliga anläggningar.

Jag kan alltså inte svara för exakt vad herr Danell sade den 1 juni. Men jag kan i varje fall konstatera att från den 1 juni och fram till i dag har statens budgetsituation inte förbättrats utan försämrats.

Ställer sig riksdagsledamöter – män eller kvinnor – upp i kammarens talarstol och säger att de i ljuset av att statsbudgeten ökat mer än vad som förutsågs, vill ompröva den ståndpunkt de intog den 1 juni 1979 och som kanske var klok och riktig då men som med hänsyn till de nya ekonomiska omständigheterna inte är särskilt klok i dag, är jag beredd att ta var och en av dem i hand och säga: Det var allt en riktigt bra riksdagsledamot.

EWY MÖLLER (m):

Herr talman! Till årets riksmöte har jag tillsammans med Elisabeth Fleetwood motionerat om en fast broförbindelse vid Bjursundsström i Loftahammar i Kalmar län. Vi är inte de första riksdagsledamöter som är ute i detta ärende. Sedan flera år tillbaka är frågan välbekant för trafikutskottet och för riksdagen. Oaktat detta finns ännu ingen bro vid Bjursund. Argumenten för att bygga denna bro har ökat i styrka för varje år. Kanske man vid en välvillig tolkning av trafikutskottets betänkande kan påstå att insikten om argumenten numera också delas av trafikutskottet. Utskottet har

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

Anslag till vägväsendet och trafik-säkerhet

*Anslag till vägvä-
sendet och trafik-
säkerhet*

pekat på vikten av att man vid fördelning av medel, som på riksstaten anvisas för byggande av vägar, skall ta hänsyn till vägbehoven i olika delar av riket samt att därvid kraven på en likformig standard beaktas. Detta tolkar jag som att man kommer att ta stor hänsyn till argumenten för en bro vid Bjursund, då beslut skall fattas i fråga om detta broprojekt.

Utöver vad vi framhållit i vår motion vill jag helt kort erinra om att samtliga remissinstanser i länsplaneringsssammanhang framhåller hur viktig brofrågan är för Loftahammar. Den regionalpolitiska betydelsen för bygdens befolkning och för bygdens företagsamhet är uppenbar för envar.

Exempel kan vara jord- och skogsbruket, företag som Wienerbagaren, Tjustost, Smålandsplast och Marinan, som tillsammans sysselsätter hundratalet personer. Förutom näringslivets kostnader förtjänar särskilt människornas normala och självklara servicebehov att uppmärksammas och tillgodoses.

Hur länge skall körtiden för ambulanser, för skolskjutsar osv. behöva vara så lång som nu är fallet?

Med tålamod har Loftahammarsborna väntat på en bro som för deras del skulle innebära – för att använda utskottsbetänkandets vackra beskrivning – en med andra delar av riket likvärdig vägstandard.

Låt inte också nästa generations skolbarn få vänta två gånger om dagen vid den gamla färjan. Bygg en bro!

Herr talman! Med hänsyn till att jag gjort den bedömningen att utskottet arbetar i riktning mot en positiv lösning har jag för dagen inget eget yrkande.

ANNA ELIASSON (c):

Herr talman! Den planerade högbron vid Skanstull i Stockholm har sedan en rad år tillbaka varit ett mycket omdebatterat och omstritt projekt. Högbron ingår som en del i ett större projekt. Söderledsprojektet, till en totalkostnad i storleksordningen 300 milj. kr. – ett projekt vars huvudsyfte är att kraftigt minska de miljöstörningar som infartstrafiken på den hårt belastade Götgatan ger upphov till och åstadkomma detta genom att leda ner trafiken i en tunnel under Södermalm.

Varför har då planerna på högbron mött så starkt motstånd? Först och främst finns det redan i dag inte mindre än två broar vid Skanstull med tillsammans åtta filer för bil- och busstrafik. Dessutom finns det täta förbindelser med spärbunden trafik – tunnelbana – över den större bron. Redan befintliga broar har alltså en väl tilltagen transportkapacitet. Den starka kritiken mot högbron skjuter in sig på att bron är onödig, att den förfular stadsbilden, stör näraliggande friluftsanläggningar och står i strid med de trafikpolitiska målsättningarna att biltrafiken i möjligaste mån skall begränsas till förmån för en ökad satsning på kollektivtrafiken.

F. ö. kan man konstatera att trafikströmmen i dag är betydligt mindre över de båda befintliga broarna vid Skanstull – Skanstullsbron och Skansbron – än när planerna för högbron gjordes upp och man fattade beslut om den nya bron. Således har antalet bilar per dygn som passerar broarna sjunkit från

drygt 100 000 till 77 000 från år 1969 till år 1979, dvs. en minskning med mer än 20 % under en tioårsperiod. De trafikräkningar som gjorts på senare tid tyder på en ytterligare klar minskning, men först senare fram i vår väntas man få säkrare underlag för att bedöma om det rör sig om mer bestående effekter, bl. a. till följd av de höjda bensinpriserna.

Flera förslag har förts fram, bl. a. på initiativ av privatpersoner, i syfte att åstadkomma andra tekniska lösningar på hur trafiken kan ledas in i Söderledstunneln med utnyttjande av redan befintliga broar, lösningar som skulle innebära avsevärt mindre genomgripande förändringar än den planerade högbron.

Det aktuella brobygget kommer att påbörjas vid en tidpunkt då det står klart att biltrafiken in mot Stockholms innerstad måste minskas med hänsyn inte minst till de miljöproblem som biltrafiken ger upphov till. I Stockholms kommun försöker man nu på olika sätt arbeta fram förslag och genomföra konkreta åtgärder som kan begränsa privatbilismen. Den växande medvetenheten såväl hos den breda allmänheten som hos politikerna om vidden av bilismens miljöstörningar och luftföroreningarnas inverkan på barns och vuxnas hälsa är självfallet en starkt pådrivande faktor. Åtgärderna kan inte få skjutas upp på obestämbar framtid.

Att det skall satsas på ökad kollektivtrafik i större tätorter, och inte på ökad privatbilism, är en klart angiven riktlinje i den nya trafikpolitik riksdagen har lagt fast. Mot denna bakgrund är den planerade högbron något av ett trafikpolitiskt trovärdighetsproblem. Är det verkligen så – frågar man sig – att politikerna menar allvar med allt det vackra talet om nya tag i trafikpolitiken? Varför skall man då satsa så många miljoner av skattemedel för att bygga en högbro för biltrafiken in mot Stockholms innerstad?

Med den ansvarsfördelning som allmänt råder när det gäller vägbyggande brukar inte riksdagen i normala fall göra några bedömningar av enskilda projekt. Riksdagen har också med hänvisning till dessa allmänna principer avvisat en motion från centerhåll för ett par år sedan, väckt med Torsten Sandberg som huvudmotionär, som rörde just planerna på en högbro vid Skanstull.

Högbroprojektet är emellertid i dag ett exceptionellt fall av flera skäl. Sedan planerna för högbron först drogs upp för åtskilliga år sedan och stadsplanen antogs och fastställdes – för ett par år sedan – har åtskilligt inträffat. Vi har haft en dramatisk utveckling på energiområdet med höjda priser på drivmedel som har fått och kommer att få följder för privatbilismen. Riksdagen har fattat viktiga beslut om en ny trafikpolitik, som bl. a. innebär en satsning på kollektivtrafik i tätort. Vi har fått ökade kunskaper och en ökad aktivitet när det gäller att angripa de miljöproblem som bilismen orsakar. Och slutligen: Vi har f. n. ett kärt ekonomiskt läge och uppenbart knappt om pengar till i och för sig angelägna ändamål, vilket värtaligt har framhållits under den debatt som förts här i dag om väganslagen.

Det är den allmänna bakgrunden. Vi tvingas i dag till hårdare prioriteringar och även – ibland – till omprioriteringar. Det möter därför ringa förståelse hos en bred allmänhet om projektet med den dyra och onödiga

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Anslag till vägvä-
sendet och trafik-
säkerhet*

högbron vid Skanstull till varje pris skall fullföljas. För de flesta människor är det i stället betydligt förnuftigare att man allvarligt granskar möjligheterna till mindre anspråksfulla och resurskrävande lösningar. Och här har trots allt också politikerna i riksdagen ett ansvar eftersom det främst handlar om statliga medel. Är det verkligen rimligt att i dagens situation ställa stora statsbelopp till förfogande för att fullfölja detta projekt efter de ursprungliga planerna utan att man ens aktualiserar en diskussion om möjligheterna att pruta ner på anspråken? Som framgår av det särskilda yttrandet till trafikutskottets betänkande har byggandet av själva högbron ännu inte lämnats ut till anbudsgivning. De nödvändiga anbudshandlingarna beräknas bli färdiga i maj i år, varefter det blir anbudsinlämning under oktober månad och beräknad byggstart i februari nästa år. Även om projektet har fortskridit långt finns det således ännu möjligheter att avstå från att fullfölja planerna på högbron.

Herr talman! Även om det med hänsyn till trafikutskottets ställningstagande inte finns några större förutsättningar att uppbåda stöd hos en majoritet av kammarens ledamöter ber jag att få yrka bifall till motionen nr 1728. Ett bifall till motionen skulle leda till att initiativ kan tas till överläggningar med Stockholms kommun – som är ansvarig för Söderledsprojektet – och vägverket i syfte att åstadkomma en nedbantning av projektet, dvs. ett fullföljande *utan* den planerade högbron.

JOHN JOHNSON (s):

Herr talman! I det nu föreliggande betänkandet, nr 9, från trafikutskottet behandlas vägväsendet och trafiksäkerheten. Jag och några medmotionärer har i motion 1338 tagit upp vissa problem när det gäller vägar i Skåne. Vi har i motionen pekat på att Skåne med hänsyn till de korta avstånden får betraktas som ett arbetsområde. Med hänsyn till sysselsättningsläget och rörligheten bland den arbetande befolkningen fordras det att vissa vägprojekt tidigare-läggs och att man vid fördelningen av väganslagen tar hänsyn härtill för Skånes vidkommande. Utskottet har emellertid inte beaktat detta utan hänvisar till de nya flerårs- och fördelningsplanerna och till en samhälls-ekonomisk angelägenhetsgradering när det gäller vägarna och gatorna.

Utskottet tycks inte ha satt sig in i de problem som föreligger i ett område som är så tätbefolkat som Skåne, där sysselsättningsproblemen är stora i dag och där avstånden är sådana att man pendlar från olika håll till arbetsplatser, allt till gagn för samhället. Det fordras ju också då att man har ett vägväsende som fungerar på rätt sätt och därmed samhällsekonomiskt.

Jag hoppas att man beaktar detta i fortsättningen till gagn för den här provinsen.

I samma motion har vi också pekat på den höga inlejnning av fordon och maskiner som sker inom de olika arbetsområdena i Skåne. Vi ser en viss fara i att inlejnningen av fordon och maskiner fått en sådan omfattning som den nu har. Man underminerar därmed den fasta organisation som finns inom de olika arbetsområdena och splittrar den kvalificerade arbetskraften. Det får inte gå dithän att praktiskt taget allt underhållsarbete är entreprenadarbete

och att den fasta stammen av vägarbetare och vägbyggare elimineras.

Vi har i motionen anført att i stället för att köpa tjänster bör vägverket sälja tjänster till kommuner, vägsamfälligheter och andra. Utskottet pekar på att det som vi har rekommenderat redan förekommit inom olika delar av landet, även i Skåne. Detta är förvisso riktigt, men det har förekommit i ringa omfattning och med mycket små summor per år.

Vidare anför utskottet att man kan vidareutveckla detta i mån av ekonomiska och praktiska förutsättningar. Jag har inte kunnat förmärka någon som helst marknadsföring eller information om detta från vägverkets sida, som skulle göra att allmänheten på ett riktigt sätt får klart för sig att vägverket är berett att ställa dessa kvalificerade resurser till allmänhetens förfogande till rimliga kostnader. Jag förutsätter att utskottet ser till att vägverket verkligen går ut och informerar om att verket kan erbjuda tjänster utöver de uppdrag som det har som allmän väghållare.

En annan del som tas upp i motionen är arbetsområdenas gränser. Vi har begärt att det skall bli en översyn av arbetsområdesgränserna utan hänsyn till länsgränserna i Skåne. Som bekant har vi en länsgräns som går snett igenom landskapet. Vi har också arbetsområden som följer länsgränsen med onormalt långa avstånd från stationen till yttersta gränsen, där andra arbetsområden ligger betydligt närmare. En samlad översyn över arbetsområdena och arbetsområdesgränserna för de båda länen borde snarast komma till stånd.

Utskottet påpekar att en kontinuerlig översyn pågår. Man kan ifrågasätta om denna kontinuerliga översyn verkligen är så övergripande som vi i motionen har ansett att den bör vara. Enligt vårt förmenande skulle en samlad översyn av arbetsområdena och arbetsområdesgränserna för hela Skåne vara till gagn för planeringen, och det är vår förhoppning att utskottet följer denna fråga så att vi kan få den samlade översyn som vi har begärt.

Till sist, herr talman, har vi föreslagit att ett samordningsorgan för de båda vägförvaltningarna i Skåne inrättas till gagn för den planering som måste ske oavsett vilken årstid det är i Skåne.

Utskottet avfärdar detta med motiveringen att det föreligger ett samarbete vägförvaltningarna emellan. Som framgår av motionen består detta samarbete i att vägdirektörerna i de båda länen som goda yrkesmän ringer upp varandra och pratar någon gång. Utskottet tycks mena att detta är tillräckligt. Vi motionärer anser att det bör finnas ett samarbetsorgan där de olika parterna inom resp. vägförvaltningar får delta. Det bör inte vara ett organ bara för vägdirektörerna och per telefon. Olika arbetstagarorganisationer bör delta. Jag beklagar att utskottet inte har fattat behovet av detta, men vi får återkomma. Under tiden bör utskottet verkligen följa upp vad som händer på detta område och se till att utskottets intentioner följs.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Några ord om motionen 1728, som gäller Skanstullsbron. Mycket skulle finnas att säga om detta vansinniga projekt, men jag skall

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Anslag till vägvä-
sendet och trafik-
säkerhet*

begränsa mig till tre skäl till att beslutet om brobygget bör omprövas.

För det första är den planerade bron helt onödig. Det finns, som Anna Eliasson tidigare framhöll, redan två broar över vattnet vid Skanstull som mer än väl räcker till. Brobygget förutsätter de facto en ökad biltrafik, vilket går stick i stäv med alla de riksdagsuttalanden som har gjorts om en minskad privatbilism i tätorterna. En sådan minskning är nödvändig inte minst för barnens skull – barnen som i dag blyförgiftas eller lemlästas av den ständigt strida ström av plåtskal som forsar genom de större tätorterna och inte minst Stockholm. Bron är inte nödvändig för att bygga ut Södertunneln – det har påvisats av många planerare och också av Stockholms kommun, även om socialdemokrater, folkpartister och moderater ännu inte har dragit konsekvenserna av detta.

För det andra är bron dyr, oerhört dyr. Den kommer att kosta åtskilliga hundra miljoner kronor – hur många vet man ännu inte. Och till vad nytta, frågar man sig. Är det verkligen rimligt att så mycket statsmedel slängs ut för att tillgodose en enskild grupps önskemål, i detta fall bilisternas?

Kommunikationsministern Ulf Adelsohn var tidigare inne på det kärva budgetläget. Här har han verkligen en möjlighet till besparing. Den besparingen – här kommer jag in på mitt tredje skäl till att beslutet om brobygget bör omprövas – skulle kunna användas till vettiga ändamål. Då tänker jag på ändamål som innebär en minskning av privatbilismen till förmån för en ökad kollektivtrafik.

Ulf Adelsohn påstod att han var för kollektivtrafik inte minst av energiskäl, men samtidigt avvisade han tanken att ytterligare resurser ges till kollektivtrafiken. Här har han alltså flera hundra miljoner att ta av.

Herr talman! Åtskilligt mer skulle kunna sägas om vansinnet i Skanstullsbroprojektet. Exempelvis skönhetsaspekten kan tas upp. Bron skall målas gul, har det sagts. Men hur påskaglad bron än skall målas kan jag försäkra riksdagens ledamöter om att ingen vare sig på Söder eller i Stockholms innerstad i övrigt kommer att bli lyckligare av den. Tvärtom finns det en omfattande opinion mot bron, en opinion som hittills nonchalerats. Såväl i stadshuset i Stockholm som i riksdagen har vänsterpartiet kommunisterna flera gånger försökt stoppa projektet. Vi kommer därför att i det här fallet stödja Anna Eliassons motion.

ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum är uppsatt.

STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Trafikutskottet har behandlat min och Eivor Nilsons motion 1979/80:671 om ambulerande bilprovning. Trafikutskottet föreslår riksdagen att avslå vår motion. Utskottet motiverar avslagsförslaget med att hänvisa till vad utskottet anförde i samma ärende i fjol. Jag anser att det är en svag motivering. Vi motionärer har inte begärt att riksdagen skall besluta om en ambulerande bilprovning utan enbart att möjligheterna till en ambulerande bilprovning och därmed decentraliserad bilprovning utreds.

Jag har läst trafikutskottets betänkande från i fjol, 1979/80:3, som man hänvisar till i det betänkande vi behandlar i dag. I betänkandet 1979/80:3 betonar utskottet vikten av att servicen i glesbygdsområden inte eftersätts. Men servicen är ju här eftersatt. När människor i dag måste åka ända upp till 30–35 mil för att få sina motorfordon och släpvagnar kontrollbesiktigade är ju servicen eftersatt. Var och en kan förstå att det blir kostsamt. Jag vill peka både på drivmedelskostnaderna och på det inkomstbortfall som blir följden av att en hel arbetsdag måste avsättas för att nå kontrollprovningsstationerna.

Samma service för samma kostnad bör gälla också människor som bor i glest befolkade områden. Det bedrivs ju i dag besiktningsverksamhet med mobila utrustningar i Sysslebäck i norra Värmland och i Särna i norra Dalarna.

I trafikutskottets betänkande 1979/80:3 återges vad Svensk Bilprovning anfört i sitt remissyttrande, och jag citerar ur utskottsbetänkandet:

”Beträffande formerna för besiktningsverksamheten framhålls att svårigheter på grund av ökade arbetsmiljökrav föreligger att i fortsättningen använda mobila utrustningar för mer permanenta behov.”

Det som Svensk Bilprovning framhåller i denna mening kan inte behöva betyda att man ger upp möjligheten till ambulerande kontrollprovning. Man bör i stället försöka hitta andra eller liknande former, där man också beaktar krav på god arbetsmiljö.

Jag vet att flera kommuner, bl. a. i Jämtlands län, har haft och har utmärkta lokaler, lämpliga för ändamålet, att erbjuda. Det är t. ex. fallet i Funäsdalen och i Gäddede i Jämtlands län.

Vi föreslår i vår motion 1979/80:671 att möjligheterna till ambulerande kontrollprovning skall utredas, och jag yrkar bifall till denna motion.

I detta anförande instämde Eivor Nilson (c).

ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Jag ber att få instämma i de synpunkter som här för en stund sedan framfördes av Ewy Möller beträffande bygget av en bro över Bjursundsström i Loftahammars socken, Kalmar län. Frågan om den här bron har varit och är tyvärr fortfarande en följetong. Redan på 1940-talet diskuterades den livligt i kommunala sammanhang i den på den tiden självständiga kommunen Loftahammar. Mot bakgrund av de sedan dess alltmer ökande kraven på goda kommunikationer både för näringslivet och för de enskilda människorna och med tanke på de hittills fruktlösa ansträngningarna att få bron till stånd kan man verkligen förstå intensiteten i Loftahammarsbornas med ären alltmer högljudda krav på att broprojektet skall realiseras.

Men låt mig, herr talman, också konstatera att frågan sedan Ewy Möller och jag väckte vår motion under den allmänna motionstiden i januari har tagit ett, som jag har anledning förmoda, stort steg framåt.

Vägdirektören i Kalmar har, enligt lokalpressen, vid det regionala

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

Anslag till vägvä- sendet och trafik- säkerhet

vägmötet i Jönköping fastslagit, att en bro över Bjursundsström skall byggas som ersättning för en uttjänt färja och att detta skall ske under den kommande femårsperioden. Det var utan tvekan ett positivt besked – och jag vill uttala den förhoppningen, herr talman, att brobygget skall komma till stånd så tidigt som möjligt under de kommande fem åren och att vi på det sättet inte skall få se alltför mycket vatten rinna genom Bjursundsströmmen innan bron äntligen står på plats, efter en decennielång väntan.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

M o m . 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 1 av Bertil Zachrisson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Kurt Hugosson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkande 9 punkt 1 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 1 av Bertil Zachrisson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kurt Hugosson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 168

Nej – 147

Avstår – 1

Tommy Franzén, Eva Hjelmström, Tore Claeson, Inga Lantz och Marie-Ann Johansson (alla vpk) anmälde att de avsett att rösta nej men av misstag nedtryckt ja-knappen.

M o m . 4 och 5 a–c

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 5 d

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 427 av Sven Henricsson och Bertil Måbrink, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Sven Henricsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller trafikutskottets hemställan i betänkande 9 punkt 1 mom. 5 d röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit motion 427 av Sven Henricsson och Bertil Måbrink.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sven Henricsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	297
Nej	–	18
Avstår	–	1

M o m . 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 243 av Sven Henricsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Sven Henricsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller trafikutskottets hemställan i betänkande 9 punkt 1 mom. 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit motion 243 av Sven Henricsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sven Henricsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	291
Nej	–	24
Avstår	–	1

M o m . 7

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Anslag till vägvä-
sendet och trafik-
säkerhet*

Onsdagen den
9 april 1980

*Anslag till vägvä-
sendet och trafik-
säkerhet*

M o m . 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 3 av Bertil Zachrisson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Kurt Hugosson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller trafikutskottets hemställan i betänkande 9 punkt 1 mom. 8 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservation 3 av Bertil Zachrisson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kurt Hugosson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159

Nej - 156

Avstår - 1

M o m . 9-14 b

Kammarén biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 14 c

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1728 av Anna Eliasson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Anna Eliasson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller trafikutskottets hemställan i betänkande 9 punkt 1 mom. 14 c röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit motion 1728 av Anna Eliasson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Anna Eliasson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 281

Nej - 29

Avstår - 6

M o m . 15-22

Kammarén biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkt 2

M o m . 1

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 4 av Bertil Zachrisson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birger Rosqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkande 9 punkt 2 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 4 av Bertil Zachrisson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birger Rosqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 159
Nej – 156
Avstår – 1

M o m . 2–5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 6

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 671 av Stina Eliasson och Eivor Nilson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Stina Eliasson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkande 9 punkt 2 mom. 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 671 av Stina Eliasson och Eivor Nilson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Stina Eliasson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 284
Nej – 29
Avstår – 3

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Anslag till vägvä-
sendet och trafik-
säkerhet*

Onsdagen den
9 april 1980

*Statens provnings-
anstalt*

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1979/80:33 med anledning av propositionen 1979/80:100 i vad avser statens provningsanstalt jämte motioner.

KARL BJÖRZÉN (m):

Herr talman! Det särskilda yttrande till näringsutskottets betänkande nr 33 som har avgivits av utskottsledamöter från moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet avser motionen 1978/79:2454. I den motionen av Erik Hovhammar m. fl. framställs kritik mot AB Statens Anläggningsprovning och statens provningsanstalt, bl. a. för sammanblandning av myndighetsuppgifter och uppdragsverksamhet.

Som framgår av utskottets betänkande har kritik av samma innebörd framförts även från annat håll, bl. a. i skrivelser till regeringen, till provningsanstalten, näringsfrihetsombudsmannen och konsumentverket. I betänkandet redovisas de åtgärder som dessa skrivelser har föranlett men även remissyttranden från Statens Anläggningsprovning och statens provningsanstalt, i vilka den i motionen framförda kritiken har avvisats.

Sedan NO i februari 1980 i skrivelse till industridepartementet föreslagit en utvärdering av provningsverksamhetens organisation med motiveringar som till stor del ansluter till den kritik som framförts i motionen har frågan åter kommit under regeringens prövning. Därför har vi inte funnit anledning att genom en reservation till utskottsbetänkandet vidhålla kravet på ett sådant uttalande från riksdagens sida som föreslagits i motionen.

Eftersom utskottet i sitt betänkande avstyrkt motionen utan direkt hänvisning till den prövning som föreslagits av NO har vi genom ett särskilt yttrande kortfattat sökt klargöra motiven för vårt ställningstagande. Samtidigt kan vi sägas ha markerat vår uppfattning att det finns anledning för riksdagen att även framdeles bevaka de frågor som behandlats i motionen.

Den redogörelse jag här har lämnat utmynnar inte i något särskilt yrkande, utan jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14 Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1979/80:34 med anledning av propositionen 1979/80:100 i vad avser vissa anslag inom handelsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner

Skatteutskottets betänkanden

1979/80:32 med anledning av motioner om familjebeskattning m. m.

1979/80:33 med anledning av motion om beskattningsreglerna för svenska medborgare som bosatt sig utomlands

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 15 Beskattningen av inkomster av bär- och svampplockning

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1979/80:34 med anledning av motioner om beskattningen av extrainkomster o. d.

ERIK OLSSON (m):

Herr talman! Med anledning av motion 1101, som väckts av mig och några andra ledamöter, beträffande bättre tillvaratagande av våra naturtillgångar bär och svamp ber jag att få göra några reflexioner.

Hur kan man i Finland klara det tekniska, så att bärplockning inte beskattas?

Har vi i dagens ekonomiska läge råd att låta ca 90 % av Norrlands bär och svamp förstöras och i stället importera vårt tillskottsbehov av dessa naturprodukter?

Varför ansåg man före beslutet den 1 juli 1979 att moms på försäljning i plockarled inte behövdes?

Det är i huvudsak yngre, handikappade och äldre personer som sysslar med bärplockning och hemslöjd. I Västernorrland plockas ca 1 miljon kg bär per år. Är det inte ett intresse från samhället att ge nämnda kategorier sysselsättning och terapi utan kostnad för samhället? Denna sysselsättning ger en liten inkomst, som inte motsvarar någon normal timpenning.

Herr talman! Jag har inte något yrkande, men hoppas att skatteutskottet skall betänka mina reflexioner.

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Frågan om beskattningen av vilda bär och svamp var uppe ett par gånger här i kammaren under förra året. Jag hade i båda fallen ställt frågor till budgetministern. Detta resulterade bl. a. i att riksskatteverket gjorde en enkät om erfarenheterna av denna beskattning hos skattemyndigheterna ute i landet.

Det framgår av skatteutskottets betänkande nr 34, som vi nu behandlar, att länsstyrelserna och de lokala skattemyndigheterna har väldigt liten erfarenhet av beskattning av inkomst av bär- och svampplockning. Enligt s. 3 i utskottets betänkande säger riksskatteverket: "En av orsakerna till detta kan vara att det är en vanlig uppfattning hos gemene man att inkomst av bärplockning av hävd är skattefri eftersom rätten att fritt plocka bär är ett utflöde av allemansrätten."

Jag tycker, herr talman, att vi skall ta fasta på detta. Det finns hos svenska folket en allmän rättsuppfattning som man ofta hänvisar till. Den säger att somligt är tillåtet, och dit hänförs det som kallas allemansrätten. Det är som

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Beskattningen av
inkomster av bär-
och svampplock-
ning*

Onsdagen den
9 april 1980

*Beskattningen av
inkomster av bär-
och svampplock-
ning*

bekant ingen lag som reglerar allemansrätten. När det gäller att plocka vilda bär och svamp finns det en skattelagstiftning i bakgrunden. Men det är uppenbart – som framgår av riksskatteverkets yttrande och de anvisningar man gav ut 1979 – att riksskatteverket inser att svenska folkets rättsuppfattning på denna punkt säger att de här inkomsterna kommer från en verksamhet som är så hobbybetonad att de helt enkelt inte bör beskattas.

Det finns också en rad praktiska skäl för skattebefrielse att anföra, och dessutom finns det ett skäl som är ytterligt betydelsefullt för oss alla, nämligen det svenska folkhushållet. I Sverige finns oerhörda tillgångar av vilda bär och svamp. Likafullt importerar vårt land sådana varor för betydande summor. Uppskattningsvis – och det är förmodligen en högt ställd uppskattning – tillvaratas endast omkring 10 % av de vilda bären i landet. Varför är det så litet som tillvaratas? Jo, när momsreglerna ändrades för denna handel skrämdes det rätt många plockare. I stället för att leverera till en uppköpare slutade man plocka eller också säljer man själv på torget. Och det är ganska naturligt – man ansåg det vara en självklar sak att detta, som jag nyss nämnde, inte är någonting som skall falla under den vanliga inkomstbeskattningen.

Vad säger då utskottet med anledning av bl. a. motion 1979/80:154, som förste vice talmannen Ingegerd Troedsson och jag har väckt? Vi läser i betänkandet att utskottet "kan vitsorda att skattesystemet är komplicerat och har inbyggda brister. Det är också naturligt att de praktiska och teoretiska tillämpningsproblemen framträder i klar belysning när det gäller en verksamhet som ligger i utkanten av systemet och på gränsen till privat hobbyverksamhet." Utskottet tycker ändå att i princip skall inte den ena extrainkomsten skiljas från den andra, och följaktligen avstyrker man bl. a. den motion som förste vice talmannen och jag har väckt.

Men utskottet säger också:

"Även om utskottet således avstyrker motionerna innebär inte detta att utskottet anser att bärplockarnas skatteförhållanden är tillfredsställande. Utskottet har i det föregående pekat på vissa oklara frågor, och tillämpningen av de nya regler som införts under 1979 torde kunna medföra ej avsedda konsekvenser för verksamheter av denna typ. Eftersom det för bärplockarnas del i allmänhet är fråga om inkomster av mindre betydelse, är det givetvis av vikt att reglerna kan fungera utan alltför stora friktioner. Utskottet utgår från att regeringen kommer att följa utvecklingen och föreslå de förbättringar som kan anses motiverade."

Det sista är något av en maning till regeringen, och jag vill naturligtvis till den maningen knyta förhoppningen att regeringen nu verkligen följer utvecklingen och föreslår de förbättringar som kan anses motiverade.

Jag vidhåller den uppfattning jag hävdat flera gånger tidigare här i kammaren, att dessa inkomster – som alltså genomgående är extrainkomster – skall skattebefrias. Man skall helt enkelt räkna bort dem på samma sätt som man gör i Finland. Där är det klart uttalat att inkomster av det här slaget är befriade från beskattning såvida inte plockaren i fråga är anställd. Det förekommer affärsverksamhet på det här området i vårt östra broderland,

men något sådant har vi inte här i Sverige. Då frågar man sig, liksom Erik Olsson gjorde tidigare: Varför skulle inte vi kunna ha samma mänskliga och generösa attityd till detta som man har i Finland?

Också i Norge har man gjort det betydligt enklare för bärplockarna genom viss skattebefrielse.

Det är faktiskt fråga om väldigt stora tillgångar av bär och svamp som vi kan få till skänks men som inte tillvaratas just på grund av ett skattekineseri. Och sannerligen, herr talman, detta bäddar inte för rättvisa. Snarare blir orättvisorna större genom beskattningen, och det hänvisar vi också till i vår motion.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan. Jag gör det med den noteringen, att utskottet egentligen har ställt sig mycket positivt till vår motion och, som jag nyss sade, indirekt manat regeringen att vidta åtgärder till båtnad för de människor som har bär- och svampplockning som en extrainkomst.

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Jag är en av dem som undertecknat motion 604, och jag har därför begärt ordet. Vi har i motionen hemställt att riksdagen hos regeringen begär prövning av möjligheten att befria inkomst av tillfällig plockning och försäljning av vilda bär och svamp från beskattning.

Göthe Knutson har tagit upp en hel del argument för att det är felaktigt att beskatta den här verksamheten, och jag vill varmt instämma med honom. Men jag vill kanske gå ännu längre. Man kan naturligtvis säga att det här är en rättvisefråga i den meningen att all inkomst av arbete skall beskattas. Men om myndigheterna verkligen försökte sätta sig in i de förhållanden som gäller, så skall de finna att denna verksamhet är sådan att man är tvungen att göra avsteg från en regel som i övrigt kan tyckas vara riktig.

Först är att säga att man här tar till vara en stortillgång som är mycket betydelsefull för landet. Man ger alltså pengar åt landet, och detta borde ju vara intressant även för skatteutskottet i det ekonomiska läge som vi nu befinner oss i.

Det här skulle också gynna låginkomsttagare. Ingen skall tro att de som plockar bär tjänar stora pengar. Det kan vara skolungdomar, barn, husmödrar som inte har någon annan inkomst och pensionärer. Det är ett hårt arbete, och timpenningen blir ingalunda stor. Och det mesta av arbetet görs dessutom på fritid.

Om nu detta arbete skall beskattas som reglerna säger, blir det fråga om en mycket stor administration. Det hela skall ju också kontrolleras. Kontrollen kan bli mycket dyrbar, och f. ö. är det nästan omöjligt att utföra en kontroll. Skall man skatta för en inkomst av bärplockning, har man naturligtvis också rätt till avdrag för inkomstens förvärvande. Här ingår bl. a. resor. Vem kan fastställa hur långa de resorna är? Om vederbörande plockare har åkt många mil – det gör de kanske för att finna bär – kostar resan ofta mycket mera än vad bären är värda, varför det egentligen blir underskott. Då skall också vederbörande kunna göra avdrag för underskottet, om det rör sig om en

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Beskattningen av
inkomster av bär-
och svampplock-
ning*

Onsdagen den
9 april 1980

*Beskattningen av
inkomster av bär-
och svampplock-
ning*

yrkesplockare som plockar varje år.

Här är det i stor utsträckning fråga om människor som vill söka sig ut i skogen. Plockningen ger också fysisk träning. Det kan, som sagt, röra sig om bl. a. pensionärer, och därför borde plockningen uppmuntras. Vederböran-
de skulle då samtidigt kunna få litet ersättning för vad de har åstadkom-
mit.

En annan sak som är mycket väsentlig är att någon har velat starta en bär-
eller svampindustri. Dessa personer är helt beroende av att få råvara. Därest
det blir beskattning – och rädslan härför är redan nu stor – vill de inte plocka
och därmed blir det ingen råvara för dem som önskar starta en bärindustri, en
syltindustri e. d. Och då törs de icke starta. Jag kan ge flera exempel. För
flera år sedan tog jag upp det här i glesbygdsdelegationen, där vi diskuterade
frågan rätt ingående. Vi resonerade också med folk, och det framgick att det
ligger till precis som jag nu har sagt.

För min del måste jag säga att jag inte kan förstå skatteutskottet, för det
här skulle vara någonting bra för landet i dess helhet. Jag vill allvarligt rikta
en vädjan till regeringen att ta upp den här frågan. Vill man bli av med
byråkratiskt krångel och åstadkomma någonting positivt som ger både
sysselsättning och andra fördelar, bör man ta upp den här saken och besluta
om en skattefri plockning av vilda bär och svamp.

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Till stor del kan jag instämma i vad de tre föregående talarna
har sagt. Bärplockningen är en tillgång för landet, det är inget tvivel om den
saken. En stor del av den här bärplockningen är också så obetydlig att det inte
är någonting att tala om ur skattesynpunkt. Det är bara skönt att bären blir
plockade, så att de kommer landet till godo. Det lilla som kommer in är alltså
ingenting att beskatta.

Jag kan således hålla med om mycket av vad som har sagts. Skatteutskottet
säger också att bärplockarnas skattefrågor inte är lösta. Men steget därifrån
till att omedelbart fatta ett beslut är ganska långt. Utskottet är inte berett att
nu ta ställning till hur skattefrågorna definitivt skall lösas för dem som
bedriver bär- och svampplockning i större skala. Det torde inte heller vara
svårt att hitta andra extrainkomster som människor har – små inkomster som
i så fall också skall vara skattefria därför att de kan vara lika värdefulla för
landet.

Men här har vi problem med gränsdragningen. Skall den som hjälper en
sjuk granne behöva skatta, medan den som plockar bär inte behöver skatta
för de bär som blir till avsalu? Det finns här alltså vissa problem som det inte
är så lätt att komma till rätta med.

Vad som ytterligare har komplicerat frågan är införandet av den fiktiva
momsen. Det är inte, så som Göthe Knutson sade, att vi momsbelade
bärplockningen 1979. Snarare är det så att vi 1979 momsbefriade den här
handeln. Den fiktiva momsen innebär ju att den som gör en upphandling äger
rätt att dra av momsen även om han inte erlagt någon moms. Denna
momsbefrielse är alltså en form av statsbidrag. Om det sedan är bärplockaren

som får momsbefrielsen eller om det är uppköparen som får en skattebefrielse kan man diskutera hur länge som helst. Det här är någonting som har komplicerat frågan.

Det är utan tvivel så, att staten ger en summa pengar – 20 % av försäljningen i senare led – till plockaren eller uppköparen. Det måste man på något sätt ta hänsyn till vid regleringen av hela skattefrågan. Jag kan därför tänka mig att frågan måste lösas i ett något större sammanhang, både beträffande momsen och beträffande inkomstskattesidan. Man kan som är fallet i ett nordiskt grannland, ha ett gränsbelopp. Under en viss nivå sker alltså ingen beskattning. Man kan också ha speciella schablonavdrag för löntagare, så att alla små inkomsttagare blir befriade genom ett schablonavdrag. Det finns många sådana lösningar.

Skatteutskottet har emellertid inte velat ta ställning till hur frågan skall lösas och har inte heller velat begära någon specialutredning. Man gör som Göthe Knutson sade, man skickar en hälsning till regeringen att det här är något som regeringen bör titta på och försöka hitta lösningar på samt att regeringen bör förelägga riksdagen ett förslag som innebär skatterättvisa och som samtidigt innebär att vi slipper krånglet med beskattning av små inkomster. Att beskatta bärplockarnas små inkomster är det väl knappast någon mening med. Det är alltså en hälsning och samtidigt en uppmaning till regeringen. Vi hoppas att regeringen också skall hitta en lösning på hela den här frågan.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Jag noterar med tacksamhet att skatteutskottets ordförande Erik Wärnberg är positivt inställd i själva sakfrågan. Är vi bara det från olika håll här i riksdagen skall vi nog kunna lösa frågan.

Jag vill ha sagt att om vi skall fortsätta med den här beskattningen så drar vi på oss en kolossalt stor kontroll. Det kommer att visa sig att det är fråga om människor som i regel inte har några andra inkomster eller som har väldigt låga inkomster. Utgifterna överstiger i många fall inkomsterna. Ja, man blir fundersam. Från glesbygdsdelegationens sida har vi undersökt detta förhållande vid synnerligen många länsstyrelser och myndigheter och har då kommit fram till detta. Vi står gärna till tjänst med att tillhandahålla allt detta material. Om vi inte kan lösa den här frågan är det bedrövligt, för vad vi eljest här gör är att vi silar mygg och sväljer kameler.

Herr Wärnberg säger att det är för tidigt att fatta beslut i det här fallet, att man först bör pröva en del saker. Jag har viss förståelse för det, inte minst mot bakgrund av att man nästan stängt sin skalle blodig för att klara av det här problemet.

Men skulle det inte vara möjligt att här ha en moms av speciell konstruktion? Jag har diskuterat saken med människor som jobbar mycket med skattefrågor av detta slag. Det gäller särskilt de distrikt där det finns en hel del människor med den här typen av inkomst. De anser att man bör kunna klara den här saken på något sätt.

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Beskattningen av
inkomster av bär-
och svampplock-
ning*

Onsdagen den
9 april 1980

*Beskattningen av
inkomster av bär-
och svampplock-
ning*

Herr Wärnberg nämnde en sak som många gånger varit uppe till diskussion, nämligen att andra som befinner sig i en likartad situation kan komma och begära skattefrihet för sina inkomster. Visst kan det vara så. Men om man begränsar skattefriheten till försäljning av produkter som var och en kan komma över enligt allemansrätten, bör man kunna klara denna avgränsning. Det innebär att skattefriheten begränsas till sådana vilda produkter i markerna som alla har rättighet till. På det sättet bör man kunna klara denna avvägning.

Jag skall inte uppta tiden längre men vill ändå säga att regeringen bör komma med ett förslag så snart som möjligt. Jag väddar till regeringen att snabbt lägga fram ett förslag i denna fråga. En skattefrihet här skulle vara rättvis, och denna verksamhet är positiv för landet som sådant.

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Låt mig få uttrycka tillfredsställelse över de instämmanden som skatteutskottets ordförande Erik Wärnberg gjorde med oss motionärer som vill ta bort beskattningen på inkomster av vilda bär och svamp. Det kom emellertid också ett "men" från Erik Wärnberg; han hänvisade till de principer som återopats i betänkandet och som är bakgrunden till skatteutskottets yrkande om avslag på motionen.

Det var ett par saker som skatteutskottets ordförande inte gick in på – han kanske glömde bort dem. Jag tycker att det finns anledning att erinra om, eftersom utskottet uppenbarligen inte fäst så stort avseende vid det, att man i våra grannländer har en annan attityd till den här problematiken. I Norge är försäljning av sådan här plockning skattefri upp till ett belopp på 3 000 norska kronor. I Finland är inkomst av plockning av vilda bär icke skattepliktig, för så vitt inkomsten inte är att anse såsom lön.

Jag formulerade mig en smula luddigt när jag talade om momsen på detta område. Det är klart att det förhåller sig så som Erik Wärnberg förtydligade det. Men vad som händer, har det sagts mig i alla fall, var att försäljningarna kom att bokföras, vilket inte skedde tidigare. Detta har haft en negativ effekt. Det är precis så som Bertil Jonasson nämnde, att uppköparna och de som i mer eller mindre industriell skala förädlar bären och svampen nu har svårigheter att få tag i den här råvaran.

Det förhåller sig inte riktigt på samma sätt med andra småinkomster av verksamheter som också kan vara nyttiga för landet och som man därför kan tvingas ta ställning till. Som jag sade i mitt första inlägg är det här en fråga om att tillgodogöra sig allemansrättens möjligheter. Jag har återopat den allmänna rättsuppfattningen hos svenska folket. Jag kan också tillägga att människor i gemen tycker att det är förfärligt löjligt att man tar ut inkomstskatt på denna verksamhet eller åtminstone skall göra det enligt reglerna.

Det rör sig här också om den nationaltillgång som de vilda bären och svampen utgör och som vi har till sådant övermått att vi endast kan tillgodogöra oss högt räknat 10 %. Samtidigt importerar vi bär och svamp från andra länder där tillgången är mycket mindre, men där utnyttjandet av

tillgången är så mycket större. Jag hoppas verkligen att det skall betyda något att skatteutskottet nu har en positiv syn på detta och – låt mig tolka det så – kommer med ett principiellt och även praktiskt instämmande i vad vi motionärer anför.

Slutligen, herr talman: Orsaken till att förste vice talmannen och jag motionerade var bl. a. att budgetministern i sina svar på de frågor jag ställt i två olika omgångar själv ansåg att han inte kunde göra någonting åt detta. Han hänvisade till riksskatteverkets tolkningar och de direktiv som riksskatteverket skulle utfärda. Nu gav vi motionsvägen riksdagen möjlighet att rätta till detta och lägga frågan i linje med rättsuppfattningen hos svenska folket.

Jag hoppas verkligen att det skall bli någonting gjort. Och gör det nu – innan det dras ett ännu större löjets skimmer över det skattekineseri som riksdagen här medverkar till!

ERIK WÄRNBERG (s) replik:

Herr talman! Det skulle aldrig ha blivit något bråk om detta om de som köper upp lingonen inte yrkat avdrag för en mervärdeskatt som de aldrig erlagt – det är bara så. Den mervärdeskatt som man betalar för importerade varor får man räkna bort. Men här vill man räkna bort en mervärdeskatt som man aldrig betalat.

Hade man inte velat göra detta hade det troligen aldrig blivit något bråk. Så enkelt är det, ur skattepolitisk synpunkt.

FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Att jag anmälde mig till den här debatten berodde på att herr Jonasson sade att vi i glesbygdsdelegationen diskuterat frågan. Det är alldeles riktigt. Men man kanske också av hans anförande fick uppfattningen att vi tyckt att det här var en lätt fråga att lösa.

Jag tror att herr Jonasson håller med mig, om jag säger att det finns många gränsdragningsproblem och att det kan vara svårt att få det hela att fungera om man skall ha till princip att man betalar skatt på inkomster. Problemet är, som jag ser det, inte den skatt man betalar utan många gånger den inställning man har till skattebetalning, villigheten att betala skatt.

Herr Jonasson räknade upp ungdomar och pensionärer. Det är riktigt att de utgör en stor grupp som plockar bär. De kan plocka ganska mycket bär utan att över huvud taget betala någon skatt. Och har man långa resor har man rätt till avdrag för resorna, och då blir det inte heller några stora skattesummor.

Vad som är problemet, som jag upplever det, är exempelvis att – och det har vi också fått belyst i delegationen – en hemsamarit kan ta ledigt från sitt ordinarie jobb och plocka bär för 18 000 kr. utan att behöva betala skatt för den summan, om bärplockningen görs skattefri. Men tjänar han eller hon dessa pengar som hemsamarit måste skatt erläggas.

Det finns många sådana exempel, och detta måste man ha med i de överväganden som man gör. Det är också så att det i glesbygderna, som det

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Beskattningen av
inkomster av bär-
och svampplock-
ning*

*Beskattningen av
inkomster av bär-
och svamplock-
ning*

här till stor del är fråga om, finns väldigt många som har olika sorters biinkomster, och då måste man ta hänsyn till om alla de andra biinkomsterna också skall bli skattefria.

Jag säger inte detta för att jag på något vis vill försvåra glesbygdsmänniskornas försörjningsmöjligheter genom att skatten på bärplockning bibehålls. Jag säger det för att litet grand belysa att problemet inte är så enkelt, utan att det finns många komplikationer. Därför är det viktigt att också de sidor som vi i dag upplever som negativa tas med i den bedömning som man skall göra av frågan om skatteplikt för bärplockning.

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag vill bara i korthet notera att skatteutskottets ordförande återopade ett enda skäl för att frågan nu skulle ha komplicerats, nämligen att uppköparna yrkat på denna avdragsrätt beträffande moms. O.K., det var tydligen dumt av dem, eftersom nu skatteutskottets ordförande återopar detta som skäl för beskattning – och det var det enda som herr Wärnberg sade nu i sitt inlägg.

Jag hade i all vänlighet också frågat om hans synpunkter på det faktum att man i våra grannländer har en annan inställning till denna fråga – i Finland hel skattebefrielse. Enligt vad jag har inhämtat tycker man inte i Finland att det är några problem – och det tycker man förmodligen inte heller i Norge. Varför skall vi då skapa problem här? Frida Berglund har tydligen exakt samma inställning som jag till den här frågan, och det gläder mig. Här kommer det ena vitsordet efter det andra, och det är helt och hållet instämmanden med motionen.

Men så säger man att det uppstår det och det problemet. Det behöver det inte göra, om man bara klart och tydligt anger att här finns ett område som vi undantar från beskattning – punkt och slut. Det kan ju inte i princip vara konstigare än att man skiljer på hobbyverksamhet och annan verksamhet. Exempelvis är det så att om man har två travhästar är det hobbyverksamhet, men om man har flera så blir det ett näringsfång som skall beskattas. Så länge det är hobbyverksamhet är det alltså obeskattat. Det lär vara samma skillnader – och därmed också orättvisor – när det gäller biodling. Om det är en människa som inte har ett jordbruk, är det att betrakta som hobby – upp till ett visst antal bisamhällen. Men om det råkar gälla en lantbrukare – med ett aldrig så litet jordbruk – blir det omedelbart ett inkomstfång, som skall beskattas.

Men vi behöver inte gå in på de andra orättvisorna och orimligheterna för att få rätsida på det här problemet – och det är detta som vi motionärer är ute efter. Vi hoppas verkligen att det från regeringens sida blir någonting gjort, när det nu visar sig att bl. a. skatteutskottets ordförande uttalar sig så helt i linje med den anda som kommit till uttryck i vår motion.

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Frida Berglund har varit inne på de problem som kan uppstå när man skall försöka klara det här. Och visst finns det problem, det är

alldeles givet. Man får många gränsdragningsproblem, säger hon. Men dessa problem med gränsdragning gentemot andra tror jag kan lösas ganska enkelt.

Sedan är det alldeles klart att människor bör ha den inställningen att vi skall betala skatt för en arbetsinkomst. Här är det emellertid många gånger så, när man får en mindre arbetsinkomst, att kostnaderna är större men att verksamheten medför så många andra fördelar. Det skall vi också väga in när vi har att bedöma dessa frågor.

Det går naturligtvis att peka på att det kan finnas någon människa som under ett eller annat bra bärår – som vi säger på fackspråk när det finns mycket bär – kan få en rätt bra inkomst. Men detta hör i högsta grad till undantagen. Jag vill här säga att det är slitsamt för människorna att få ihop den skörd det är fråga om, och de bör då kunna få den här fördelen, om det nu är en fördel.

I motionen 604, som jag har varit med om att väcka, hemställs att riksdagen hos regeringen begär prövning av möjligheten att befria inkomst av tillfällig plockning och försäljning av vilda bär och svamp från beskattning. Jag tycker att den motionen hade varit värd ett bättre öde än avslag. Huvudsaken är emellertid att det händer någonting, och det bör hända snart.

FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Göthe Knutson sade att jag delade hans åsikt om skattebefrielse. Vad jag delar med Göthe Knutson är hans intresse för att tillvarata glesbygdsmänniskornas möjligheter att skaffa sig en vettig försörjning – om det är detta som Göthe Knutson är ute efter.

Jag tycker inte att den här frågan är så lätt att klara av. Jag sade i mitt första inlägg att problemet inte är den skatt som man betalar utan den inställning som man har till skattebetalning. Det finns möjligheter att i begränsad omfattning ha extra arbeten i glesbygden. Bärplockning är en möjlighet, fiske en annan, hemslöjd och handarbete för försäljning en tredje. Där blir gränsdragningarna svåra. Det finns också människor som odlar bär, exempelvis vinbär. Varför skall de betala skatt för den inkomst de får på de odlade vinbären medan andra, som har tagit ledigt från sina ordinarie jobb och plockar bär för tusentals kronor, inte behöver betala skatt? Jag tar upp detta för att belysa att det inte är så enkelt som motionärerna ger uttryck för i sin motion och även i debatten.

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Det är roligt att Frida Berglund vill begära ordet för att bl. a. påpeka att hon på en speciell punkt delar min uppfattning. Det är alldeles riktigt att jag tycker att detta är en angelägen fråga för just glesbygdens folk. Bakgrunden till att jag första gången tog upp denna fråga i riksdagen var de ansträngningar som gjordes i Värmland, mitt eget hemlän. Där hade man då fått avsättning, bl. a. utomlands, för i princip hur mycket bär och svamp som helst. Men planerna kunde inte förverkligas i tillnärmelsevis denna

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Beskattningen av
inkomster av bär-
och svampplock-
ning*

Onsdagen den
9 april 1980

*Beskattningen av
inkomster av bär-
och svamplock-
ning*

omfattning. Risken för beskattning av denna verksamhet gjorde helt enkelt människorna obenägna att gå ut i skogen och plocka bär och svamp – åtminstone kom det inte in särskilt mycket till uppköparna.

När Frida Berglund talade om svårigheterna att lösa detta problem vill jag erinra om att det egentligen är ännu svårare för skattemyndigheterna, åtminstone om de skall försöka åstadkomma rättvisa. Jag vill bara påpeka den orättvisa som kan uppstå mellan å ena sidan en ensam människa och å andra sidan en familj som ägnar sig åt denna verksamhet. Den inkomst som man får från bär- och svampplockning läggs ovanpå en annan inkomst – det går inte att leva på bär allenast, för att göra en lätt travestering. En ensam person kan inte dela upp inkomsten som fallet är inom en familj, låt oss säga man, hustru och tre barn. Även om maken, inkomsttagaren, har plockat bären och själv säljer dem kan han utan vidare dela upp den här inkomsten på barnen, som kanske inte har någon annan inkomst. På inkomster upp till 6 000 kr. sker ingen beskattning.

Sedan är det de som har bil och de som icke har bil. Den som har bil kan, som Bertil Jonasson framhöll, yrka avdrag för bilresor som kanske vida överstiger de intäkter som han eller hon har fått. Och hur i all världen skall skattemyndigheterna kunna kontrollera det?

Jag nämner detta som exempel på att det skapar mycket större problem att ha kvar den här beskattningsregeln än att slopa den. Därför, herr talman, får vi hoppas att regeringen – inte minst på grundval av vad som har sagts här i kammaren – ser till att någonting blir gjort och följer i första hand Finlands exempel och i sämsta fall Norges.

FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Göthe Knutson är till freds med att jag delar hans åsikt, men jag hoppas att han märkte att jag sade att jag delar hans uppfattning, om det är förbättring av glesbygdsmänniskornas levnadsvillkor som han är ute efter och, kan jag tillägga, det inte bara är fråga om allmän skatteverkulans.

När det gäller sådana saker som Göthe Knutson nämnde i sitt exempel om att man delar upp inkomster på barn och andra familjemedlemmar vill jag framhålla att vi har olika synsätt. Jag tycker att den som har inkomsten skall betala skatten. Varken små inkomster, förmögenheter eller något annat skall delas upp på alla familjemedlemmarna. Där har vi olika synsätt på skatten.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 16 Föredrogs

Skatteutskottets betänkanden

1979/80:36 med anledning av propositionen 1979/80:65 om dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Tjeckoslovakien

1979/80:37 med anledning av propositionen 1979/80:67 om ändring i dubbelbeskattningsavtalet mellan Sverige samt Storbritannien och Nordirland

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

Stöd till dagspressen, m. m.

§ 17 Stöd till dagspressen, m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1979/80:41 med anledning av propositionerna 1979/80:100 bilaga 12 såvitt avser stöd till dagspressen, organisationstidskrifter samt tidningar på andra språk än svenska m. m. och 1979/80:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 bilaga 3 såvitt avser stöd till dagspressen jämte motioner.

I proposition 1979/80:100 bil. 12 (utbildningsdepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att

till Presstödsnämnden för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 1 725 000 kr. (punkt B 21, s. 92),

godkänna de i propositionen förordade förändringarna i grunderna för statligt stöd till dagspressen,

till Stöd till dagspressen för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 310 800 000 kr. (punkten B 22, s. 100),

till Pressens lånefond för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 15 000 000 kr. (punkt B 23, s. 101),

godkänna de i propositionen förordade förändringarna i grunderna för stöd till organisationstidskrifter,

till Stöd till organisationstidskrifter för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 60 000 000 kr. (punkt B 24, s. 103),

till Stöd till tidningar på andra språk än svenska för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 4 225 000 kr. (punkt B 26, s. 105).

I proposition 1979/80:101 bil. 3 (utbildningsdepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att godkänna de i propositionen förordade förändringarna i grunderna för statligt stöd till dagspressen.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1979/80:458 av Sture Palm (s),

1979/80:462 av Åke Svensson (c),

1979/80:1043 av Erik Hovhammar m. fl. (m. fp),

1979/80:1052 av Rune Rydén m. fl. (m. fp) och

1979/80:1054 av Per-Olof Strindberg (m), vari hemställts att riksdagen beslutade anhålla hos regeringen att kravet på att tidningarna på andra språk än svenska i huvudsak skulle beröra förhållanden i Sverige skulle utgå ur förordningen SFS 1977:523.

Onsdagen den
9 april 1980

Stöd till dagspressen, m. m.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. beträffande Presstödsnämnden med bifall till proposition 1979/80:100 bil. 12 i denna del till Presstödsnämnden för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 1 725 000 kr.,

2. beträffande Stöd till dagspressen

a) med bifall till proposition 1979/80:100 bil. 12 i denna del samt proposition 1979/80:101 bil. 3 i denna del och med avslag på motion 1979/80:458 godkänna de i propositionerna förordade förändringarna i grunderna för statligt stöd till dagspressen,

b) med bifall till proposition 1979/80:100 bil. 12 i denna del till Stöd till dagspressen för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 310 800 000 kr.,

3. beträffande Pressens lånefond med bifall till proposition 1979/80:100 bil. 12 i denna del till Pressens lånefond för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 15 000 000 kr.,

4. beträffande Stöd till organisationstidskrifter

a) med bifall till proposition 1979/80:100 bil. 12 i denna del godkänna de i propositionen förordade förändringarna i grunderna för stöd till organisationstidskrifter,

b) med bifall till proposition 1979/80:100 bil. 12 i denna del till Stöd till organisationstidskrifter för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 60 000 000 kr.,

5. beträffande Stöd till tidningar på andra språk än svenska

a) till Stöd till tidningar på andra språk än svenska för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 4 225 000 kr.,

b) avslå motion 1979/80:1054.

6. beträffande dagspresskommitténs uppdrag avslå motion 1979/80:462.

7. beträffande utredning av tidskriftsstödets verkningar m. m. avslå motionerna 1979/80:1043 och 1979/80:1052.

Reservation hade avgivits *beträffande stöd till tidningar på andra språk än svenska* av Anders Björck (m), Gunnar Björck i Värmdö (m), Daniel Tarschys (fp), Jan Prytz (m) och Kerstin Sandborg (fp) som ansett att utskottet under 5 b bort hemställa

att riksdagen skulle med anledning av motion 1979/80:1054 ge regeringen till känna vad reservanterna anfört angående bestämmelserna för stöd till tidningar och tidskrifter på andra språk än svenska.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Estniska Dagbladet är en tidning som är välkänd i riksdagen därför att det under långa tider fördes en ärlig debatt om dess fåfänga ansträngningar att få presstöd. Vi hade länge ett regelsystem som diskriminerade tidningar på utländska språk. Trots en ihärdig kritik från liberal sida och med tiden även från moderata samlingspartiet vägrade socialdemokraterna att ge invandrarnas tidningar samma behandling som svenska

tidningar. Man hittade på den ena förevändningen efter den andra och försinkade frågan år efter år. Först 1977, när vi hade fått en kulturminister som hette Wikström, en invandrarminister som hette Ullsten och en budgetminister som hette Mundebo, fick vi ett produktionsbidrag för tidningar och tidskrifter på andra språk än svenska. I dag utgår det stödet, som administreras av invandrarverket, till ungefär 35 tidningar. De största beloppen går till sex s. k. allmänna nyhetstidningar, som heter Ruotsin Suomalainen, Finn Sanomat, Metanasteftika Nea, Jugoslavenski List, Teataja, Ecsti Päevaleht.

In i det sista försökte socialdemokraterna försvaga detta stöd. De föreslog 1977 att bidrag skulle kunna utgå bara för *ett* nummer per vecka. En sådan begränsning hade slagit hårt mot de två tidningar som har en tätare utgivning, nämligen Finn Sanomat och Estniska Dagbladet.

När beslutet fattades för tre år sedan var nog alla på det klara med att reglerna efter hand skulle behöva justeras. Det sades klart ut i propositionen att effekterna av stödet måste följas noga och att förändringar av bestämmelserna inte var uteslutna. Och riksdagen hade heller ingen annan mening. Nu har stödet fungerat i några år, och invandrarverket har – helt i enlighet med beslutet från 1977 – försökt skapa sig en uppfattning om hur det fungerar. Det problem man då främst noterat är att regeln om att tidningarna "i huvudsak skall beröra förhållandena i Sverige" är stelbent och svår att tillämpa. För det första är det inte så lätt att bestämma vad uttrycket "i huvudsak" skall innebära, och för det andra är det rätt vanskligt att klassificera innehållet i olika kategorier.

I en provkodning fann t. ex. invandrarverket att Estniska Dagbladet till 47 % handlade om svenska förhållanden – vilken slutsats skulle man dra av det? Ja, den slutsats som verket drog var att man begärde en ändring av förordningens bestämmelser på den här punkten. En enhällig styrelse i invandrarverket skrev i januari i år till regeringen för att få en uppmjukning till stånd.

Riksdagen kan nu ställa sig bakom detta förslag genom att bifalla reservationen vid konstitutionsutskottets betänkande nr 41. Majoriteten i utskottet har tyvärr inte velat följa den linjen utan håller fast vid den regel som invandrarverket funnit otillfredsställande och svårhanterlig. Man skall enligt utskottet även i fortsättningen ställa krav på att de här tidningarna huvudsakligen skall beröra svenska förhållanden. För att trösta de invandrantidningar som till äventyrs inte uppfyller det kravet skriver majoriteten så här: "Stödinsatser, som motiveras av andra skäl, t. ex. olika invandragrupperns möjligheter att bevara kontakten med sitt hemland, bör enligt utskottets mening utgå i andra former." Få jag fråga: Vad menar majoriteten med detta? Vad är det för stöd "i andra former" som ni här utlovar? Jag tror faktiskt att invandrarna och de grupper som arbetar med invandrantidningarna har stort intresse av att få klara besked på den punkten.

Herr talman! Det hade varit klädsamt om socialdemokraterna för första gången i de många kontroverserna kring invandrantidningarna hade intagit en positiv ståndpunkt och velat medverka till den förändring som invand-

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

Stöd till dagspressen, m. m.

rarverkets styrelse enhälligt förordar. Tyvärr har de inte gripit det tillfället. Jag är också besviken på centerpartiets hållning. Centern var ju 1977 överens med oss om att reglerna på det här området skulle behöva ses över när ytterligare erfarenheter hade vunnits, men nu är man inte beredd att ta hänsyn till de erfarenheterna. Låt mig hoppas att det åtminstone för centerns del i första hand är litet mer betänketid som behövs. Att riksdagen nu inte tar något initiativ till en uppmjukning av det här vanskliga innehållskravet behöver självfallet inte hindra regeringen från att agera på egen hand.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Den reservation som folkpartiet och moderaterna har avgett i anslutning till konstitutionsutskottets betänkande nr 41 är uppseendeväckande. Den är uppseendeväckande i två avseenden.

För det första borde det vara reservanternas bekant att dagspresskommittén, som arbetat sedan 1978, skall lämna sitt slutbetänkande sommaren 1980. Dagspresskommitténs uppdrag omfattar som bekant även de stödåtgärder som avser dagstidning som utkommer på annat språk än svenska. Att i detta skede av översynsarbetet göra ett tillkännagivande är mycket unikt. Därmed har jag också besvarat Daniel Tarschys fråga om min inställning till att se över den här problematiken. Det översynsarbetet pågår.

Det är emellertid inte det värsta. Värre är att reservationen, för det andra, bygger på en motivtext som ifrågasätter själva grundvalen i presstödsystemet. Jag blir nu tvungen att göra en kort återblick.

Det svenska presstödet, som successivt byggdes upp under 1970-talet, är grundat på vissa presspolitiska motiv. I flera utredningsbetänkanden, propositioner och utskottsbetänkanden, som godkänts av riksdagen, har fastslagits pressens betydelse för att vidmakthålla och stärka det svenska folkstyret, den svenska demokratin. Man har understrukt att man skall ta sikte på de speciella särdrag som kännetecknar Sverige och att pressen då har att upprätthålla fyra viktiga funktioner:

1. Ge allsidig information.
2. Göra kommentarer till olika samhällshändelser.
3. Utöva kontroll och granskning av olika makthavare.
4. Underlätta kommunikationer mellan organiserade grupper i samhället.

För att uppnå detta mål och göra funktionerna fullgoda måste koncentrationen hejdas och mångfalden stöttas. Det är bakgrunden till det svenska presstödet, och om dessa principer har på senare tid rått fullständig enighet.

Ganska snart under 1970-talet anmälde även de tidningar i Sverige som utkom på främmande språk sitt intresse av att få bidrag på samma villkor som svenskspråkiga tidningar. Riksdagen var i princip av samma mening, men det fanns svårigheter av praktisk art. Daniel Tarschys har nyss kommenterat dessa, men han kanske ser litet annorlunda på saken än vad jag gör.

Reglerna om hushållstäckning slog snett, eftersom tidningar på främman-

de språk arbetade på en rad s. k. delmarknader, som begränsades av resp. språkgrupps storlek. Presstödet borde ju heller inte få den effekten att koncentration uppstod inom språkgruppen. Det var ju koncentrationen som presstödet skulle förhindra. Dessa praktiska svårigheter gjorde att presstödsnämnden är efter är inte kunde ge Estniska Dagbladet de bidrag tidningen ansökte om.

En öppning i frågan gav 1975 års riksdagsbeslut – som bekant efter en centermotion – där vissa medel anslogs till statens invandrarverk för att användas som produktionsbidrag till tidningar som utkom på främmande språk. Den definitiva lösningen kom vid 1976/77 års riksmöte. Det är intressant att konstatera vad föredragande statsrådet säger på s. 57 i propositionen 1976/77:99:

”På invandrantidningarna vilar samma uppgifter som på andra massmedier, nämligen att ge information i samhällsfrågor, att kommentera skeendena i samhället, att granska den verksamhet som utövas av de inflytelserika i samhället och att främja kommunikationen inom olika grupper i samhället.”

Statsrådet Jan-Erik Wikström säger vidare: ”I likhet med vad som gäller för stöd till svenskspråkiga tidningar måste ett presstöd till invandrarernas tidningar i första hand motiveras med dessa tidningars betydelse för den demokratiska processen i vårt samhälle.”

I samma proposition sägs också, att eftersom dagstidningsbegreppet är gällande för svenskspråkiga tidningar med stöd, så måste liknande krav gälla för tidningar på främmande språk. Det innebar bl. a. ett visst krav på bredd och aktualitet i innehållet. Stödet borde endast utgå till sådana tidningar som riktar sig till invandrare och språkliga minoriteter i Sverige och huvudsakligen innehåller material om svenska förhållanden.

Riksdagen hade inget att invända mot dessa krav. Författningen har varit i kraft i nära tre år.

Vad sedan gäller själva reservationen så har reservanterna använt sig av den något ovanliga tekniken att stycke för stycke citera ur en skrivelse från statens invandrarverk, ställd till regeringen. Låt mig kommentera texten och påståendena på några punkter.

Reservanterna använder exemplet med de svenskspråkiga tidningarna i Nordamerika, vilka hade stor andel nyheter från Sverige och diskuterade främst svenska förhållanden. Men vi vet ju alla att dessa tidningar inte åtnjöt något stöd av vare sig USA eller Canada. Exemplet är alltså inget argument i debatten om det svenska presstödet.

Reservanterna säger att det ställs hårdare krav på invandrantidningar än på svenskspråkiga tidningar. Detta är fel. Det är grovt fel. Tvärtom ställs det lägre krav på exempelvis periodicitet och abonnerad upplaga än vad gäller stödberättigade tidningar på svenska språket.

Reservanterna säger vidare att om förordningen bibehålls i nuvarande form så måste man göra analyser och införa övervakning. Det skulle upplevas negativt av invandrarerna och deras organisationer och vara tvivelaktigt från allmän pressfrihetssynpunkt.

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

Stöd till dagspressen, m. m.

Onsdagen den
9 april 1980

Stöd till dagspressen, m. m.

Ja, men motsvarande kontroll görs ju av de svenskspråkiga tidningarna. Tidningsstatistik kontrollerar upplagan. Presstödsnämnden kontrollerar periodicitet, annonsandel och andel egen redaktionell text. De svenskspråkiga tidningarna finner sig i denna kontroll, eftersom man vill ha ett årligt presstöd. Man kan ju låta bli att söka stöd om man så vill. De flesta publikationer som utkommer på främmande språk och uppbär svenskt statsbidrag accepterar också kontrollen och bestämmelserna.

Låt oss nu tala klartext, Daniel Tarschys. Det är ju bara några få fall det rör sig om. Ett par – i varje fall ett – tidningsorgan har felat. Jag lämnar därhän om det varit medvetet eller omedvetet. Men skall man verkligen av dessa enstaka händelser dra den snabba slutsatsen att det är 1977 års riksdagsbeslut och författning som det är fel på? Vilka slutsatser skall de tidningar dra som snällt följt bestämmelserna? Och här gäller det både tidningar på främmande språk och svenskspråkiga. Ligger det inte nära till hands att man börjar synda på nåden och hoppas att någon av riksdagsledamöterna snabbt rycker ut och rättar bestämmelserna efter levnadssättet?

Jag tror, herr talman, att det vore en olycklig utveckling. Bättre vore då att låta de nuvarande bestämmelserna gälla tills vidare. Om någon justering är möjlig, får vi väl se när dagspresskommittén är färdig med sitt arbete. För tillfället yrkar jag bifall till utskottets hemställan i samtliga moment.

OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig ganska kort, därför att behandlingen av presstödsärendet den här gången präglas av det förhållandet att dagspresskommittén är i slutskedet av sitt arbete. Såsom framhålls i betänkandet delar utskottet den uppfattning som kommer till uttryck i utbildningsministerns proposition, alltså att dagspresskommitténs förslag bör avvaktas innan ställning tas till mera genomgripande förändringar i grunderna för dagspressstödet. Mot den bakgrunden har jag också förståelse för den skepsis mot en av de smärre ändringar som regeringen har föreslagit vilken kommit fram i Sture Palms motion. Från socialdemokratisk sida accepterar vi ändringsförslaget med det förbehåll som utskottet anger, nämligen att dagspresskommittén är oförhindrad att på nytt överväga frågor som denna inom ramen för en samlad presspolitisk bedömning.

Jag skall alltså inte föregripa den debatt som kommer sedan dagspresskommittén blivit färdig med sitt slutbetänkande. Låt mig bara erinra om att direktiven till kommittén bygger på ett riksdagsbeslut från 1977/78. Riksdagen framhöll då att presstödet måste vara konstruerat så att huvuddelen av medlen går till de lågtäckningstidningar som bl. a. på grund av underläge på annonsmarknaden inte kan täcka sina utgifter genom inkomsten från tidningsrörelsen och som därför är beroende av produktionsbidragen för sin fortsatta existens. Presstödet borde således enligt riksdagen främst inriktas på ett selektivt stöd. Detta uteslöt emellertid inte att vissa generella åtgärder var befogade.

I budgetpropositionen erinras om att dagspresskommittén under hösten 1979 lagt fram forskningsrapporten Dagspressens struktur och ekonomi, som

bygger på material som presenterats för kommittén. I forskningsrapporten hävdas bl. a. att konkurrensgraden klart har förbättrats sedan presstödet införts. Med konkurrensgrad avses därvid styrkan i den konkurrens den största tidningen på en ort möter.

I rapporten behandlas vidare det nuvarande presstödet allmänna effekter. Därvid hävdas på grundval av den utförda analysen att endast selektiva presstödsystem duger för att främja mångfalden i pressen. Enligt rapporten ger de nuvarande selektiva produktionsbidragen möjligheter för 50–60 dagstidningar att fortsätta sin verksamhet. Med ett generellt stödssystem skulle de flesta av dessa tidningar upphöra med utgivningen.

Det mått som i det nuvarande stödssystemet används för att ange en tidnings ekonomiska läge – hushållstäckningen på utgivningsorten – anses vara välgrundat. Föredragande statsrådet – Jan-Erik Wikström – noterar att den allmänna bild som rapporten ger är att det nuvarande presstödet bygger på korrekta utgångspunkter. Detta innebär naturligtvis på intet sätt att det inte kan förbättras och effektiviseras.

Skulle dessa slutsatser bli vägledande för det fortsatta arbetet – och någon polemik mot vad som här återgivits ur forskarrapporten förekommer inte vare sig i propositionen eller i utskottets betänkande – innebär detta att vi kan se fram emot en bred enighet kring de förslag som är att vänta från dagspresskommittén. Det tycker jag är ett styrkebälte för svensk demokrati, att en från början kontroversiell reform under årens lopp och sedan man skaffat sig erfarenheter om dess verkningar blivit alltmer accepterad. Debatt är, brukar man säga, fria staters liv, och den lönar sig tydligen.

Till utskottets betänkande har avgivits en enda reservation. Sven-Erik Nordin och Daniel Tarschys har uppehållit sig så utförligt vid denna att jag inte behövt blanda mig i den debatten, men Daniel Tarschys formulerade sitt anförande som om socialdemokratien när det gäller presstödsfrågor skulle representera det reaktionära mörkret, och först sedan liberala ministrar kommit att hålla i presstödsfrågorna skulle något av en ljusets riddarvakt ha trätt in i regeringen.

Jag tycker att det är en djup orättvisa mot Gunnar Sträng, som gjort avgörande insatser på det här området och med mycket stor kraft har verkat för regler som stimulerar mångfald – och, som Sven-Erik Nordin har sagt, en mångfald i fråga om tidningar inte bara på svenska utan också på främmande språk.

Jag vill understryka att man i det betänkande, 1975/76:46, som låg till grund för propositionen om stöd till invandrantidningarna, arbetade för att inte bara någon enstaka tidning skulle få presstöd, utan man ville i stället verka för en mångfald i utbudet även på det området. I propositionen föreslog den borgerliga regeringen, med Ingemar Mundebo som föredragande, de regler som nu gäller, och konstitutionsutskottet anslöt sig till förslaget utan invändningar. I denna proposition sägs att syftet med stödet skall vara detsamma som med det svenska presstödet.

Jag kunde också citera här, men jag skall i stället hänvisa till de citat som Sven-Erik Nordin tidigare har läst upp. Det föreslogs att dessa tidningar

skulle innehålla material som huvudsakligen kom från Sverige, och folkpartiet hade då ingen invändning mot detta. Reglerna upplevdes som ändamålsenliga, och alla var överens om att innehållskriteriet var rimligt.

Vad är det då som har inträffat? Jo, man anser att Estniska Dagbladet inte uppfyller det här kravet, och därför vill man, för att tillgodose just denna tidning, ändra reglerna utan att göra någon förnyad undersökning. Det finns tre olika förslag: Per-Olof Strindberg har ett förslag om att man helst skall ta bort det här rekvisitet, invandrarverket har ett helt annat förslag om att publikationens innehåll *till viss del* skall behandla förhållandena i Sverige, och reservanterna tycker att man kanske kunde ha det på det sättet att stöd får beviljas tidningar som *i betydande utsträckning* berör förhållanden i Sverige. Det rör sig alltså här om olika bud, men inte om ökad klarhet för regeringen och inte heller om ökad klarhet för de tillämpande myndigheterna. Man kan fråga: Vilka skulle konsekvenserna bli av ett bifall till reservationen?

Jag tycker det finns anledning att stå fast vid det presspolitiska syftet med stödet. Det är rimligt att ha regler som styr innehållet i dessa tidningar till svenska förhållanden. Om det skall vara 70 % eller en lägre procentandel framgår inte av författningarna, utan det är bara en tumregel som använts vid tillämpningen. Det är också möjligt att det kan vara lämpligt att pröva en annan tumregel, men det kommer nog i så fall att visa sig under den utvärdering som dagspresskommittén håller på att göra och som utskottet helt allmänt hänvisar till.

Nu frågade Daniel Tarschys vad majoriteten menar med uttalandet om att stöd skulle kunna utgå i annan form. Jag vill hävda att grunden i utskottets skrivning är riktig. Insatser som inte kan motiveras presspolitiskt skall finansieras över andra anslag än presstödsanslaget, och om det inte finns några lämpliga anslagsformer för behov som det kan finnas majoritet för, får väl sådana då tillskapas. Men det måste vara en prövning som åligger det utskott som sysslar med invandrarpolitik eller med kulturpolitik och sådana saker.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Jag avser inte att ta upp frågor som rör presstödet i stort sett – dagspresskommittén arbetar ju med de problemen – utan jag kommer närmast att redovisa några synpunkter som gäller det förslag som jag har lagt fram i motionen beträffande tidningar som utges på andra språk än svenska.

Det var utan tvivel ett ur invandrarsynpunkt mycket betydelsefullt steg som togs när riksdagen år 1977 beslutade om införande av ett särskilt stöd till tidningar på andra språk än svenska. Genom det beslutet löstes en fråga som hade varit föremål för motioner i riksdagen under en följd av år.

Tidigare hade statens invandrarverk via anslaget Anpassningsåtgärder för invandrare kunnat bevilja engångsanslag till tidningar på minoritetsspråk. I proposition 1976/77:99 anförde föredragande statsrådet bl. a.:

Onsdagen den
9 april 1980

*Stöd till dagspres-
sen, m. m.*

”Av det material som har insamlats framgår att gruppen tidningar på andra språk än svenska är mycket heterogen och arbetar under mycket skiftande förhållanden.”

Det är ett viktigt påpekande. Det gäller här dels tidningar som vänder sig till i Sverige sedan decennier väl etablerade minoriteter, vilka till fullo behärskar det svenska språket, dels tidningar som vänder sig till språkliga minoriteter med ofta begränsade kunskaper i svenska. De nuvarande reglerna i presstödet beaktar inte detta.

Det är mot den bakgrunden man skall se den skrivelse som styrelsen för statens invandrarverk sände till regeringen den 24 januari i år med begäran om en uppmjukning av kravet på att publikationens innehåll i huvudsak, som det heter, skall beröra förhållanden i Sverige. Samma bakgrund finns till den av mig väckta motionen 1054.

Konstitutionsutskottets majoritet utgår i sitt avstyrkande från den mycket snäva tolkningen att ”stödet till tidningar på andra språk än svenska tillkommit för att ge olika språkliga minoriteter en god möjlighet att följa och delta i samhällsdebatten i vårt land”. Sedan kommer man också med det märkliga uttalandet – det var även Daniel Tarschys inne på – att ”stödsatser, som motiveras av andra skäl, t. ex. olika invandrargrupperns möjligheter att bevara kontakten med sitt hemland bör – – – utgå i andra former”.

Jag vet inte vilka andra stödformer som avses med detta, men nog skulle jag finna det rimligare att presstödet utformades mot bakgrund av olika invandrar- och minoritetsgruppers speciella behov än att börja införa nya stödformer. Det måste definitivt ligga mera i linje med den invandrar- och minoritetspolitik som vi för.

Låt mig också citera en passus ur propositionen om presstödet – Daniel Tarschys var inne även på den:

”Av vad jag nu har sagt framgår att effekterna av ett stöd måste följas noga. Jag anser det inte heller uteslutet att förändringar av reglerna kan bli nödvändiga, både med hänsyn till stödets effekter och till förändrade förhållanden bland tidningarna.”

Erfarenheterna har nu visat att det föreligger ett verkligt behov av en förändring av innehållskravet, både av hänsyn till vissa minoritetsgruppers speciella behov och önskemål och med tanke på svårigheterna att följa upp om innehållet i tidningarna verkligen i huvudsak berör förhållandena i Sverige.

Det är, herr talman, beklagligt att inte utskottet som helhet har ansett sig kunna tillmötesgå de önskemål som framförts i motionen, önskemål som i stort sett överensstämmer med synpunkterna i den skrivelse som styrelsen för invandrarverket har tillställt regeringen. Bakom den skrivelsen står en enig styrelse med representanter för samtliga de fyra demokratiska riksdagspartierna.

Reservanterna har i konstitutionsutskottet förordat en uppmjukning av innehållskravet från ”i huvudsak” till förslagsvis ”i betydande utsträckning”. Det är en formulering som borde kunna accepteras av riksdagens ledamöter.

Förändringen borde inte av någon upplevas som särskilt revolutionerande.

Sven-Erik Nordin sade att reservationen är uppseendeväckande. Han blev förvånad över att man över huvud taget vill företa en ändring nu, med hänsyn till det arbete som pågår inom dagspresskommittén.

Herr talman! Den lilla justering som förordas i reservationen kan knappast innebära att man i någon större utsträckning föregriper det arbete som pågår inom dagspresskommittén. Jag ber att få yrka bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen.

SVEN-ERIK NORDIN (c) replik:

Herr talman! Det ligger kanske i sakens natur att när man har olika uppfattningar, så har man grundat dessa uppfattningar på skilda källskrifter. Jag har grundat min uppfattning på alla de utredningar som har gjorts i presstödsfrågorna under de senaste 15 åren och som jag läst. När det gäller principerna – som det rätt fullständig enighet om – har jag hämtat min inspiration från propositioner och utskottsbetänkanden. Ur dessa principer har vi mejslat ut den svenska massmediapolitiken, den svenska presspolitiken, den svenska presstödspolitiken.

Per-Olof Strindberg har ett annat källmaterial: Han stöder hela sitt resonemang på en skrivelse från statens invandrarverk. Låt mig säga, herr talman, att jag har den allra största respekt för statens invandrarverks sakkunskap när det gäller invandrarfrågor. Men jag tror att det är litet för mycket begärt att invandrarverket skall äga djupgående kunskaper när det gäller presstödspolitik, massmediapolitik, svensk presspolitik. Det är kanske därför vi hamnat på litet skilda linjer.

Det är kanske också därför som reservanterna har varit försiktiga nog att inte i reservationen ta med allting i skrivelsen från statens invandrarverk till regeringen. Statens invandrarverk kräver nämligen att regeringen också skall ta itu med vissa pressetiska förlöpningsfrågor som en del tidningar på främmande språk gjort sig skyldiga till. Låt mig bara säga: Regeringen skall inte lägga sig i tidningars innehåll! Därmed har jag också gjort klart vilken skillnad det finns i den fördjupade kunskapen om både tryckfrihetsfrågor och presspolitik.

Jag skall kanske också svara på den fråga som Daniel Tarschys ursprungligen ställde och som Per-Olof Strindberg upprepade: Om man inte ger presstöd till tidningar som sysslar enbart eller till övervägande del med utländska förhållanden, motiverar det då ett stöd i annan ordning? Ja, det skall i varje fall inte vara ett presstöd – så mycket är alldeles klart. Då river vi upp hela förutsättningen för presstödet. Det måste väl ändå vila på vissa principer!

Om svenska staten anser sig ha gott om pengar – den har ju faktiskt inte det – kan man naturligtvis *tänka* sig att man stöder tidningar som sysslar med utländska förhållanden. Men då är det, mina damer och herrar, fråga om fackpress och ingenting annat! Det är en betydande skillnad.

PER-OLOF STRINDBERG (m) replik:

Herr talman! Jag har naturligtvis stor respekt för all den sakkunskap som Sven-Erik Nordin efter mångårigt arbete inom konstitutionsutskottet representerar när det gäller presstödsfrågor. Men jag grundar faktiskt inte min uppfattning bara på den skrivelse som statens invandrarverk har sänt till regeringen. Jag grundar min motion på den erfarenhet jag har som ledamot av styrelsen för statens invandrarverk. Vi har där uppmärksammat de problem som den nuvarande kungörelsen för med sig.

Jag läste häromdagen ett tal som Olof Palme höll på den estniska nationaldagen i år här i Stockholm. Han sade i ett som vanligt välformulerat anförande att vi med stor möda försökt utforma en invandrar- och minoritetspolitik och att vi tror att denna i första hand bör grundas på jämlikhet mellan invandrare och svenskar. Denna strävan att åstadkomma jämlikhet innebär också att vi försöker att tillmötesgå invandrargruppernas önskemål.

Sven-Erik Nordin måste rimligtvis vara införstådd med att det för exempelvis den estniska minoriteten i Sverige är betydligt intressantare att få sin tidning på det estniska språket, berörande förhållanden i hemländer och andra nationer där stora estniska minoriteter finns än att följa den dagsaktuella debatten i Sverige. Det har de ju alla förutsättningar att göra, eftersom de kan svenska språket. Det är därför rimligt att vi försöker anpassa presstödskungörelsen när det gäller tidningar på främmande språk efter dessa förhållanden.

Det kommer framöver att bli fler minoriteter i samma situation. Vi har redan den polska, och jag tror att vi får en ungersk och så småningom kanske också minoriteter från Latinamerika som har lärt sig svenska och därmed har andra önskemål när det gäller presstödet.

SVEN-ERIK NORDIN (c) replik:

Herr talman! Först vill jag rikta ett tack till Per-Olof Strindberg för de uppskattande orden om min sakkunskap i dessa frågor. Det är inte ofta man får beröm här i kammaren.

Låt mig också understryka att jag, i likhet med Per-Olof Strindberg, hyser ett djupt och starkt intresse för invandrarnas och invandrarorganisationernas möjligheter att få ge ut tidningar på sina egna språk och att få ta del av den egna språkgruppens tankar. Och jag har naturligtvis inget att invända mot att man i dessa tidningar också tar upp andra förhållanden än det svenska samhällets. Men eftersom vi i vår invandrapolitik har strävat efter att så långt det nu över huvud taget går jämställa invandrare med svenska medborgare – vi har f. ö. båda grupperna bland svenska medborgare – måste vi även på detta område ha entydiga regler som är lika för både svenskspråkiga tidningar och icke svenskspråkiga tidningar. Skall det vara så svårt att förstå att vi genom att hävda denna självklara princip faktiskt också underlättar myndigheternas jobb.

Slutligen vill jag än en gång säga att om det kan anses angeläget att vi med statliga pengar stöder tidningar som sysslar med utländska förhållanden, så

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Stöd till dagspres-
sen, m. m.*

låt oss göra det efter moget övervägande. Men jag är rädd att detta övervägande leder till att vi säger: Detta skall vi akta oss för. Det kan ju också uppstå vissa utrikespolitiska förvecklingar med ett sådant statligt stöd – risken finns i alla fall.

Låt mig till sist konstatera att moderaternas talesman i denna debatt inte har samma uppfattning som moderaternas talesman hade när vi för tre år sedan antog dessa regler. Då sade man från moderaternas sida klart och tydligt att dessa bestämmelser, så som de angavs i propositionen, var väl anpassade och mycket väl kunde läggas till grund för en författning.

PER-OLOF STRINDBERG (m) replik:

Herr talman! Jag har nu lämnat ifrån mig de papper som jag hade när jag från talarstolen höll mitt huvudanförande, så jag kan inte på nytt citera vad som 1977 stod i propositionen, men det har jag ju redan läst upp. Där stod klart utsagt – och det var vi alla ense om – att vi så småningom skulle behöva se över dessa regler, att vi skulle följa utvecklingen. Det är precis det som jag har försökt att göra.

DANIEL TARSCIHS (fp):

Herr talman! Vi har funderat mycket över hur vi skall kunna rationalisera riksdagens arbete. Jag vill lyckönska Sven-Erik Nordin till att ha uppfunnit enmansdebatten, som består av att en enda talare framställer två argument, av vilka det andra effektivt slår ihjäl det första.

Sven-Erik Nordin inledde med att säga att det på detta område finns en utredning som måste avvaktas. Sedan pläderade han så övertygande mot de förslag som vi har lagt fram att det blev alldeles uppenbart att det inte är mycket att hoppas på från den utredningen.

Att man skall invänta en sittande utredning är någonting som invandrar-tidningarna har fått höra år efter år under hela 1970-talet. Det var den stående refrängen i utskottsmajoriteternas yrkanden på avslag under alla de år då vi krävde att invandratidningarna skulle bli likaberättigade med de svenska tidningarna.

Sven-Erik Nordin var tyvärr litet oförsiktig i sin plädering mot reservan-terna. Han pekade på tre punkter i reservationen som var felaktiga. Men han noterade inte att alla de tre punkterna inte var vår text utan invandrarverkets styrelses text. Den texten har alltså godkänts av en enhällig styrelse, med företrädare för centerpartiet och socialdemokraterna. Jag vet inte om centerns företrädare i invandrarverkets styrelse är närvarande här i kammaren, men i så fall kan Sven-Erik Nordin kanske få svar på tal. Vi skall väl visa en viss respekt för den myndighet som har haft ansvaret för att verkställa riksdagens beslut, på nära håll kunnat studera de problem som uppkommit och kunnat dra slutsatser av det. Jag tror inte att de företrädare för olika politiska riktningar och olika invandragrupper som sitter i invandrarverkets styrelse är så okunniga om svensk presspolitik att de inte kan föreslå en liten justering av regler som de uppfattar som orimliga.

Olle Svensson framhävde Gunnar Strängs stora förtjänster i fråga om

presstödet. Nu var det emellertid inte presstödet i allmänhet jag diskuterade utan presstödet för invandrantidningar, och Gunnar Strängs förtjänster i det avseendet är ganska begränsade. Jag tror inte man kan ändra på det förhållandet att under den tid vi hade socialdemokratisk regering uppkom det inte något ordentligt presstöd till invandrantidningar. Sedan vi fick ett regeringsskifte blev det däremot en helt ny politik.

Både Per-Olof Strindberg och jag frågade vad detta löfte om andra stödformer innebär som utskottets majoritet håller fram. Det visade sig att det inte innebär någonting. Det är inte ett stöd som finns. Det är inte ett stöd som är påtänkt. Det är ett stöd som kanske kan komma någon gång i framtiden. Viftar man med ett sådant löfte och sedan tar tillbaka det tror jag man bäddar för en hel del besvikelser.

Till sist vill jag erinra om att Sven-Erik Nordin i sina senaste anföranden sade några positiva saker. Det var bra att Sven-Erik Nordin sade att regeringen inte skall lägga sig i tidningars innehåll. Låt oss i riksdagen inte heller lägga oss i tidningars innehåll! Det är ju så att på detta område lägger sig riksdagen och regeringen i tidningars innehåll på ett annat sätt än vad man gör beträffande svenska tidningar. Man bestämmer att de i huvudsak skall vara inriktade på svenska förhållanden. Låt oss följa Sven-Erik Nordins förslag: Låt inte statsmakterna bestämma tidningars innehåll!

Han sade också i sin sista replik att vi måste få entydiga regler som är lika för tidningar på svenska och tidningar på utländska språk. Det är utmärkt! Kan vi enas om det programmet, Sven-Erik Nordin, finns det möjligheter för en positiv och gynnsam utveckling av stödet till tidningarna på andra språk än svenska.

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Daniel Tarschys beskrev en praktfull saltomortal i sitt senaste inlägg. Jag är ledsen, men jag är tvungen att undervisa honom litet om hur utskottsbetänkandet ser ut. Det finns ett avsnitt över vilket det står "Utskottet". Bakom det avsnittet står ju utskottsmajoriteten, och det gör man helt och hållet. När det gäller recittexten har man inte skrivit under på allting.

Likaså bör reservanterna stå bakom reservationen, Daniel Tarschys. Men det är just vad Daniel Tarschys nu försöker smita ifrån, trots att det står att reservationen är avgiven av Daniel Tarschys m. fl. Men om Daniel Tarschys nu inte längre står bakom denna del noterar jag naturligtvis detta med stor tillfredsställelse. Jag har tagit det skrivna ordet för gott, och jag har argumenterat mot det som jag upplevt står i strid med vår vedertagna presspolitik. Kvar blir då bara de allra sista raderna i reservationen, och det är inte mycket mer än ett särskilt yttrande. Är det inte mer än så Daniel Tarschys är ute efter tycker jag att han med gott samvete skall överlåta åt dagspresskommittén att göra de erforderliga justeringar som går att göra utan att man för den skull behöver riva upp ett vedertaget och bra fungerande system.

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

Stöd till dagspressen, m. m.

Onsdagen den
9 april 1980

*Stöd till dagspres-
sen, m. m.*

OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Jag tycker det var välgörande att Daniel Tarschys nu tog ett steg tillbaka och var försiktigare i sina formuleringar. Han sade att det han ville att vi inom dagspresskommittén skulle verka för i framtiden skulle innebära en ganska obetydlig förändring av nuvarande principer. Om det är så, då antar jag att Daniel Tarschys är tillbaka vid de principer som fastslogs i propositionen, nämligen att stöd bör utgå endast till sådana tidningar som riktar sig till invandrare och språkliga minoriteter i Sverige och som huvudsakligen innehåller material om svenska förhållanden. Syftet med stödet bör vara att skapa bättre förutsättningar för information, debatt och opinionsbildning bland invandrare i Sverige.

Det förvånar mig att Daniel Tarschys vill ta upp en enkel träta om de här förhållandena. Jag kan inte nu redovisa de motiveringar vi anförde under 1970-talet, men det var ändå så att det var socialdemokratisk majoritet i konstitutionsutskottet när riktlinjerna drogs upp för en reform när det gäller invandartidningar på utländska språk som gick ut på att man även i fråga om dem skulle verka för mångfald. Estniska Dagbladet är ju inte ensamt inom sitt språkområde. Det är viktigt att också andra tidningar inom det språkområdet får möjligheter att komma ut, och det var bl. a. detta man ville trygga genom reformen.

Att vi inte nu vill ändra reglerna beror på att underlaget för ett beslut är så dåligt – det är ju tre olika förslag som nu har diskuterats – men också på att vi anser att presstödsreglerna skall vara generellt verkande. Vi har tagit ställning till vad som är presspolitiskt motiverat, och vi har alltså inte gjort bedömningen utifrån vad som kan vara fördelaktigt i det ena eller det andra fallet. Men jag menar att man mycket väl kan komma fram till en syntes under den fortsatta behandlingen av de här frågorna. Jag tycker att man mycket väl kan diskutera vilken procent av innehållet i en tidning som skall handla om svenska förhållanden. Det är inte alls säkert att man bör fixera den procentsatsen till exempelvis 70 %, utan man kanske kan komma fram till en annan procentandel som kan tillgodose både önskemålet om att man skall kunna skriva om annat än sådant som berör svenska förhållanden och önskemålet att man skall ha en betydande andel sådant stoff. Låt oss försöka nå fram till en lösning och komma tillbaka i endräkt även till den här frågan!

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Sven-Erik Nordin sade att jag beskrev en saltomortal. Det är möjligt – jag beskrev Sven-Erik Nordins ståndpunkt.

Jag tyckte att det närmast var genant att behöva påpeka att det är skillnad mellan den text som reservanterna står bakom och de citat som är infogade i reservationen. Det är inte så att man i samband med ett citat som återges nödvändigtvis ställer sig bakom varje bokstav i detta. Nu råkar jag i och för sig göra det. Jag delar till fullo den inställning som invandrarverkets styrelse enhälligt har ställt sig bakom. Men jag tycker ändå att skillnaden mellan citat eller referat och egen text borde vara klar för kammarens ledamöter.

Onsdagen den
9 april 1980

*Stöd till dagspres-
sen, m. m.*

Jag spårade en konstruktiv ton både hos Sven-Erik Nordin i hans senare anföranden och hos Olle Svensson, och det är bra om den här debatten slutar med att vi är överens om att detta problem behöver ses över. Det är inte fråga om någon stor ändring, utan det gäller en liten justering som invandrarverkets styrelse önskar få. Den är motiverad och kan göra det möjligt för de invandartidningar som efter så många års ansträngningar äntligen fått ett presstöd att fortsätta att arbeta. Låt oss tillsammans verka för att invandartidningarna får goda betingelser!

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Jag har ett minne av att jag i all vänlighet varnade Daniel Tarschys för att ta med invandrarverksstyrelsens skrivelse i reservationen. Nu lydde han inte mitt goda råd och av det skälet har han fått litet stryk i den här debatten. Därmed har ju också parterna närmat sig varandra, och det är bra. Vi bör vara överens, men skall vi då inte, Daniel Tarschys, också kunna vara överens om att den här reservationen är onödig?

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Nej, det är vi verkligen inte överens om. Det förslag som framförs i reservationen gäller ju den anpassning som invandrarverkets styrelse och invandartidningarna begär och behöver. Jag tror att vi kan komma överens om den förändringen när ledamöterna från centerpartiet och socialdemokraterna har hunnit tänka över det här problemet en aning mera.

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Det må vara hänt, men i så fall tycker jag att reservanterna borde ha kunnat skriva en motivering som bättre stämmer överens med den kläm de slutar med.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1–5 a

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 5 b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Anders Björck m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Daniel Tarschys begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkande 41 mom. 5 b röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Anders Björck m. fl.

Onsdagen den
9 april 1980

*Vissa vallagsfrå-
gor m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Daniel Tarschys begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 206
Nej – 102
Avstår – 5

Mom. 6 och 7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 18 Vissa vallagsfrågor m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1979/80:43 med anledning av motioner i vissa vallagsfrågor m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1979/80:178 av Daniel Tarschys och Torkel Lindahl (båda fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om utredning av frågan om slopande av poströstning på valdagen.

1979/80:222 av Hilding Johansson m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle anhålla att regeringen framlade förslag som samordnade bestämmelserna i vallagen och kommunallagen för utseende av kommunfullmäktige-suppleanter.

1979/80:260 av Ove Karlsson m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle anta av motionärerna framlagt förslag till 14 kap. 19 § vallagen.

1979/80:262 av Daniel Tarschys och Karin Ahrland (båda fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att motionen överlämnades till vallagskommittén.

1979/80:1042 av Olle Grahn och Margareta Andrén (båda fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att den parlamentariska kommitté som tillsatts för översyn av vallagen även borde behandla frågan om ett system med fasta valkretsmandat och utjämningsmandat vid val till kommunfullmäktige i valkretsindelade kommuner.

1979/80:1045 av Erik Jönsson och Lars-Erik Lövdén (båda s), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde en ändring i 2 § vallagen i enlighet med vad som anförts i motionen, innebärande att bestämmelserna om poströstning ändrades så att röstning på postanstalt inom riket fick ske t. o. m. andra dagen före valdagen, samt

1979/80:1563 av Sven-Erik Nordin m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag till ändring av vallagens bestämmelser om kommunindelning i valkretsar.

Onsdagen den
9 april 1980

*Vissa vallagsfrå-
gor m. m.*

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. a) med anledning av motionerna 1979/80:178, 222, 260, 262 och 1045 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört i fråga om uppdrag till 1978 års vallagskommitté.

b) med anledning av motionerna 1979/80:1042 och 1563 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört i fråga om uppdrag till 1978 års vallagskommitté.

2. med anledning av utskottets initiativ som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört i fråga om utredning beträffande förutsättningarna för att upphäva val.

Reservation hade avgivits av Hilding Johansson, Olle Svensson, Yngve Nyquist, Wivi-Anne Cederqvist, Kurt Ove Johansson, Kerstin Nilsson och Sture Thun (alla s) som ansett att utskottet under 1 b) bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:1042 och 1563.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Det råder enighet om betydande delar av det betänkande som nu har lagts fram. Bakom utskottets yrkanden under punkterna 1 a och 2 står även utskottets socialdemokrater. För min egen del vill jag peka på två av de utredningskrav som här har förts fram. Det ena kravet gäller förhållandet mellan kommunallagens och vallagens bestämmelser om utseende av suppleanter för kommunfullmäktige. Bestämmelserna stämmer inte helt överens med varandra, och denna brist på överensstämmelse har åstadkommit mycket bekymmer i kommunerna. Flera ärenden har gått till valprovsningsnämnden. Frågan har tagits upp i tre motioner. I en av dessa finns t. o. m. förslag till ny lagtext. Utskottet har inte velat stanna vid någon bestämd lösning; än mindre har man velat binda sig vid någon lagtext vid detta tillfälle. Men man stryker under att en harmonisering mellan kommunallagen och vallagen bör komma till stånd på den punkten.

Det andra kravet gäller den koppling som görs mellan vallagen och brottsbalken i de nuvarande bestämmelserna. Jag hade tänkt motionera i detta ärende under den allmänna motionstiden, men eftersom inte alla ärenden vid den tidpunkten var avgjorda inom valprovsningsnämnden och eftersom en motion från min sida kunde uppfattas som ett ställningstagande före slutbehandlingen av ärenden inom nämnden avstod jag från detta. Däremot tog jag upp ärendet i konstitutionsutskottet, och jag kan nu glädja mig åt att ett enhälligt utskott har tagit ett initiativ på området.

De nuvarande bestämmelserna innebär nämligen att frågan om brottsligt förfarande kan komma att prövas dels av valprovsningsnämnden, dels av allmän domstol. Valprovsningsnämnden kan av tidsskäl inte alltid avvakta domstolsbehandlingen. Följden kan bli att nämnden och domstolarna kommer till olika resultat vid prövningen av om det förekommit brottsligt förfarande. Att åstadkomma avvägningen mellan vallagen och brottsbalken är dock mycket svårt. Hittills har vi inte lyckats finna någon annan lösning än

Onsdagen den
9 april 1980

*Vissa vallagsfrå-
gor m. m.*

den som de nuvarande bestämmelserna bygger på. Men jag vill gärna framhålla att det vore lyckligt om man snarast kunde komma fram till en ordning, så att valprövningsnämnden inte direkt behöver ta ställning till om det förekommit brott.

Utskottets borgerliga majoritet har fogat till två motioner som aktualiserar ändringar i valsystemet vid kommunalfullmäktigevalen. Det är olyckligt att man kopplat samman dessa ärenden. För min del hade jag önskat att man kunnat skjuta på dessa motioner till hösten och då behandlat dem tillsammans med andra motioner som avser valsystemet. Men tydligen fanns det en stor brådska bland de borgerliga; man ville få en snabb utredning så att förslag kunde framläggas i så god tid att nya bestämmelser kunde prövas vid 1982 års val.

Jag vill då erinra om att vi hittills alltid sökt resonera oss fram till lösningar, som stöds av så många som möjligt när det gäller bestämmelser av detta slag. De utgör nämligen ett av fundamenten för den kommunala demokratin. Nu vill man i kraft av sin majoritet få till stånd en utredning, och man vill väl söka utnyttja en majoritet som man tror att man har på våren 1982 eller hösten 1981 till att genomföra en förändring. Jag tror att det vore olyckligt om man sloge in på den vägen. I stället bör man försöka resonera sig fram till lösningar, precis som vi gjorde på 1970-talet. Låt mig få erinra om att vi då resonerade mycket med varandra om de här bestämmelserna. Dessa resonemang mynnade ut i att de fyra största partierna här i riksdagen blev eniga om den ordning som nu gäller. Det skedde 1975.

Senare har det väckts motioner i detta ärende. De har regelbundet avstyrkts av konstitutionsutskottet och avslagits av kammaren. Senast skedde det på våren 1979. Visserligen hade moderaterna ett särskilt yttrande, men inte heller de tillstyrkte motionerna utan hänvisade till den ringa erfarenheten av det gällande valsystemet. Nu plötsligt förenar sig de borgerliga inom konstitutionsutskottet om att begära en utredning. Det sker på grundval av motioner från enskilda folkpartister och centerpartister – lägg märke till att det inte är den borgerliga regeringen som tar initiativ till detta, utan det är de borgerliga i konstitutionsutskottet som gör det på grundval av dessa enskilda motioner.

1979 på våren förklarade man att man inte ägde tillräckliga erfarenheter. Har då 1979 års kommunalval gett oss nya erfarenheter som gör det nödvändigt att nu snabbt ompröva reglerna? Konstitutionsutskottet kunde av tidsskäl inte undersöka vad som hänt på området. I motionerna finns ingen statistik. I folkpartimotionen anförs det ett enda exempel, hämtat från Falköping. I centerpartimotionen talas det i allmänna ordalag om detta. Vad som nämns i folkpartimotionen är att valutslaget i Falköping inte svarar mot den proportionalism som man vill eftersträva. Man har funnit att folkpartiet fått "betala" mer än andra partier för sina mandat. Detta är i och för sig riktigt.

De lösningar som sedan föreslås i de båda motionerna strider mot varandra. I centerpartimotionen finns f. ö. en kritik av den ordning som

förordas i den folkpartistiska motionen. Enligt min uppfattning är denna kritik fullt berättigad.

Går man ut ifrån den tankegång som bestämmer folkpartimotionen, nämligen att ungefär lika många röster skall stå bakom varje mandat, tvingas vi ha mycket stora valkretsar. Jag har inte hört någon föreslå att vi skall skapa större kommuner för att uppnå en större proportionalitet på detta område. Motionärerna tänker sig då att till kommunerna flytta över den ordning som gäller i fråga om riksdagsval och landstingsval, nämligen att man skall ha fasta mandat och utjämningsmandat och på det sättet åstadkomma en viss utjämning. Det är naturligtvis en möjlig lösning. Men det hade varit mycket intressant om man i folkpartimotionen fört ut tankegången på något sätt. Jag kanske får lyssna till en skiss till den föreslagna ordningen här i kammaren när den nu inte kommit i motionen.

Skall man tvingas valkretsindela alla kommuner för att nå den här ordningen? Har man ingen valkretsindelning lär man sannerligen inte kunna få några utjämningsmandat, såvitt man inte skall ha utjämningsmandat mellan olika kommuner – men det har ingen föreslagit.

Förslaget får också andra konsekvenser, som Sven-Erik Nordin utvecklat i sin motion och som han kanske också kommer att framställa här i talarstolen, nämligen att systemet leder till att de partier som har sina väljare jämnt fördelade i en kommun har större möjlighet att få mandat än partier som är förankrade i någon del av kommunen. Nu har vi relativt stora kommuner, och det händer att opinioner till förmån för ett visst parti finns i bara en del av en kommun. Denna opinion skulle komma till sämre uttryck i kommunfullmäktige med den föreslagna ordningen än vad som nu är fallet. Vi vet att det finns landsbygdsdelar i kommunerna, och man vill gärna ha företrädare för dem. Det finns vidare industrisamhällen insprängda i landsbygdskommuner, och man vill gärna att det skall finnas också företrädare för dem.

Den synpunkten måste ställas emot uppfattningen om att man skall ha så hög grad av proportionalitet som möjligt inom kommunerna.

Här kommer också frågan om valkretsarna in. Den centerpartistiska motionen går ut på att man skall ha större valkretsar. Det är en enklare lösning än den folkpartistiska, men även den kräver ett resonemang. Det är inte säkert att dessa större valkretsar alltid leder till större proportionalitet.

Vi kommer då in på något som det resoneras om ganska mycket i dessa sammanhang, inte minst när det gäller riksdagsval, nämligen att man inte får ha så stora valkretsar att inte väljarna uppfattar de valda som sina företrädare. Mot varandra står sålunda kravet på proportionalitet och kravet på förbindelse mellan väljare och valda.

Jag har här fört resonemang fram och tillbaka. Jag har gjort det därför att jag saknar sådana resonemang i utskottets betänkande. När utskottet i en så komplicerad fråga begärt en utredning hade man bort föra några resonemang. Man borde ha jämfört de lösningar som presenteras i motionerna och ställt dem mot den ordning som nu råder och även funderat över om det finns andra uppslag.

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Vissa vallagsfrå-
gor m. m.*

Det är möjligt att vi hade kunnat resonera oss fram till ett enigt betänkande om vi fått tid på oss. Men det var så bråttom när den här frågan behandlades. Det var bråttom med de andra frågorna, och det instämde jag i, men jag gjorde det inte i det här fallet. Och nu vill jag faktiskt varna för att man i fortsättningen skall driva detta ärende med stor brådska.

Frågorna är, som framgår av mitt anförande, mycket komplicerade. De har tidigare lösts under stor enighet. Men det går inte att åstadkomma en sådan enighet om man snabbt skall pressa igenom ett system som man i dag inte ens har kunnat skissera.

De två motionerna går, som jag redan nämnt, i var sin riktning. Och konstitutionsutskottet har inte anvisat någon lösning. I denna situation har jag funnit det riktigast att utskottet avstyrker motionskraven på utredning och att kammaren också avslår dessa krav.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till den reservation som finns fogad till utskottsbetänkandet.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Som framgår av utskottsbetänkandet har konstitutionsutskottet behandlat ett knippe motioner i vallagsfrågor. Eftersom vi befinner oss i det läget att en utredning pågår med uppgift att göra en allmän översyn av vallagen, varvid vissa av motionsuppslagen redan har aktualiserats, har utskottet inte tagit ställning i sak till motionerna – man gör bara ett tillkännagivande i utredningsfrågan. Jag skall därför inte närmare kommentera motionerna nr 178, 222, 260, 262 och 1045. Om det sedan är möjligt att helt eller delvis tillgodose motionärerna får vi se när översynsarbetet är färdigt och frågorna kommer åter på kammarens bord.

Däremot vill jag i likhet med Hilding Johansson understryka den enighet som präglat utskottsinitiativet beträffande angelägenheten av att skapa bättre regler när det gäller förutsättningarna och arbetsgången för att upphäva ett val. Nu gällande ordning är inte tillfredsställande. Det är exempelvis inte rätt mot väljarna i Hallsbergs kommun att de skall behöva sväva i ovisshet – så länge som varit fallet den här gången – om huruvida ett kommunfullmäktigeval skall upphävas eller inte.

Den nuvarande kopplingen mellan brottsbalk och vallag är inte bra. Jag har därmed inte sagt att frågan är löst.

I en fråga är utskottet inte enigt. Detta framgick av Hilding Johanssons anförande. Socialdemokraterna motsätter sig en utredning om valsystemet i kommunfullmäktigevalen. Jag noterar att man i reservationen avvisar tanken mycket kärt och korthugget. Man hänvisar till 1975 års beslut och säger: "Inget har inträffat som nu ger anledning till annat ställningstagande." Det ligger nära till hands att fråga sig om bakgrunden kan vara socialdemokraternas inställning till småpartierna. Det är ju småpartierna som ibland missgynnas i det nuvarande systemet. Och naturligtvis kan förekomsten av

småpartier vara ett problem. Men riskerna med småpartier och partisplitt-ring finns nog mest på riksdagsplanet. Landets styre bör inte förlamas genom en långtgående partisplitt-ring. Exempelen från andra länder är avskräckande. Av det skälet har vi ju i det här landet skapat ett vals-system för riksdagsval med fyraprocentsspärr och utjämningsmandat.

På det kommunala planet är problemet mindre. De proportionella valen inom kommunfullmäktige gör det möjligt att välja effektivt arbetande nämnder och styrelser. Där uppstår inga regeringskriser till följd av partisplitt-ring. Däremot kan det sprida sig en känsla av maktlöshet om småpartier, trots ett hyggligt röstunderlag, helt utestängs eller måste betala ett onödigt högt pris för sina mandat.

Reservanterna säger att det nuvarande vals-systemet vid kommunfullmäktigevalen fyller högt ställda krav på proportionalitet. Det är riktigt när det gäller tre fjärdedelar av landets kommuner. Men problemet ställer sig annorlunda i det 70-tal kommuner som är indelade i valkretsar. Där har utfallet givit skiftande grad av proportionalitet mellan avgivna röster och erhållna mandat. I vissa fall – jag utgår från valutslaget 1976 – har majoritetsförhållandet i kommunfullmäktige blivit ett annat än vad som skulle svara mot rösterna i väljarkåren. Sådana utslag väcker förundran hos menige man.

Huvudfrågan är om man skall gripa tag i problemet. Vi har nu flera vals erfarenheter som underlag, och enligt utskottsmajoritetens mening är det dags att göra en prövning av det nuvarande systemet, särskilt som en allmän översyn av vallagen pågår.

Om jag avslutningsvis skall framföra en personlig mening om hur frågan skall lösas, så tror jag att ett system med treprocentsspärr och utjämnings-mandat inte blir en fullgod lösning. Om jag går till statistiken för 1979 års val skulle det visserligen lösa ett problem i Nyköpings kommun – vpk skulle då bli representerat – men det skulle skapa ett annat problem i Sollefteå och Kramfors kommuner, där folkpartiet inte skulle ha blivit representerat om vi haft treprocentsspärr och utjämningsmandat.

Grundproblemet ligger nämligen i själva valkretsindelningen, och där måste sägas att 15 mandat som minimum i en valkrets är ett för lågt tal om man verkligen vill uppnå högt ställda krav på proportionalitet.

Jag har noterat att Hilding Johansson har varit mycket försiktig i sin argumentering. Han har sannerligen inte sprängt några broar eller grävt några diken. Jag vill ta fasta på det. Även om rösterna faller på ett visst sätt, kan det finnas förutsättningar för resonemang på sikt. Jag tror att det är möjligt att hitta en lösning. Och jag vill understryka att det är mycket betydelsefullt att partierna är ense när man skapar nya regler som gäller vals-systemet. Det är en tradition som vi har haft här i landet, och den skall vi fortsätta med.

I den andan vill jag sluta, även om jag naturligtvis, herr talman, yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Vissa vallagsfrå-
gor m. m.*

Onsdagen den
9 april 1980

*Vissa vallagsfrå-
gor m. m.*

IIILDING JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Efter Sven-Erik Nordins stillsamma anförande vill jag vädja till honom på två punkter.

Min första vädjan är att han som ordförande i den utredning som har hand om dessa frågor till en början koncentrerar uppmärksamheten på de formella brister som vidlåder det nuvarande systemet, att utredningen klarar upp förhållandet mellan kommunallag och vallag och att man kanske får en bättre ordning än den nuvarande i fråga om överklagande av val och i förhållandet mellan brottsbalk, kommunallag och vallag.

Min andra vädjan är: Ha inte för bråttom med frågan om valsystemet vid kommunfullmäktigeval! Jag hade faktiskt hoppats att vi skulle ha haft litet mindre bråttom i utskottet och kunnat resonera om detta. Enligt min mening bör en utredning av detta slag, som rör något av fundamenten för den kommunala demokratin, föregås av en diskussion inom utskottet av det slag som vi hade när vi skrev om partiella grundlagsreformer och därmed kunde ge en grundval för utredningen på ett annat sätt än som nu kunnat ske. Sven-Erik Nordin måste väl hålla med mig om att de två motioner som har väckts inte stämmer överens med varandra utan tvärtom står i strid med varandra. Nog hade det varit bra att på den punkten få en kommentar från utskottet.

Jag är öppen för resonemang. Men låt oss då gå ut ifrån att vi måste ha valkretsar i de stora kommunerna, eljest är det omöjligt att lösa problemet. Tänk er Stockholm som en enda valkrets! Det skulle, synes det mig, vara en ganska besvärlig ordning. Och utjämningsmandat slår så olika. Alla studier som har gjorts pekar i den riktningen. Man får helt enkelt väga olika saker mot varandra. Därför hade jag hoppats att de som nu har talat för detta system skulle ha presenterat en skiss för oss. Jag är inte rädd för småpartier på det kommunala området, men proportionaliteten får inte leda till att exempelvis en del av en kommun blir ställd utanför därför att man har ett system som gynnar partier med en jämn fördelning över hela kommunen.

Sedan undrar jag om vi verkligen skall räkna folkpartiet som ett småparti, för vilket man skall ha särskilda regler för att det skall kunna få representation exempelvis i Falköping. Jag bedömer inte folkpartiet på det sättet.

SVEN-ERIK NORDIN (c) replik:

Herr talman! Det är som vanligt enbart angenämt att stå på motsatt sida om barriaden när det är Iilding Johansson som står på andra sidan. Jag vill bara som ordförande i den utredning som sysslar med den formella översynen av vallagen betyga att arbetet är så upplagt, att vi just nu koncentrerar oss på att lösa frågan om harmoniseringen mellan vallagen och kommunallagen liksom en del andra angelägna ting. Huruvida uppgiften att utreda valsystemet till kommunfullmäktigeval kommer att läggas på vår kommitté vet vi inte. Utredningsväsendet ligger ju i regeringens hand. Läger regeringen denna uppgift på oss tar vi givetvis emot den. Läggs den på en annan utredning är det inte något fel i det. Jag utgår ifrån att var denna

uppgift än läggs kommer en lösning inte precis att hastas fram. Så ömtålig som denna fråga är kommer den naturligtvis att behandlas efter kontakter med partiledningarna. På den punkten tror jag inte att Hilding Johansson behöver känna sig bekyrrad.

Sedan är det sant att de här två motionerna strider mot varandra. Det är därför som utskottet inte har sagt något annat om dem än att man får utreda frågan. Argumenteringen får väl prövas av dem som sedan skall granska motionerna. Jag känner mig helt övertygad om att de argument som jag anfört i min motion håller rätt väl. Det har jag ju fått bestyrkt av Hilding Johanssons inlägg här.

Vi skall naturligtvis behålla en indelning på flera valkretsar i de kommuner där en sådan behövs – det är inte fråga om något annat. Jag tror emellertid inte att det är riktigt bra att som i t. ex. Katrineholm dela upp en kommun med 30 000 invånare i tre valkretsar. Det är inte rätt mot småpartier.

HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag tar till orda med anledning av de två motioner som har bestått det största meningsutbytet här i kammaren, dvs. de motioner som innehåller krav på en översyn av valsystemet vid kommunfullmäktigevalen. Jag gör det inte enbart i egenskap av ledamot av ett småparti. De politiska konjunkturerna växlar, och det finns småpartier – både nuvarande och blivande – som kanske kommer att ha glädje av att den kommunala demokratin och rättvisan i valsystemet utvidgas.

I den ena motionen, nr 1042, kritiseras förhållandet att ett mandat kan kosta olika många röster för olika partier på grund av valkretsindelningen. Man säger att ett rättvisare system skulle uppnås om mandaten fördelades på samma sätt som i riksdags- eller landstingsval. I motionen sägs inget om procentspärrar, men eftersom man önskar en rättvis fördelning av mandaten utgår jag från att man i sitt åberopande av riksdags- och landstingsval inte åsyftar de odemokratiska spärrar på 4 resp. 3 % som finns där.

I den andra motionen, nr 1563, kritiseras samma förhållande, dvs. den orättvisa fördelningen av mandaten i kommunalvalen. Men man påpekar där också att införandet av spärrar i samband med en eventuell förändring skulle slå mycket orättvist mot mindre partier, eftersom ett litet parti kan vara nära ett mandat i en valkrets men hamna under en procentgräns när resultatet för hela kommunen sammanräknas. För vår del kan jag bara säga, med utgångspunkt i erfarenheter från arbete som ombudsman i Sörmlands distrikt, att just de kommuner som har nämnts – Katrineholm och Nyköping – är sådana där vi ligger mycket nära mandat och där vi skulle tjäna mycket på att få en rättvisare fördelning. I motionen förespråkar man ändrade regler för minsta antal mandat i en valkrets, så att det blir flera mandat att fördela per valkrets och på så sätt större chans för en rättvis fördelning i förhållande till antalet avgivna röster.

Trots att motionerna är olika i sin argumentering har de en väsentlig sak gemensam, nämligen att de tar upp den viktiga frågan om en rättvis och proportionell fördelning av mandaten i kommunfullmäktigevalen – dvs. en

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Vissa vallagsfrå-
gor m. m.*

Onsdagen den
9 april 1980

*Vissa vallagsfrå-
gor m. m.*

fråga som vi i vänsterpartiet kommunisterna drivit under lång tid. Vi har också så långt jag kunnat finna i handlingarna motionerat varje år i frågan men fått avslag. Just i år avstod vi från att motionera, med hänsyn till att det skulle läggas fram ett förslag i höst och till att vi då skulle kunna återkomma med motioner i frågan. Nu föreligger emellertid två borgerliga motioner, och de har fått en välvilligare behandling av utskottsmajoriteten än vad tidigare vpk-motioner i ärendet har fått. Utskottsmajoriteten säger att de motioner som väckts kan gå vidare till regeringen och bör bli föremål för utredning av 1978 års vallagskommitté.

Med hänvisning till den uppfattning som vpk tidigare klart har deklarerat, bl. a. i en motion till 1977/78 års riksmöte, där det bl. a. sägs att "varje kommun som indelas i valkretsar bör ha ett system med utjämningsmandat, men utan att vara förenat med procentspärre", tycker vi att dessa båda motioner – trots att de står emot varandra – har den viktiga gemensamma beröringspunkten att de syftar till en bättre och rättvisare lösning av problemen i samband med kommunalvalen. Vi anser därför att man också kan följa utskottsmajoritetens förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 a

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 1 b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Hilding Johansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Hilding Johansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkande 43 mom. 1 b röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Hilding Johansson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hilding Johansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 177

Nej – 139

Avstår – 1

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölles.

§ 19 Skattepolitikens inriktning

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1979/80:27 med anledning av motioner om skattepolitikens inriktning m. m.

*Skattepolitikens
inriktning*

I detta betänkande behandlades motionerna
1979/80:466 av Esse Petersson (fp).

1979/80:611 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade hos regeringen begära att en parlamentarisk utredning tillsattes för att utreda frågan om övergång till en progressiv statskommunal enhets-skatt.

1979/80:789 av Björn Körlof (m).

1979/80:1102 av Erik Olsson m. fl. (m) såvitt nu var i fråga.

1979/80:1104 av Olof Palme m. fl. (s), vari under punkterna 1–3 och 7 hemställts att riksdagen skulle

1. besluta anta de allmänna riktlinjer för reformeringen av skattesystemet som anförts i motionen,

2. besluta som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om arbetet bruttoskattekommittén.

3. besluta anhålla hos regeringen om att i samband med de aviserade utredningarna på skatteområdet även utreda

a) hur egenföretagarnas avdrag skulle fördelas på rörelsen och den privata ekonomin.

b) hur den nuvarande rätten att dra av underskott i en förvärvskälla från inkomsten i en annan skulle begränsas,

c) hur man skulle kunna begränsa själva förvärvskällebegreppet så att t. ex. hobbyliknande verksamheter skildes bort,

7. besluta hemställa hos regeringen att den växande klyftan mellan löntagare och egenföretagare skulle uppmärksammas och åtgärdas i det fortsatta utredningsarbetet på skatteområdet.

1979/80:1109 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari under punkterna 1–3, 8, 9 och 11 hemställts att riksdagen beslutade

1. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen framförts beträffande avdragssystemet i beskattningen och att detta tillfördes direktiven till den av regeringen aviserade utredningen angående underskottsavdragen.

2. att upphäva inflationsskyddet på skatteskalorna.

3. att beträffande marginalsattespaerr anta av motionärerna framlagt förslag till lag om upphävande av lagen (1947:576) om statlig inkomst-skatt.

8. att beträffande höjning av förmögenhetsbeskattningen anta av motio-

Onsdagen den
9 april 1980

*Skattepolitikens
inriktning*

närerna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt.

9. att beträffande 80/85-procentsregeln anta av motionärerna framlagt förslag till lag om upphävande av lagen (1970:172) om begränsning av skatt i vissa fall.

11. att hos regeringen begära att förslag förelades riksdagen som innebar att skattefriheten för vissa stiftelser upphörde i enlighet med vad som anförts i motionen.

1979/80:1579 av Anna Eliasson m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde en skyndsam utredning och förslag om en begränsning av rätten till avdrag för underskott i förvärvskälla.

1979/80:1583 av Gunnel Jonäng (c).

1979/80:1597 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts

1. att riksdagen skulle anhålla hos regeringen om tilläggsdirektiv för bruttoskatteutredningen i enlighet med de i motionen framförda synpunkterna.

2. att riksdagen beslutade höja den statliga bostadsskatten med 10 procentenheter till 50 %.

3. att riksdagen skulle anhålla hos regeringen om skyndsam utredning av möjligheterna för en demokratisering av besluten om obeskattade reserveringar inom företagen i enlighet med vad som anförts i motionen.

4. att riksdagen upphävde förordningen om avdrag vid inkomsttaxeringen för viss aktieutdelning, den s. k. Annell-lagen, med verkan från den 1 juli 1980.

5. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till begränsning av möjligheterna till skattefria fonderingar inom företagen via avskrivnings- och nedskrivningsmöjligheter samt begränsning av driftkostnadsbegreppet i enlighet med vad som anförts i motionen.

6. att riksdagen skulle anhålla hos regeringen om utredning av utdelningsbeskattningen i skärpande syfte, i enlighet med vad som anförts i motionen. och

1979/80:1854 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari under punkterna 1 och 3 hemställts att riksdagen beslutade

1. att hos regeringen anhålla om förslag till slopad mervärdeskatteeffekt på livsmedel.

3. att hos regeringen anhålla om förslag till införande av en arbetsgivaravgift, med undantag för kommuner och landsting, beräknad på företagens omsättning så att den till statskassan inbringade minst 6 000 000 000 kr.

Utskottet hemställde

1. beträffande statskommunal enhetsskatt att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:466 och 1979/80:611,

2. beträffande indexregleringen av skattesystemet och marginalskattespärren att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:1104 yrkande 1 i motsvarande del och 1979/80:1109 yrkandena 2 och 3,

3. beträffande reformering av avdragssystemet m. m. att riksdagen skulle avslå

a) motion 1979/80:1104 yrkande 1 i motsvarande del samt yrkandena 3 a-c och 7,

b) motion 1979/80:1109 yrkande 1,

c) motion 1979/80:1579,

4. beträffande viss begränsning av ränteavdrag att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1583, och motion 1979/80:1102 i motsvarande del,

5. beträffande sparavdraget att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:789,

6. beträffande försäkringsavdraget att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1102 i motsvarande del,

7. beträffande produktionsbeskattning att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:1104 yrkande 2 och 1979/80:1597 yrkande 1,

8. beträffande skärpt bolagsskatt, förmögenhetsskatt m. m. att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:1109 yrkandena 8, 9 och 11 samt motion 1979/80:1597 yrkande 2,

9. beträffande företagsbeskattning att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1597 yrkandena 3, 4, 5 och 6,

10. beträffande slopande av mervärdeskatteeffekt på livsmedel och införande av en allmän arbetsgivaravgift att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1854 yrkandena 1 och 3.

Följande tre reservationer hade avgivits av Erik Wärnberg, Valter Kristenson, Rune Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Hagar Normark, Bo Forslund och Anita Johansson (alla s):

1. beträffande indexreglering av skattesystemet och marginalskattespärr, vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1104 yrkande 1 i motsvarande del och med anledning av motion 1979/80:1109 yrkande 2 samt med avslag på motion 1979/80:1109 yrkande 3 gav regeringen till känna vad reservanterna anfört i fråga om indexreglering av den statliga inkomstskatteskalan,

2. beträffande reformering av avdragssystemet m. m., vari reservanterna ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1104 yrkande 1 i motsvarande del och yrkandena 3 a-c och 7 samt med anledning av motionerna 1979/80:1109 yrkande 1 och 1979/80:1579 beslutade godkänna de riktlinjer för en reformering av inkomstskatten som förordats i motion 1979/80:1104,

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Skattepolitikens
inriktning*

Onsdagen den
9 april 1980

*Skattepolitikens
inriktning*

3. *beträffande produktionsbeskattning*, vari reservanterna ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1104 yrkande 2 och med avslag på motion 1979/80:1597 yrkande 1 beslutade som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört i fråga om produktionsfaktorsskatt.

VALTER KRISTENSON (s):

Herr talman! Under många årtionden har principen skatt efter bärkraft varit ledande vid den statliga beskattningen. Denna princip har tagit sin konkreta utformning i den statliga progressiva skatteskalen. Inget i riksdagen representerat parti har något gång yrkat på någon förändring. Detta betyder att vi är överens om att skatterna har två mycket betydande uppgifter. Den första är att möjliggöra en effektiv finansiering av den offentliga verksamheten. Den andra uppgiften är att bidra till en jämnare fördelning av de disponibla inkomsterna.

Detta skattesystem har ökat den personliga friheten för alla medborgare. Det är också ett uttryck för en ökad solidaritet människor emellan. Vi har genom detta kunnat skapa en sjukvård och en social omvårdnad, som är tillgänglig för alla oavsett inkomst och förmögenhet. Det är genom skatter och avgifter som vi har kunnat skapa trygghet åt de gamla.

Genom den förda skattepolitiken har vi kunnat kraftigt öka utbildning och forskning samt öppna utbildningsmöjligheter för både ungdomar och vuxna som tidigare av ekonomiska skäl utestängdes från fortsatt utbildning.

Det är också genom ett på solidaritetens grund byggt avgiftssystem som samhället kan ge alla en ekonomisk trygghet vid sjukdom, olycksfall och arbetslöshet.

Skatterna och avgifterna har varit de instrument med vilkas hjälp vi har kunnat förvandla vårt land från ett utpräglat privilegesamhälle till en välfärdsstat. Men denna utveckling har inte skett utan motstånd från de ekonomiskt starka inkomstgrupperna.

Arbetarrörelsen fick föra en lång kamp innan principen skatt efter bärkraft blev accepterad. Under hela denna tid har vi fått kämpa mot de krafter som velat förhindra välfärdsstatens framväxt och den fortgående utjämningen av inkomster och förmögenheter. Men enigheten är kanske inte lika stark nu som tidigare.

Denna uppfattning kom till synes under framför allt de två senaste valrörelserna. Då framhöll företrädare för de borgerliga partierna att skatterna var asociala, och det ställdes ut långtgående löften om skattesänkningar. Man angrep bl. a. det som kallades rundgången mellan skatter och bidrag. Naturligtvis besvarades aldrig frågorna om vad detta konkret skulle betyda för olika grupper av befolkningen i vårt samhälle. Men några skattesänkingslöften har de borgerliga regeringarna ändå genomfört, bl. a. ändringarna i den statliga skatteskalen, införandet av indexregleringen och avskaffandet av den allmänna arbetsgivaravgiften. Detta är bara några exempel på skattesänkningar som har genomförts. Men alla förändringar har givit till resultat att personer eller grupper som redan har stora inkomster och

som redan är förmögna har erhållit ökade inkomster och förmögenheter. De som har fått avstå medel till detta är låginkomsttagarna, bl. a. genom en minskning av till dem utgående socialbidrag.

Dessa åtgärder har bl. a. givit till resultat att vi för det kommande budgetåret får ett underskott på ca 55 miljarder kronor. Detta underskott måste täckas antingen genom en minskning av den offentliga sektorn eller genom upplåning inom eller utom landet. Finansieringen av statens utgifter genom att låna pengar har givit till resultat att vi nu under de fyra senaste åren har utom landet lånat över 24 miljarder kronor. På dessa lån skall betalas ränta, och de skall amorteras av. Det blir en av de största utgiftsposterna under många årtionden framåt. Det är alltså kommande generationer inkomsttagare som får denna ekonomiska börda att återbetala.

Vi socialdemokrater i skatteutskottet har till detta betänkande fogat tre reservationer. För det första bör indexregleringen upphöra och ersättas med regelbundet återkommande justeringar av den statliga skatteskalan. Dessa justeringar bör samordnas med de skattereformer i övrigt som enligt all sannolikhet kommer att bli nödvändiga under åtskilliga år framdeles. Dessa skattereformer skall naturligtvis vara totalfinansierade så att statens upplåning kan minska.

För det andra bör det ankomma på den av regeringen aviserade utredningen om rätten att tillgodogöra sig avdrag för underskott i förvärvskälla att framlägga förslag i berörda hänseenden. Denna utredning bör också föreslå regler om hur den nuvarande rätten att dra av underskott i en förvärvskälla från överskott i en annan skall begränsas och hur exempelvis hobbyliknande verksamhet skall utmönstras ur förvärvskällebegreppet.

För det tredje bör det mer betydande reformarbetet på skatteområdet söka återställa rättvisan och förhindra skatteflykt och skattefusk. Enligt reservanternas mening är det möjligt att uppnå detta resultat genom att införa en produktionsfaktorsskatt så snart som möjligt.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till de tre socialdemokratiska reservationerna.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Skattepolitiken är en del av den ekonomiska politiken. Den ekonomiska politik som förs i Sverige är rent kapitalistisk. Grunden för den är de kapitalistiska vinstintressena. Dessa står i motsättning till de breda massornas, arbetarnas och tjänstemännens, intressen, såsom exempelvis arbete åt alla.

Regeringens finans- och skattepolitik är riktad mot de arbetande människorna och deras situation och innebär en ensidig plädering för större vinster och ökad makt över samhällsekonomin för de stora exportföretagen, storfinansens företag. Härigenom ser regeringen lösningen på de ekonomiska problemen. De ledande kapitalisternas vinstintressen ses som identiska med nationens intressen. Därför skall allt annat stå tillbaka för kapitalets behov. Så har överheten alltid motiverat sina privilegier, och så sker också mycket påtagligt i den strid om avtalen som nu försiggår. Där

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Skattepolitikens
inriktning*

*Skattepolitikens
inriktning*

hävdat Arbetsgivareföreningen, med stöd av regeringen, att lönerna skall ligga still till förmån för ökade vinster i företagen.

Skattepolitiken har på intet vis underlättat vare sig denna eller tidigare avtalsrörelser. Tvärtom har de senaste årens borgerliga skattepolitik medfört att huvudparten av de arbetande åsamkats kraftiga reallönesänkningar. Det förslag till lösningar som regeringen presenterat i lönerörelsen har naturligtvis fått stöd endast av arbetsgivarna. Förslagets klasskaraktär av ensidig uppställning för de ledande kapitalisternas krav har genomskådats av löntagarorganisationerna.

Minskade skattebördor på de redan privilegierade och ökade bördor på det stora flertalet har blivit resultatet av den borgerliga skattepolitikens genomförande. En fortsättning på den inslagna vägen syns klart i de olika utredningar som gjorts och i uttalanden som kommer från regeringen. En fortsättning kommer att innebära ytterligare överförande av bördorna till de lönearbetande till fördel för dem som lever på kapitalistisk spekulation – till fördel för utskottsmajoritetens uppdragsgivare.

I skatteutskottets betänkande behandlas en mängd förslag från vpk beträffande skattepolitikens inriktning. Här vill jag med en gång tala om att Sven Henricsson senare i debatten kommer att beröra framför allt frågorna om matmomsens slopande, införande av arbetsgivaravgifter på sex miljarder med undantag för kommuner och landsting samt övergång till en progressiv statskommunal enhetsskatt. Grundtesen i våra förslag innebär en radikalt ny skattepolitik, som syftar till att överföra skattebördorna på dem som med nuvarande system på ett eller annat sätt kan undgå beskattning. Den som med nuvarande system har möjlighet att smita ifrån beskattning måste sättas åt.

En av de stora frågorna i detta avseende är det nuvarande avdragssystemet och dess möjligheter för vissa kategorier att utnyttja detta till sin fördel. Debatten har varit omfattande och har också resulterat i att frågan till en del skall utredas. Jag vill poängtera att vpk är det parti som har drivit frågan om inskränkningar i avdragsmöjligheterna. I vår motion 1109 tar vi också upp detta problem och förordar tilläggsdirektiv till utredningen.

Avdragssystemets nuvarande utformning ter sig alltmer stötande. Det fordras höga inkomster för att man över huvud taget skall kunna tillgodogöra sig stora avdrag. Taxeringsstatistiken visar också hur avdragens storlek ökar starkt med stigande inkomster. Även om avdragen vore lika stora, skulle de ha olika värde för personer i olika inkomstklasser. På grund av den progressiva skatteskalen betyder ett och samma avdrag större nedsättning av den utgående skatten ju större inkomsten är.

Avdragssystemet är omfattande och komplicerat. Det är lättare att utnyttja för välutbildade och för sådana som kan anlita skickliga experter.

Vissa delar av avdragssystemet kan utnyttjas för att omvandla löpande inkomster till kapitalvärdestegring. Denna beskattas enligt nuvarande regler med en lägre procentsats när den realiseras. Kombinationen av avdrag för utgiftsräntor och inflation innebär att låntagarnas förmögenhetsbildning

subventioneras på framför allt småspararnas bekostnad. Verkningarna av ränteavdragen har snedvridande effekter även från samhällsekonomisk synpunkt.

Vänsterpartiet kommunisterna kräver att hela avdragssystemet görs om. De flesta avdrag bör helt slopas. Ränteavdragen måste begränsas till att gälla endast ränta på en begränsad skuldsomma. Befogade avdrag bör ske från skatten i stället för som nu från inkomsten, så att avdragets värde blir lika för alla.

I 8 kap. i slutbetänkandet från 1972 års skatteutredning diskuteras huvudsakligen avdrag för underskott i förvärvskälla som uppkommer om de avdragsgilla omkostnaderna överstiger intäkterna. Vi kan klart konstatera att underskottsavdragen har ökat starkt under de senaste årtiondena, både nominellt och i förhållande till den totala, sammanräknade inkomsten. Taxeringsåret 1956 uppgick de till 180 milj. kr., vilket motsvarade 0,6 % av den sammanräknade inkomsten. Taxeringsåret 1976, alltså tjugo år senare, hade de ökat till 9 100 milj. kr., vilket då motsvarade 4,2 % av den sammanräknade inkomsten. De såväl antalsmässigt som beloppsmässigt dominerande underskottsavdragen uppkommer genom avdrag för räntekostnader.

Upplånat kapital kan användas på olika sätt. Det kan användas för lyxkonsumtion. Genom avdragsrätten för räntorna blir den effektiva räntan mycket låg för personer med mycket höga inkomster. Det lånade kapitalet kan placeras i villafastighet. Genom avdragsrätten för räntorna ger det vid gällande beskattningsregler en lägre bostadskostnad än vid boende under andra ägandeformer – hyreslägenhet eller insatslägenhet av traditionellt slag. Kapitalet kan också placeras i andra fasta värden. Genom inflationen ökar förmögenheten starkt, och vid försäljning kan vinsten inkasseras. Den beskattas lågt som realisationsvinst eller beskattas inte alls. Det lånade kapitalet kan också placeras i rörelse eller jordbruksfastighet. Underskott i denna förvärvskälla kan av höginkomsttagare användas som avdrag gentemot inkomst av tjänst eller annat.

Såsom betonas i utredningen kan frågan om underskottsavdragen och de bakomliggande ränteavdragen i fråga om "annan fastighet" inte ses enbart ur skattepolitisk synvinkel utan också såsom en bostadspolitisk fråga. Ränteavdragen blir emellertid därför inte mera berättigade. Som också utredningsmajoriteten medger driver de upp fastighetspriserna i en takt som annars inte vore möjlig. Det är också stötande att genom systemet med ränteavdrag den faktiska boendekostnaden för ett och samma hus blir högst olika för personer med olika inkomster. Den som har höga inkomster bor billigare än den som har den lägre inkomsten.

Självfallet finns det problem med en begränsning av ränteavdragen. Det finns en stor spridning mellan avdragsbelopp som förekommer för småhus såväl regionalt som beroende på förvärvstidpunkt och villkor. Vissa orättvisor kan uppstå. Men frågan är om man därför skall bevara den oändligt större orättvisa som ligger i det nuvarande avdragssystemet. Detta kan enligt vår uppfattning inte vara riktigt. Ett tak för rätten till ränteavdrag

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

Skattepolitikens inriktning

bör införas. Begränsningsregeln bör utformas så, att avdrag medges för räntor på ett begränsat skuldbelopp. På skuldbelopp däröver medges alltså inga ytterligare avdrag. Man kan möjligen tänka sig vissa övergångsbestämmelser för ett sådant här nytt system.

Medgivna avdrag bör ej ske som nu med avdrag från inkomsten, utan de bör omvandlas till avdrag direkt från skatt med en viss procentsats av räntebeloppet. Ett sådant förfarande skulle göra avdragen rättvisare. Det skulle ge de avdragsberättigade samma skatteavdrag för samma räntor oavsett vilken inkomstnivå de har. De högavlönade skulle inte gynnas i förhållande till de med lägre inkomster.

Möjligheterna till ett system där ränteskulder på lån för lyxkonsumtion icke görs avdragsgilla bör alltså prövas. Detsamma gäller för de olika köpkorten och andra former av köpkrediter.

Rätten att göra avdrag för underskott i en förvärvskälla från inkomsten i en annan förvärvskälla bör slopas i sin nuvarande utformning och kan t. ex. ersättas med följande princip:

Intäkterna i de olika förvärvskällorna fastställs brutto, dvs. före eventuella kostnadsavdrag. Från denna sammanlagda bruttoinkomst görs grundavdrag och eventuella extra avdrag, exempelvis för pensionärer. De skilda utgifterna i resp. förvärvskälla sammanföres. Avdrag medges sedan med viss procentsats för dessa kostnader mot den skatt som räknas fram för förvärvskällorna, i form av skattereduktion. Inkomst av rörelse, dvs. de fall där näringsidkare bedriver verksamhet som enskild firma eller i handels- eller kommanditholagsform, bör särskiljas från den vanliga inkomstberäkningen. Där bör bl. a. gälla att underskott i rörelse inte får kvittas mot övriga inkomster. Överskott av rörelse bör därefter läggas ovanpå den övriga inkomsten vid beräkning av skatt.

Avdraget för s. k. kapitalförsäkringar bör i likhet med andra avdrag omvandlas till avdrag från skatt.

1972 års skatteutredning diskuterade en eventuell höjning av det nuvarande schablonavdraget under inkomst av tjänst från 100 kr. till 500 kr., men man stannade slutligen för ståndpunkten att kostnaden inte står i rimlig proportion till de förenklingsvinster som kan uppnås genom en sådan höjning. Man tycks emellertid förbise de fördelar som genom en höjning av schablonbeloppet uppstår för de skattskyldiga. Vissa större kostnader måste fortfarande ligga utanför ett schablonavdrag av denna storlek, men målsättningen bör vara att åstadkomma en fortsatt höjning. Utgångspunkten kan vara av utredningen diskuterade 500 kr., men även detta belopp bör förvandlas till ett avdrag på skatten.

Även när det gäller kostnaden för resor mellan bostad och arbetsplats måste avdraget förvandlas från inkomstavdrag till skattereduktion. Det är orimligt att som nu en och samma reskostnad har helt olika betydelse från skattesynpunkt beroende på om inkomsten är hög eller låg.

Vissa avdrag bör också avskaffas. Det gäller bl. a. det s. k. sparavdraget och det extra avdraget under inkomst av annan fastighet. Dessa avdrag kan möjligen i stället ersättas av en viss skattereduktion.

Onsdagen den
9 april 1980

*Skattepolitikens
inriktning*

Alla former av representationsavdrag bör avskaffas. Varje skattskyldig har nödvändiga levnadssomkostnader, men de får ej dras av vid taxeringen. Det finns ingen som helst anledning att personer med särskilt dyrbara levnadsvanor skall få göra avdrag härför, vilket faktiskt är innebörden i de nuvarande reglerna.

Detta är grunderna som vi anser bör tas i beaktande av den utredning om bl. a. underskottsavdragen som håller på att tillsättas. Enligt de tongångar som hittills nått ut från regeringen har direktiven dock begränsats till att gälla enbart underskottsavdrag. Att frågan om ett räntetak eller likvärdigt skulle utredas har avfärdats av budgetministern vid flera tillfällen. Inskränkningar i den nuvarande rätten att göra avdrag för räntor som man har i samband med sitt boende skulle alltså inte kunna komma i fråga. Vpk föreslår i motionen att frågan om ett räntetak ges som tilläggsdirektiv till utredningen, och till detta säger utskottet i betänkandet att våra krav är eller kommer att bli tillgodosedda. Det är naturligtvis bra, men jag måste utifrån detta ställa frågan till utskottets föredragande: Innebär utskottets mening i det här avseendet att direktiven vidgas i förhållande till vad som hittills blivit känt genom budgetministern? Om så är fallet, tolkar jag det så att vår motion blivit bifallen på denna punkt och att utredningens direktiv kommer att omfatta även någon form av tak för boenderäntor samt att en mängd av de nuvarande avdragsmöjligheterna utmönstras. Mot den bakgrunden finner jag inga skäl till att yrka bifall till motion 1109, yrkande 1.

Men det finns också andra frågor som behöver besvaras. Jag vill i det sammanhanget säga att det är beklagligt att inte någon ansvarig från regeringen är här, men jag utgår från att utskottets föredragande är så väl förtrogen med vad utskottet sysslar med att jag i alla fall kan få svar på mina frågor. Den utredning som håller på att tillsättas och som skall behandla just dessa avdragsfrågor kommer att vara en s. k. parlamentarisk utredning. Efter vad jag erfarit kommer denna utredning att bli öppen endast för fyra partier. Detta innebär att vänsterpartiet kommunisterna i gammal vanlig odemokratisk ordning ställs utanför. Jag vill därför fråga: Vad finns det för motiv för att ställa enbart vpk utanför denna utredning? Är det kanske att vpk är det parti som under alla år verkligen har drivit frågan om kraftiga inskränkningar i avdragssystemet? Eller är det samma skäl som ligger bakom som när de fyra övriga partierna här i riksdagen ställde vpk utanför utskottsarbetet? Eller finns det några andra motiveringar till detta odemokratiska handlande? I så fall skulle det vara bra om dessa blev redovisade här och nu. Det är säkert många också utanför det här huset som ställer sig undrande till varför det förhåller sig på detta sätt.

I reservation 2 tar socialdemokraterna upp det norska s. k. Kleppesystemet. Från vår sida är vi inte överens med socialdemokraterna på den här punkten. Systemet medför synnerligen frikostiga avdragstak samtidigt som en proportionalitet i beskattningen införs för inkomster upp till 100 000 kr. Vi har i våra motioner visat hur vi anser att man bör komma till rätta med avarterna i beskattningen, och vi vidhåller att våra förslag hittills är de bästa. Den socialdemokratiska reservationen tar alltså inte upp de förslag till

inriktning av skattepolitiken som våra motioner syftar till, och därför kommer vi att avstå från voteringen avseende reservation 2.

En annan fråga som debatterats ganska omfattande under de senaste åren är frågan om den s. k. inflationsskyddade skatteskalan. I samband med införandet av inflationsskyddet diskuterades att också en marginalska-ttespärr skulle införas. En sådan infördes förra året. Det är förvånande att socialdemokraterna nu frångått kravet på ett slopande av denna marginalskattespärr. Den gynnar ju endast ett fåtal höginkomsttagare. Till skillnad från socialdemokraterna har vänsterpartiet kommunisterna fortfarande den uppfattningen att marginalska-ttespärren skall slopas. Vi har tagit upp detta i vår motion, och vi kommer tydligen att få slåss ensamma för ett slopande av denna orättvisa marginalska-ttespärr i fortsättningen.

Systemet med inflationsskyddade statsska-tteskalor bidrar till att skärpa inkomstskillnaderna. Genom systemet undantas generellt en lika stor procentuell andel av de nominella löneökningarna från beskattning, och detta har flera negativa effekter. Framför allt leder det till obefogade skattelättnader för höginkomsttagaren. För vpk är detta icke acceptabelt, och därför vill vi också i konsekvens med våra tidigare ställningstaganden slopa inflationsskyddet.

Vi anser att en övergång till en allmän produktionsbeskattning bör utgöra ett av huvudmålen för en reformering av vårt skattesystem. Med allmän produktionsbeskattning avses användandet av flera skattebaser, t. ex. företagets omsättning samt råvaru- och energiförbrukning, i syfte att få en skatteform som kan överta huvuddelen av ansvaret för indragandet av erforderliga skattemedel till statskassan. Skatterna skall dock även bidra till att uppnå andra mål. Så bör t. ex. en differentiering med hänsyn till produktionens nytta kunna tänkas liksom hänsyn till energiförbrukning och liknande. Den kan även tänkas fungera som ett element i allmänpolitiska och regionalpolitiska strävanden. Tanken på en närmare utredning av denna skatteform framförde vpk redan genom sin representant i 1972 års skatteutredning. När den dåvarande regeringen år 1979 äntligen tillsatte bruttoska-ttekommittén kunde vi dock konstatera att man i direktiven i viktiga avseenden inte tagit hänsyn till de synpunkter som vi förde fram om utredningens inriktning. Med anledning härav får vi återigen begära tilläggsdirektiv.

Produktionen utgör en naturlig bas för beskattning. En viktig fördel är de förenklingar som kan vinnas i taxeringshänseende genom avlastning av den ordinära inkomstbeskattningen. Taxeringsorganisationen kan då i betydligt högre grad inriktas på att stoppa den kvalificerade skatteflykten och liknande avarter inom inkomstskattesystemet.

Förutom ett förenklat förfarande för att administrera samhällets inkomster finns andra fördelar. Ett produktionsbeskattningssystem har i utbyggt skick en betydande styreffekt på samhällsekonomin. Detta kan med fördel användas för att uppnå önskvärda politiska mål. Exempelvis skulle en beskattning av andra "produktionsfaktorer" än arbetskraften kunna leda till en dämpning av tendensen att ersätta arbetskraft med datorer.

Som bekant utnyttjas f. n. främst två typer av bruttoskatter i det svenska skattesystemet: mervärdebeskattningen och arbetsgivaravgifterna. Vi anser att en produktionsbeskattning av den modell som vi har föreslagit är en bättre lösning och en bättre typ av bruttoskatt.

Vpk föreslår också skärpningar i det nuvarande systemet för företagsbeskattning till dess att detta i viss grad kan avlösas av ett annat system. Bolagsbeskattningen i Sverige är, som bekant, förhållandevis låg. Den har dessutom sjunkit betänkligt under årens lopp. År 1950 uppgick bolagsskattens andel av den statliga inkomstkatten till 10,6 %. År 1977 uppgick den till endast 1,1 %. Detta ger i korthet en klar bild av hur företagsbeskattningen minskat i betydelse och inte följt med i den allmänna utvecklingen. En skärpning är därför nödvändig. Vpk föreslår att den utgående procentsatsen höjs med 10 procentenheter till 50 %. Vi föreslår dessutom andra skärpningar som i dag utgör betydande orättvisor. Exempelvis föreslår vi ett slopande av det s. k. Annellavdraget. Vidare föreslår vi begräsningar när det gäller möjligheterna till skattefria fonderingar inom företagen. Dessutom kräver vi att utdelningsbeskattningen utreds, och detta i skärpande syfte.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga vpk-motioner. Beträffande yrkande 1 i motion 1109 avvaktar jag vad utskottets företrädare har att framföra. Vidare yrkar jag bifall till det särskilda yrkande som delats ut och som har följande lydelse:

vid mom. 2

att riksdagen med anledning av motion 1979/80:1109 yrkandena 2 och 3 samt motion 1979/80:1104 yrkande 1 beslutar hos regeringen begära förslag om upphävande av dels inflationsskyddet på skatteskalorna, dels marginalskattesparren, allt från den 1 januari 1981,

vid mom. 8

att riksdagen bifaller motion 1979/80:1109 yrkandena 8, 9 och 11 samt med anledning av motion 1979/80:1597 yrkande 2 beslutar anta följande

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1947:576) om statlig inkomstkatt

Häriigenom föreskrivs att 10 § 2 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstkatt skall ha nedan angivna lydelse.

10 §

2 mom. Den statliga inkomstkatten utgör:

a) för svenska aktiebolag, sparbanker, sparbankernas säkeretskassa, ekonomiska föreningar som ingår i jordbrukskasserörelsen, svenska aktiefonder, svenska försäkringsanstalter som icke äro aktiebolag samt sådana utländska juridiska personer som ej beskattas enligt 1 mom.:

femtio procent av den beskattningsbara inkomsten, i den mån skatten icke skall beräknas enligt c) här nedan;

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Skattepolitikens
inriktning*

b) för andra ----- femton procent av den beskattningsbara inkomsten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1981 och tillämpas första gången vid 1982 års taxering.

vid mom. 9

att riksdagen bifaller motion 1979/80:1597 yrkandena 3, 5 och 6 samt med anledning av motion 1979/80:1597 yrkande 4 beslutar anta följande

Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1967:94) om avdrag vid inkomsttaxeringen för viss aktieutdelning

Härigenom förordnas att lagen (1967:94) om avdrag vid inkomsttaxeringen för viss aktieutdelning skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1981 och tillämpas på förhållanden som avser tiden efter ikraftträdandet.

Förste vice talmannen INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 27 behandlas ett flertal motioner om skattepolitikens inriktning m. m. I reservation 1 av Erik Wärnberg m. fl. liksom i vpk-motionen 1109 tas indexregleringen av skatteskalen upp. Reservanterna menar att inflationens effekter på skatteuttaget bör neutraliseras genom återkommande sänkningar av marginalskatterna och inte genom en indexreglering av skatteskalen.

Indexregleringen har sin grund i uppfattningen att det är riksdagen och inte inflationen som bör bestämma skattetryckets höjd och utformning samt att skatteskalen bör ges en utformning som möjliggör också fleråriga löneavtal. Låt mig också erinra om de justeringar av skatteskalen som årligen återkom under perioden 1971–1976, då vi hade socialdemokratisk regering, och som ledde till en allvarlig skärpning av marginalskatten från 50 % till 60 % för personer med genomsnittlig industriarbetarlön. Först sedan vi fick borgerliga regeringar och en indexreglering har marginalskatten för dessa inkomsttagare åter kunnat sänkas till ca 50 %.

Reservanterna påstår vidare att indexregleringen bidrar till att påskynda inflationen och att den på sikt försvagar statsfinanserna. Låt mig då erinra om att lönekostnaderna under regeringen Palmes tre sista år steg med 67 % främst på grund av de höga marginalskatterna och de starkt ökade arbetsgivaravgifterna. Detta ledde i sin tur till mycket kraftiga prisstegringar och till försämrad konkurrenskraft, vilket resulterade i ett växande underskott såväl i bytesbalansen som i den statliga budgeten.

Slutligen påstår man, herr talman, i reservation 1 att indexregleringen skulle leda till orättvisor mellan hög- och låginkomsttagare, därför att inflationen skulle slå hårdare mot skattskyldiga med lägre inkomster. Om jag förstår socialdemokraterna rätt skulle inkomsttagare med låga och vanliga

inkomster kompenseras för penningvärdeförsämringen; däremot inte de inkomsttagare som har nominellt högre inkomster, därför att dessa skulle ha bättre möjligheter att skydda sig mot inflationens verkningar. Nu föreligger inte något sådant automatiskt samband mellan inkomst och förmåga att skydda sig mot inflationen. Två barnlösa makar kan båda ha relativt låg inkomst – t. ex. 45 000 kr. vardera – men ändå kan de ha betydligt större skattekraft och betydligt bättre förmåga att skydda sig mot inflationen än en flerbarnsfamilj med en enda relativt hög inkomst på låt oss säga 100 000 kr. De barnlösa låginkomsttagarna ligger i det här fallet ungefär 100 % över existensminiminivån, medan flerbarnsfamiljen trots en på papperet hög inkomst inte ens når upp till existensminimum om det finns fler än tre barn i familjen.

Man kan således inte, som socialdemokraterna gör, sätta likhetstecken mellan inkomst och skatteförmåga och hävda att det skulle vara särskilt rättvist och socialt att skydda vissa inkomsttagare mot inflationens verkningar, däremot inte andra.

Jag tänkte genom en tablå på bildskärmen visa vilka inkomster som behövs för att en familj skall kunna nå upp till existensminimum vid en resp. två inkomster. Det är bostadsbidragskommittén som har räknat fram de här uppgifterna. Om två barnlösa makar tillsammans har 30 000 kr., uppnår de existensminimum. Men en barnfamilj som har en enda inkomst och fyra barn måste ha drygt 110 000 kr. för att uppnå existensminimum. Har familjen fem barn, måste den ha mer än 151 000 kr. i inkomst för att uppnå existensminimum. Hur, Valter Kristenson, avser socialdemokraterna att kompensera dessa olika hushållstyper vid de årliga marginalskattejusteringar som de tänker sig? Ni menar väl ändå inte att man skall gå in individuellt och avgöra vilka som behöver kompenseras för inflationen och vilka som inte behöver göra det?

Utskottet menar därför att det är rimligt att de fördelningspolitiska avvägningar som har uttryckts genom riksdagens beslut om skatteskalen får bestå tills man fattar beslut om en ändrad avvägning. Det här innebär också att utskottet avstyrker bifall till reservation 1 och till vpk-motionen 1109.

Utskottet finner inte heller någon anledning att, som vpk föreslår i motion 1109, upphäva den marginalskattespärr som innebär en garanti för att ingen skattskyldig skall behöva avstå mer än 85 % av en inkomstökning i skatt.

Underskottsavdragen tas upp i bl. a. reservation 2. Socialdemokraterna vill pröva ett system som bygger på den skiss till ett skattesystem som den norska s. k. Kleppemodellen innebär. Det vare mig fjärran att i denna kammare tala om Norgehistorier, men socialdemokraternas stora entusiasm för denna skatteskiss förefaller något svårförståelig. Kleppemodellen innebär en proportionell skatt i botten, där avdrag för räntor, underskott m. m. medges i samma omfattning som nu. Ovanpå detta läggs en progressiv skatt på högre inkomster med begränsad rätt till avdrag. Men varken den norska skissen eller den socialdemokratiska partimotionen ger vid handen vilka avdrag som fullt ut skulle medges. När det gäller att hitta rimliga lösningar på gränsdragningen mellan berättigade och oberättigade avdrag

eller mellan t. ex. personliga räntor och förvärvsräntor har ingenting blivit lättare genom Kleppemodellen. Eftersom dessutom skattesatsen skulle stiga och den fulla avdragsrätten upphöra vid en och samma inkomst, uppstår ofrånkomligen en mycket brant backe i skatteskalen med marginalskatteeffekter som kan få Pomperipossa att framstå som en ren idyll.

Det skulle också innebära betydande risker för ökat skattefusk om långivaren alltid blir fullt ut beskattad för sina ränteinkomster, medan låntagare i många fall endast skulle få göra ett begränsat avdrag för sina ränteutgifter. Unga familjers möjlighet att skaffa och behålla egna hem torde vidare radikalt försämrats, om underskottsavdrag för egna hem inte får fullt ut kvittas mot andra inkomster. Framför allt skulle naturligtvis familjer med endast en inkomst drabbas. Får vidare företagaren inte göra fullt avdrag för underskott i rörelsen, diskrimineras än mer den som vill starta eller bygga ut en verksamhet och som under tiden riskerar förlust.

Modellen torde också medföra mycket tvivelaktiga fördelningspolitiska effekter, eftersom de som har kapital alltid kan klara sig ur problemen genom omdisposition av kapitalet, något som den resurssvaga inte har möjlighet till.

På vpk-håll är man tydligen inte så förtjust i Kleppemodellen. Vpk lanserar i stället ett annat system, som innebär att avdragen skall räknas som avdrag från slutskatten.

Jag tror att man skall tänka sig för utomordentligt noga innan man går in för något sådant, därför att det skulle bryta den symmetri mellan den skattemässiga behandlingen av inkomster och utgifter av samma slag som vårt skattesystem bygger på och som gör att det – trots att det utan tvivel har många brister – ändå håller ihop någorlunda.

Förslaget skulle också kunna innebära utomordentligt höga margineffekter. Vi kan tänka oss en person som har en inkomst av ett extraarbete på 1 000 kr. och kanske nödvändiga utgifter för detta arbete på 950 kr. Får då avdragen bara beräknas efter en lägre skatteskala skulle han kunna få margineffekter på 300–400–500 % och kanske t. o. m. värre än så.

Utskottet har därför inte kunnat biträda vare sig Kleppemodellen eller vpk:s modell för avdrag. Däremot föreligger full enighet om att otillbörligt utnyttjande av avdragsrätt och underskottsavdrag skall förhindras. En utredning med det syftet kommer att tillsättas inom kort.

Vad det gäller är att finna ett system som förhindrar missbruk utan att samtidigt drabba de korrekta avdragen eller slå mot småhusägares ränteutgifter. Också avgränsningen av hobbyliknande verksamhet torde komma att behandlas i den här utredningen. Direktiven är ännu inte helt klara. Vad sammansättningen av utredningen beträffar tycks Tommy Franzén vara mer informerad än vad jag är.

Regeringen har också tillsatt en särskild kommitté för att se över beskattningsreglerna för familjeföretag. Där är en av uppgifterna att uppmärksamma delägars nuvarande rätt att avräkna underskott i bolagets verksamhet mot egna inkomster. Utskottet vill också erinra om den s. k. realbeskattningskommitténs arbete.

Med detta ber jag att få yrka avslag på reservation 2 och vpk-motionen 1109.

Jag vill också med anledning av vad Sven Henricsson sade om villaägare kontra dem som bor i hyreshus påpeka att det är en mycket medveten ambition från regeringens sida att utforma både de räntesubventionerade räntelånen och skattesystemet på ett sådant sätt att det skall råda neutralitet mellan olika boendeformer, så att inte den ena boendeformen gynnas på den andras bekostnad.

Herr talman! I reservation 3 liksom i vpk-motion 1597 tas frågan om en produktionsbeskattning upp. I reservation 3 skriver de socialdemokratiska reservanterna: "Av ett väl fungerande skattesystem bör kunna krävas att det av medborgarna upplevs som rättvist." Det bör bl. a. "effektivt motverka skatteflykt och skattefusk", och det "bör vara utformat så att det uppmuntrar till arbete och sparande och inte gynnar spekulaton och improduktiva placeringar".

Eftersom man från socialdemokratiskt håll numera tycks inse vådan av höga marginalskatter, liksom vikten av att det måste löna sig att arbeta, är vi uppenbarligen helt överens så långt. Men intressant är att de socialdemokratiska reservanterna därefter konstaterar att det svenska skattesystemet inte uppfyller dessa grundläggande krav på rättvisa och effektivitet. Ändå har det i sina huvudsakliga drag utformats under den tid då socialdemokraterna själva satt i regeringsställning.

Också från borgerligt håll menar vi att det fortfarande finns många brister i skattesystemet som vi successivt försöker rätta till, bl. a. genom de utredningar som jag tidigare nämnde och genom att fortsätta den successiva sänkningen av marginalskatterna i vanliga inkomstlagen.

Men hur vill då socialdemokraterna komma till rätta med bristerna? Förutom Kleppesystemet, vilket, som jag visat, knappast skulle motverka skatteflykt och improduktiva placeringar eller öka rättvisan, ser man uppenbarligen en produktionsfaktorskatt, en proms. som lösningen på många problem. Dess värre har det utredningsarbete som hittills skett i fråga om promsen – där socialdemokraterna också varit representerade – inte i något avseende kunnat bekräfta de förhoppningar som socialdemokraterna fäster vid en sådan skatt. Promsen skulle innebära ytterligare krångel och byråkrati för de skattskyldiga och för myndigheterna. Promsen skulle också kraftigt urholka löneutrymmet. Kan inte promsen övervältras på löntagarna – och allt talar väl för att det inte är möjligt – så måste promsen i stället läggas ovanpå övriga kostnader. Detta skulle ytterligare driva på inflationen, och eftersom promsen inte kan avräknas vid export skulle det ytterligare försämra svenska varors konkurrensförmåga här hemma och på utlandsmarknaden.

Visst behöver vi skatter – och t. o. m. ganska höga sådana. Men det är ändå inte skatterna som skapar vårt välstånd, utan det är produktivt arbete och produktiva investeringar. En proms i en situation då vi behöver förbättra – inte försämra – näringslivets konkurrensförmåga och hålla nere priserna vore nog inte den allra bästa medicinen.

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Skattepolitikens
inriktning*

Onsdagen den
9 april 1980

*Skattepolitikens
inriktning*

Bruttoskattekommitténs betänkande har varit på remiss och är nu föremål för överväganden inom regeringskansliet. Det är mycket sannolikt att dessa överväganden leder till att utredningsarbetet kommer att fortsätta.

Med hänvisning till det anförda ber jag att få yrka avslag på reservationen 3 liksom på vpk-motionen.

Låt mig till sist nämna ytterligare ett par vpk-motioner.

I vpk-motionen 1597 begärs att bolagsskatten höjs från 40 till 50 %, att Annelagen upphävs fr. o. m. den 1 juli i år, att möjligheterna till skattefria fonderingar i form av avskrivning och nedskrivning begränsas, att driftkostnadsbegreppet ges en snävare innebörd och att beskattningen av utdelningar skärps genom en egenavgift på utdelade vinster.

I en annan partimotion från vpk, nr 1109, yrkas att den statliga förmögenhetsskatten i stort sett fördubblas.

Riksdagen antog förra våren ändrade regler för beskattning av företag med bl. a. möjligheter för olika kategorier rörelseinnehavare att bygga upp obeskattade reserver och att fördela inkomsterna mellan olika år. Även det s. k. Annellavdraget berörs av de nya bestämmelserna. Utskottet menar att det inte finns någon anledning att nu ompröva dessa bestämmelser, som till stor del träder i kraft först vid nästa års taxering. Tvärtom finns det anledning att vidta ytterligare åtgärder för att minska dubbelbeskattningen på aktier.

Förmögenhetsbeskattningen är också föremål för prövning i den kommitté som har tillkallats för att se över beskattningsreglerna för familjeföretag. Också de höjda taxeringsvärdenas inverkan på kapitalskatterna kommer där att behandlas.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

VALTER KRISTENSON (s) replik:

Herr talman! Låt mig först få säga till Ingegerd Troedsson att hon läser våra reservationer till skatteutskottets betänkande som en viss potentat läser Bibeln. Hon läser in mycket, mycket mer än vad som står i den text som reservationerna innehåller. Hon tar också in lönerörelser 1974, 1975 och 1976, precis som om det var den dåvarande socialdemokratiska regeringen som bestämde lönepolitiken i landet. Vi har hela tiden slagits för att arbetsmarknadens parter skall ha frihet att göra upp avtalet. Det är skillnad i dessa dagar med en borgerlig regering som t. o. m. hade tänkt lagstifta om ett lönestopp – men efter nej från olika håll ångrade man sig. Det hade verkligen varit att klampa in i arbetsmarknadens parter fri förhandlingsrätt. Jag skulle förmoda att de lönehöjningar som genomfördes 1975 och 1976 hade godkänts både av LO, TCO, SACO, Arbetsgivareföreningen, staten, kommunerna och landstingen. Det var alltså flera parter inblandade, däremot inte den socialdemokratiska regeringen.

I vår reservation nr 1 har vi pekat på vilka dåliga effekter en indexreglering av skatterna får. Dels gynnar den höginkomsttagare på bekostnad av människor med låga inkomster, dels leder den till – vilket är mycket allvarligt

– dåliga statliga finanser. År 1976 hade vi, fru Troedsson, en samlad statsskuld på ungefär 65 miljarder. I dag har vi efter fyra års borgerligt regerande en samlad statsskuld på ca 190 miljarder – den har några veckor t. o. m. varit över 200 miljarder. Det är i stor utsträckning indexregleringen av skattesystemet som på ett avgörande sätt har bidragit till denna samlade statsskuld, som kommande generationer får betala. Vi har föreslagit den modell som tillämpades av riksdagsmajoriteten i början på 1970-talet, nämligen att vi ändrar skatteskalorna varje år. För att kompensera staten för de minskade inkomster som staten då får ökar man skatterna på något annat område så att staten totalt sett har samma inkomster.

När det gäller reservationen om reformering av avdragssystemet ber jag Tommy Franzén eller Ingegerd Troedsson att tala om för mig var i reservationen eller motionen som det står att Kleppmodellen skulle vara det allena saliggörande för det fortsatta utredningsarbetet.

TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Jag måste börja med att rätta Ingegerd Troedsson. Hon sade att Sven Henricsson hade talat om likställighet i boendet, men det var faktiskt jag som gjorde det.

Beträffande avdragen sade Ingegerd Troedsson att det otillbörliga utnyttjandet skall utredas. Sedan utskottet har relaterat vad som sägs i bl. a. vår motion om avdragssystemet säger man på s. 13: "Av det anförda framgår att de frågor om begränsningar i avdragssystemet som aktualiserats i motionerna är eller kommer att bli föremål för särskild prövning." Det är där jag menar att det finns en motsägelse mellan vad budgetministern tidigare har sagt och vad vi i vår motion anser bör tas upp i denna utredning. Nu säger Ingegerd Troedsson att det är otillbörligt utnyttjande som skall utredas. Då vill jag ställa en konkret fråga till Ingegerd Troedsson, och jag hoppas att jag får ett konkret svar. Vad innebär otillbörligt utnyttjande i detta fall? Innebär det exempelvis att man lånar upp för lyxkonsumtion? Innebär det att man lånar upp för konsumtion rent allmänt med hjälp av kreditkort och liknande med höga räntor som man kan göra avdrag för i sin deklaration? Det är en frågeställning som måste belysas om vi skall kunna ta ställning till huruvida det som står i utskottsbetänkandet överensstämmer med vad Ingegerd Troedsson egentligen menar.

Ett slopande av underskottsavdragen för egnahem drabbar unga människor, säger Ingegerd Troedsson. Jag tror att det skulle vara ytterst fördelaktigt med ett räntetak och en skärpning av realisationsvinstbeskattningen, för det skulle definitivt motverka den spekulation som förekommer på bostadsmarknaden och framför allt på egnahemsmarknaden, en spekulation som driver upp priserna på egnahem, så att vanliga människor får svårt att köpa sådana. Vi i vpk kan tänka oss en övergångsform som innebär att nuvarande ägare kan få behålla sina ränteavdrag, även om räntekostnaderna överskrider ett tänkt tak. Detta får alltså vara en övergångsbestämmelse som gäller så länge nuvarande ägare bor i fastigheten. Därefter får man tillämpa regler om ett räntetak.

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Skattepolitikens
inriktning*

Förste vice talmannen INGEGERD TROEDSSON (m) replik:

Herr talman! Jag vill först försäkra Valter Kristenson att jag med största uppmärksamhet läser inte bara socialdemokraternas reservationer utan också de bakomliggande motionerna.

Valter Kristenson tog upp friheten att träffa avtal på arbetsmarknaden. Den friheten hoppas jag verkligen skall bestå. Men när det gäller indexregleringen av skatterna säger socialdemokraterna i sin reservation att den bidrar till att påskynda inflationen. Vad jag i mitt inlägg ville påvisa var att socialdemokraternas årliga justeringar av marginalskatterna ledde dels till en mycket kraftig höjning av marginalskatterna i vanliga inkomstlagen, dels till betydande lönehöjningar för att kompensera skatterna, vilket i sin tur drev på inflationen i en takt som vi tidigare inte hade skådat. Indexregleringen är i motsats till socialdemokraternas skattejusteringar en garanti för att marginalskatterna inte knuffas upp.

Jag tycker också, Valter Kristenson, att man bör beakta sociala skäl. Menar socialdemokraterna verkligen att man inte skall kompensera t. ex. en mångbarnsfamilj med en enda inkomst på kanske 90 000 kr. för inflationens härjningar, medan man däremot skall ge full kompensation åt två förvärvsarbetande barnlösa makar med betydligt lägre inkomst? Om så är fallet har vi inte riktigt samma uppfattning om begreppet solidaritet.

Sedan hälsar jag med stor tillfredsställelse att socialdemokraternas orimliga förtjusning över Kleppmodellen nu tydligen har lagt sig. Men förtjusningen var nog så märkbar vid den presskonferens där Kleppmodellen presenterades som det nära nog allena saliggörande. Jag tycker att det är klokt om socialdemokraterna nu iakttar en större försiktighet i sin attityd till den modellen, som inte väckt någon våldsamt entusiasm ens i sitt hemland.

Så till Tommy Franzén. Jag ber om ursäkt att jag använde fel namn. I skatteutskottets betänkande före jul, då vi beställde en utredning om underskottsavdragen, står det just att det är ett otillbörligt utnyttjande av avdragsrätten som bör beivras. Jag kan inte nu tala om vad som är otillbörligt utnyttjande och vad som inte är det. Jag delar budgetministerns uppfattning att den här utredningen kommer att få ett av de allra svåraste uppdrag som en utredning någonsin fått. Men jag är säker på att man kommer att göra allt vad man kan för att skilja ut sådana avdrag som inte kan tolereras och som alltså är just otillbörliga från de helt legitima avdragen.

VALTER KRISTENSON (s) replik:

Herr talman! Ingegerd Troedsson erkänner nu att det inte står någonting om Kleppmodellen i reservationen. Men jag vill gärna ha sagt till Ingegerd Troedsson att Kleppmodellen, som är hämtad från Norge, är en av de tänkta modeller som ett utredningsarbete kan bedrivas efter. Själv har jag en viss stark sympati för denna modell.

När det gäller avdragen sade Ingegerd Troedsson i sitt första anförande att ett eventuellt räntetak skulle komma att påverka egnahemsboendet framför allt för unga människor. Vi har resonerat utifrån den förutsättningen att i de

fall där man bor i egenhem med rimlig standard, med rimlig storlek osv. får ränteadragen betraktas som en kostnad för bostaden. Då skall räntan vara avdragsgill, eftersom å andra sidan också en viss procent av fastighetens taxeringsvärde tas upp som intäkt.

Det skulle vara mycket upplysande för kammarens ledamöter, om Ingegerd Troedsson ville säga ifrån att hon är beredd att avskaffa avdrag för underskottsräntor på lån som tas upp i samband med t. ex. köp av en stor segelbåt eller en motorbåt eller av konst eller underskottsräntor på lån för att finansiera en kapitalplacering. Fru Troedsson talade samtidigt om att man nu aviserar framläggandet av en proposition om avskaffande av dubbelbeskattningen av aktier. Man kan ju ta upp lån med avdragsgill gäldränta och placera pengarna i aktier, och sådana transaktioner skulle då bli ännu gynnsammare än nu.

Jag hann i mitt förra anförande inte svara på frågan om produktionsfaktorbeskattningen. Utredningens borgerliga majoritet skriver ju att den är föremål för övervägande i regeringens kansli. Ni är alltså inte helt och hållet motståndare till tanken på införandet av en produktionsfaktorbeskattning.

I sitt senaste anförande sade Ingegerd Troedsson att inflationen under de sista åren av socialdemokraternas tid i regeringen var av tidigare aldrig skådat slag. Ja, det är möjligt, men det hade många olika orsaker: löneförhöjningar, oljeprishöjningar osv. Men nu sitter Ingegerd Troedssons egen partiordförande som ekonomiminister, och vi har en inflationstakt som är högre än vad den någonsin har varit. Det beror inte bara på oljeprishöjningarna utan över huvud taget på dåligt skötta statsfinanser.

TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Ingegerd Troedsson kunde inte svara på frågan vad det otillbörliga utnyttjandet av underskottsavdragen innebar. Jag skulle vilja påstå att den utveckling vi har haft över huvud taget på låncmarknaden definitivt inte är statsfinansiellt fördelaktig. Den ekonomiska situation vi befinner oss i hjälps avgjort inte upp av att människor i än högre utsträckning handlar på kredit – en kredit vars kostnader de sedan får göra avdrag för i sin deklaration. Det gäller oavsett om det är fråga om lyxkonsumtion, av båtar eller liknande, eller vanliga inköp av t. ex. kläder på köpkort osv. Jag vill påstå att alla underskottsavdrag av den modellen är otillbörliga och borde slopas.

Nu är jag rädd för att jag och Ingegerd Troedsson – liksom också utskottsmajoriteten – har olika uppfattning i denna fråga, och därför vill jag för säkerhets skull hemställa om bifall till yrkandet I i motionen 1109.

När Ingegerd Troedsson tar upp frågan om att ersätta avdrag från inkomst med avdrag från skatt säger hon att det bryter mot en symmetri i den svenska beskattningen. Ja, det må det göra. Men det finns inget som säger att en dålig företeelse som har funnits i ett stort antal år måste bibehållas bara på grund av detta förhållande. Någon gång borde man komma underfund med att det man sysslar med är en galenskap.

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Skattepolitikens
inriktning*

Jag kan inte förstå att det skulle vara ett olämpligt brott mot symmetrin att ett reseavdrag exempelvis för en vanlig arbetare får samma värde som en höginkomsttagares avdrag för motsvarande resekostnad, räknat i antal kronor. En normal inkomsttagare får för ett reseavdrag på 1 000 kr. en skattelindring om kanske 500 kr. genom avdrag från inkomsten i sin deklaration medan en höginkomsttagare med motsvarande resekostnad får en subvention med 850 kr. Jag förstår inte att det är någon speciellt god symmetri att den enes reseavdrag skall vara mera värt än den andres i ett sådant fall.

Vad slutligen gäller utredningssammansättningen är jag övertygad om att Ingegerd Troedsson lika väl som jag känner till att vänsterpartiet kommunisterna ställt sig utanför utredningen och att det är moderaternas agerande som ligger bakom det.

Förste vice talmannen INGEGERD TROEDSSON (m) replik:

Herr talman! Om Valter Kristenson läser den socialdemokratiska partitionen 1104 s. 11 och 12 skall han finna ett lovprisande av Kleppemodellen, även om man inte där kallar den så. Jag har använt det namnet därför att de allra flesta vet vad Kleppemodellen innebär. Man slutar med att säga, att arbetet med att anpassa detta nya system till svenska förhållanden skall fortsätta.

I reservation 2 tar man också upp Kleppemodellen, även om man inte heller där använder det namnet. Man säger att det av motionärerna anvisade systemet, som f. ö. har en motsvarighet i England, bör prövas också i Sverige.

Så några ord om de personliga ränteutgifterna. Först och främst skall vi ha klart för oss att höginkomsttagarnas underskottsavdrag för personliga räntor utgör en försvinnande liten del av de totala underskottsavdragen. Jag tycker det vore utmärkt om man kunde finna en metod att särskilja räntor på lyxbetonad konsumtion och begränsa avdragen för den typen av räntor. En av avsikterna med denna utredning är väl också att nå därhän. Men socialdemokraterna har varken i sin motion eller reservation kunnat anvisa någon modell för hur man skall skilja ut personliga räntor från förvärvsräntor av olika slag.

Jag håller med Valter Kristenson om att inflationen är hög. Det står också helt klart att en mycket bidragande orsak till det härrör sig från oljeprishöjningarna. Men just därför är det så viktigt att vi inte ger inflationen en ytterligare skjuts uppåt genom att lägga på en proms som, eftersom den inte kan övervältras, skulle innebära en direkt kostnadspress uppåt.

Om det, Tommy Franzén, stod helt klart vad som utgör ett otillbörligt utnyttjande av avdragen, då skulle varken socialdemokraterna, vpk eller de borgerliga partierna ha behövt anhålla om att en utredning skall tillsättas för att ta reda på det.

Sedan är det väl inte så svårt att förstå att den vanlige inkomsttagaren som gör ett extraarbete för 1 000 kr. och samtidigt har rescutlägg för samma belopp rimligen inte skall betala någon skatt för denna extrainkomst. Men

samma sak bör också gälla för den höginkomsttagare som tjänar 1 000 extra och har reseutgifter för samma belopp. Han skall väl inte behöva betala åtskilliga hundralappar i skatt på en inkomst som redan har försvunnit genom resekostnaderna.

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Skattepolitikens
inriktning*

SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! I mitt inlägg kommer jag att uppehålla mig vid vpk-motionen 1979/80:611, i vilken föreslås en parlamentarisk utredning för att utreda frågan om övergång till progressiv statskommunal enhetsskatt, och motion 1979/80:1854 med hänvisning till motion 1853 om slopad mervärdeskatteeffekt på livsmedel samt förslag om införande av arbetsgivaravgift beräknad på företagets omsättning.

Den svenska samhällsutvecklingen under de senaste decennierna kännetecknas av en våldsam expansion av den kommunala sektorn. Kommuner och landsting har fått ta på sig en allt större uppgift då det gällt omsorg om människorna. Ansvaret för bostäder, sjuk- och hälsovård, vård om de gamla och barnen, undervisningen, miljön, trafiken och efter hand även arbetsmöjligheter har i ökad omfattning blivit en kommunal angelägenhet.

Stora befolkningsomflyttningar med avfolkning och sviktande skatteunderlag i vissa områden samt stark koncentration och köproblem i andra områden har ställt ständigt ökade krav på kommunernas ekonomi. Statliga beslut har inneburit nya kommunala uppgifter och, i konsekvens härmed, utgifter. Eftersom staten inte samtidigt har ställt tillräckliga ekonomiska resurser till kommunernas förfogande, har kommunerna nödgats företa ständiga höjningar av utdebiteringen. Medelutdebiteringen har fördubblats sedan 1960 och tredubblats sedan 1950, och kommunalekonomiska utredningen beräknar en utdebitering på 36 kr. i mitten av 1980-talet, om inte särskilda åtgärder vidtas.

I skattedebatten förbises ofta kommunalskatten, som dock är betydligt tyngre än den direkta statsskatten för de allra flesta inkomsttagare. Jag vill erinra om den debatt som vi alldeles nyss har upplevt. Den handlade till övervägande del just om statsskatten, medan kommunalskatten, som jag sade, är avsevärt tyngre än den direkta statsskatten – i varje fall för de flesta. En allt större del av samhällets utgifter finansieras via proportionell kommunalskatt i stället för via progressiv statsskatt.

En orättvis fördelning av skattebördan blir följden, eftersom – utan hänsyn till den totala inkomsten – skatten per intjänt hundralapp blir lika stor för låg- och medelinkomsttagaren som för höginkomsttagaren. Men skatten blir dessutom orättvist fördelad mellan kommuner med skilda förutsättningar. Ta t. ex. Strömsunds kommun, som har landets högsta kommunalskatt på 32:70 kr., och jämför med Danderyd utanför Stockholm, som har landets lägsta kommunalskatt på 25:25 kr.

Dagens Nyheter publicerade den 14 januari en undersökning, som visar att en lärarfamilj i Strömsund får betala drygt 10 000 kr. mer i kommunalskatt än vad en motsvarande familj i Danderyd behöver betala. Ändå får kommuninvånarna i Danderyd en bättre kommunal service än invånarna i det

Onsdagen den
9 april 1980

*Skattepolitikens
inriktning*

skattetyngda Strömsund. Detta är en orättvisa som enbart den motiverar en utredning om en statskommunal progressiv enhetsskatt.

Som bekant pågår en borgerlig offensiv mot den s. k. offentliga sektorns expansion. Man gör gällande att kommunerna tillåter en alltför hög expansionstakt, då i stället allvarlig brist råder i fråga om barnomsorg, sjuk- och hälsovård, åldringsvård, bostäder, kollektivtrafik m. m. På många håll i exempelvis Norrland måste kommunerna dessutom satsa betydande resurser för att klara sysselsättningen i form av beredskapsarbeten, lokaler för sysselsättning och liknande.

Problemen löses inte heller med att tvinga på kommunerna ett s. k. skattetak eller genom en fördröjning av det kommunala skatteutjämningsbidraget i enlighet med regeringens förslag till årets riksdag. Med sådana åtgärder förvärras i många kommuner och landsting den ekonomiska situationen. En åtstramning får också svåra konsekvenser för sysselsättningen. Olika utredningar har som bekant kommit fram till att ökningen av sysselsättningen skall ske framför allt inom den offentliga sektorn. Förväntningarna är höga på kommuner och landsting i detta avseende, men om resurserna begränsas enligt regeringens intentioner, torde verkningarna i stället bli negativa för sysselsättningen.

Jag har här sökt anföra några exempel på kommunalekonomiska problem. Vänsterpartiet kommunisterna företräder en skattepolitisk linje, som syftar till utjämning av inkomst- och förmögenhetsskillnaderna och en rättvisare fördelning av skattebördorna. Vårt parti har länge förespråkade ökade statsbidrag till kommuner och landsting. En otillräcklig statsbidragsgivning leder till skattehöjningar och stoppar en nödvändig utbyggnad av den kommunala verksamheten.

Det är mot denna bakgrund man skall se vårt förslag i motion 611 om utredning av frågan om övergång till statskommunal progressiv enhetsskatt, dvs. en för stat och kommun gemensam skatt.

Utskottet vill utesluta en sådan utredning av "hänsyn till den kommunala självstyrelsen". I själva verket har statliga ålägganden på kommunerna medfört finansiella problem som i mycket hög grad *begränsar* den kommunala självstyrelsen i nuläget. Det torde i stället snarare förhålla sig så att ett nytt, mera solidariskt skattesystem av den typ vpk skissat i sin motion skulle möjliggöra finansiering av den grundläggande sociala, medicinska och kulturella omvårdnaden och därmed öka förutsättningarna för den kommunala självstyrelsens praktik.

Vi menar att de skatteutredningar som arbetar främst syftar till vissa förändringar inom ramen för rådande system. Den skattepolitiska debatt som förs i pressen däremot har ofta aktualiserat helt andra, mera genomgripande och principiellt nya skatteformer än de nuvarande. Vårt förslag syftar till en utredning rörande en total omläggning av skattesystemet.

Så några ord om den andra motionen, 1854, i vilken föreslås slopad mervärdeskatteeffekt på livsmedel. Genom nu utgående livsmedelssubventioner kan man säga att detta krav är tillgodosett ungefär till hälften. Vpk:s

förslag innebär alltså att den resterande momseffekten måste bort. Härigenom åstadkommes en betydande lättnad för de breda konsumentgrupperna, inte minst barnfamiljerna som har större behov av livsmedel än andra och därmed får betala mera i skatt på maten än andra.

Utskottet upprepar nu de tidigare skattetekniska invändningarna mot förslaget. Dessa svårigheter är starkt uppförstorade. I många länder har man sedan länge varierande momsuttag på skilda varugrupper, och det kan f. ö. nämnas att t. o. m. de svenska livsmedelshandlarnas organisation numera uttalat sig för att acceptera ett borttagande av mervärdeskatteeffekten på livsmedel. Under den nu pågående avtalsrörelsen har från breda fackliga grupper ställts krav i motionens riktning.

Herr talman! I samma motion ställer vi ett förslag som innebär ett stärkande av statsbudgeten. En arbetsgivaravgift beräknad med 1 % på företagens omsättning skulle till statskassan inbringa minst 6 miljarder kr., även om därvid – som vi föreslår – kommuner och landsting skulle undantas.

Med det anförda yrkar jag, herr talman, bifall till motionerna 1979/80:611 och 1979/80:1854, punkterna 1 och 3.

Förste vice talmannen INGEGERD TROEDSSON (m) replik:

Herr talman! Det finns all anledning att instämma i vad Sven Henricsson säger om att det är viktigt att förhindra ytterligare kommunala skattehöjningar, inte minst med tanke på deras effekt för låginkomsttagare. Under de borgerliga regeringarna har också statsbidragen till kommunerna ökat mer än någonsin tidigare, framför allt bidragen till de kommuner som har låg skattekraft, många barn eller många äldre.

Däremot kan vi knappast se att det skulle vara någon lösning att gå över till en statskommunal enhetsskatt som vpk vill. Utskottet har tidigare vid många tillfällen behandlat sådana yrkanden och finner inte heller nu skäl till att medverka till en sådan ändring i skattesystemet. Övergång till en statskommunal enhetsskatt skulle för det första minska den kommunala självstyrelsen och den skulle för det andra inte skapa några som helst nya resurser, som i något avseende skulle underlätta för kommunerna.

Sven Henricsson tar också upp mervärdeskatten på livsmedel, men nu heter det inte längre mervärdeskatten utan mervärdeskatteeffekten – i motion 1854 vill man att den skall slopas. Man vill också att riksdagen skall föreläggas förslag om en arbetsgivaravgift på företagens omsättning.

När det gäller mervärdeskatten anser utskottet att riksdagen bör vidhålla sin tidigare uppfattning. Jag kan, om inte Sven Henricsson vet det, nämna att vi med statsmedel redan subventionerar baslivsmedel med bortåt 4 miljarder kronor.

Utskottet kan inte heller biträda förslaget om en ytterligare arbetsgivaravgift på företagens omsättning. Strävan bör i stället, med hänsyn till företagens konkurrensförmåga gentemot omvärlden och därmed till sysselsättningen, vara att begränsa sådana pålagor som ensidigt drabbar svenska företag och varor men släpper utländska företag och varor fria.

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Skattepolitikens
inriktning*

Med detta ber jag att också på dessa punkter få yrka bifall till utskottets hemställan.

SVEN HENRICSSON (vpk) replik:

Herr talman! Fru Troedsson gör gällande att utskottet avstyrker ett förslag om statskommunal enhetsskatt, men det gör inte utskottet. Det avstyrker faktiskt ett förslag om en utredning. Vi har icke tagit ställning till formerna för denna enhetsskatt eller hur den i detalj skulle se ut. Däremot har vi, som jag sade i mitt huvudanförande, konstaterat att det nuvarande systemet innebär stora orättvisor. Jag vill fråga fru Troedsson: Är det riktigt och en bra ordning att en familj som bor i Strömsund betalar 10 000 kr. mer i kommunal skatt än vad den skulle göra om den bodde i Danderyd? En sådan effekt är ju uppenbarligen orättvis, och detta är ett exempel på missförhållanden som vi vill komma till rätta med genom att utreda möjligheten att införa en total, gemensam beskattning för stat och kommuns räkning.

Beträffande momsen på mat har vi från vpk länge använt uttrycket mervärdeskatteeffekt. Jag vill erinra om att stora fackliga organisationer har accepterat att någonting nu måste hända när det gäller just denna del. Det är inte rimligt att breda skikt av folket, barnfamiljer och andra, skall bidra till skatteinkomsterna på grund av att de har stort behov av mat till exempelvis sina barn.

Förste vice talmannen INGEGERD TROEDSSON (m) replik:

Herr talman! I motsats till utskottets ställningstagande till underskottsavdragen, som är en mycket besvärlig fråga, har vi från utskottets sida menat att det står klart att förslaget om en statskommunal enhetsskatt inte behöver utredas. Vi ser redan vilka effekter en sådan skatt skulle få. Och jag vill åter erinra om de betydande överföringar till de mest skattetyngda kommunerna som har skett under de borgerliga regeringsåren.

När det gäller mervärdeskatteeffekten på livsmedel och livsmedelssubventionerna har jag den uppfattningen att om vi i betydligt större utsträckning skulle kunna subventionera livsmedlen vore det, av hänsyn till de hårdast trängda grupperna, till barnfamiljerna, betydligt bättre att i så fall försöka koncentrera insatserna till dem. Däremot har jag mycket svårt att se vilka vinster som står att hämta genom att vi i betydligt mycket större omfattning än hittills skulle subventionera varandras livsmedel genom väsentligt ökade subventioner eller genom att ta bort momsen på livsmedel.

SVEN HENRICSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag noterar att fru Troedsson i varje fall har förståelse för att detta med momsen på mat är ett problem. Jag kan komplettera med uppgiften att en barnfamilj som har ganska stort behov av mjölk betalar uppåt 500 kr. i skatt enbart på sina inköp av mjölk. Den som inte har klart för sig att detta är en extra belastning på barnfamiljerna förstår inte de skatteproblem som finns för de många små inkomsttagarna.

På förslag av tredje vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas kl. 19.30.

§ 20 Tredje vice talmannen meddelade att läkarintyg inkommit för *Eivor Marklund* som var sjukskriven under tiden den 14 april–den 13 maj.

Erforderlig ledighet beviljades.

Tredje vice talmannen anmälde att *Paul Lestander* (vpk) under denna tid skulle tjänstgöra som ersättare för *Eivor Marklund*.

§ 21 Upplästes följande inkomna ansökan:

Till riksdagen

Undertecknad hemställer härmed om ledighet från riksdagsarbetet fr. o. m. tisdagen den 15 april t. o. m. onsdagen den 14 maj för fullgörande av fackligt uppdrag.

Stockholm den 31 mars 1980

Karin Nordlander

Kammaren biföll denna ansökan.

Tredje vice talmannen anmälde att *Billy Eriksson* (vpk) under denna tid skulle tjänstgöra som ersättare för *Karin Nordlander*.

§ 22 Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1979/80:139 om höjning av Sveriges kapitalinsats i Världsbanken (IBRD)

1979/80:154 om överenskommelser om bidrag till verksamheten vid karolinska sjukhuset och akademiska sjukhuset i Uppsala, m. m.

1979/80:165 om vissa varvsfrågor, m. m.

§ 23 Anmäldes och bordlades

Motionerna

1979/80:1961 av *Gunnar Biörck* i Värmdö

med anledning av proposition 1979/80:136 om vissa professurer vid Karolinska institutet

1979/80:1962 av *Olof Palme m. fl.*

med anledning av proposition 1979/80:155 om lag om förbud under viss tid mot spridning av bekämpningsmedel över skogsmark

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Skattepolitikens
inriktning*

Onsdagen den
9 april 1980

*Anmälan av inter-
pellationer*

Anmälades och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 9 april

1979/80:174 av *Lennart Brunander* (c) till utbildningsministern om konsumtionsutbildningen vid landstingskommunala gymnasieskolor:

Vid de flesta av de landstingsägda lanthushållsskolorna finns linjer för konsumtionsutbildning. Dessa kurser är ettåriga eller terminskurser och ger framför allt utbildning i kost, hygien och konsumtionsfrågor. Dessa kurser är ett viktigt komplement till den kommunala konsumtionslinjen, som är tvåårig. Många, för att inte säga alla, har nytta av denna utbildning. Alla är inte betjänta av eller har möjlighet att satsa två år på en sådan utbildning. Kunskaper i kost och konsumentfrågor är viktiga som ett led i vår utbildning och som en grund att stå på som konsumenter och ansvariga för skötseln av våra hem.

Inom vissa landsting diskuteras nedläggning av dessa konsumtionslinjer. Så är det i Älvsborgs län, där det nu föreligger förslag om att konsumtionslinjerna vid de landstingsägda skolorna skall läggas ner. Bakgrunden är den att antalet sökande har minskat från att tidigare ha varit flera gånger antalet platser till att nu nätt och jämnt räcka till för att fylla kurserna. Detta beror på ändrade intagningsbestämmelser för bl. a. barnskötareutbildning. Till denna utbildning krävdes tidigare genomgång av lanthushållsskola eller liknande. När detta krav försvann gavs den uppfattningen att de korta konsumtionslinjerna inte hade något värde för fortsatta studier. Frågan uppmärksammades i motion i riksdagen, och med anledning härav gjorde utbildningsutskottet ett enhälligt utförligt yttrande som klart anger bl. a. hur genomgången specialkurs vid t. ex. lanthushållsskola skall värderas vid antagning till högskolestudier. Detta ställde riksdagen sig bakom.

Såvitt jag förstår har inte informationen om den landstingskommunala konsumtionsutbildningen nått de berörda, eftersom uppfattningen om att dessa kurser inte leder någon vart fortfarande felaktigt finns kvar. Detta har varit ett av de viktigaste argumenten för nedläggning av den landstingskommunala konsumtionsutbildningen. Eftersom jag sätter stort värde på denna typ av utbildning, är jag oroad av detta. Jag skulle önska att alla parter, de som eftersöker utbildningen, utbildningens huvudmän och intagningsnämnderna, finge en bättre information om hur utbildningsutskottet och också riksdagen ser på denna fråga.

Jag redovisar här nedan utdrag ur utbildningsutskottets betänkande 1977/78:7:

”I universitets- och högskoleämbetets författningssamling 1977:42 (Föreskrifter för tillämpningen av förordningen med provisoriska föreskrifter om tillträde till grundläggande högskoleutbildning) har redovisats ett antal

specialkurser som – i kombination med varandra – ger allmän behörighet till högskolestudier efter komplettering i svenska och engelska. Enligt vad utskottet inhämtat är avsikten att utöver redovisade kurser även t. ex. ettårig specialkurs inom konsumtionsområdet kombinerad med annan ettårig specialkurs skall kunna ge allmän behörighet till högskolestudier förutsatt att erforderlig komplettering sker i svenska och engelska. Motsvarande gäller specialkurs om en termin t. ex. konsumtionsområdet om den kombineras med annan utbildning om tre terminer. Behörighetsfrågan kommer att prövas från fall till fall.

Konsumtionsutbildning om minst en termin vid landstingskommunal gymnasieskola eller lanthushållsskola ger, liksom hemteknisk specialkurs om minst en termin anordnad av primärkommun, de särskilda förkunskaper som i förutbildningshänseende krävs för tillträde till – inom högskolan – ekonomiföreståndarlinje, hushållslärlärlinje och internatföreståndarlinje samt – inom gymnasieskolan – utbildning till hemvårdare, hushållstekniker samt kock m. fl. inom storhushållsområdet. Det särskilda förkunskapskravet anges av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) mestadels på följande sätt: "hemteknisk specialkurs eller motsvarande (t. ex. lanthushållsskola)". I skolöverstyrelsens (SÖ) informationsmaterial upptas däremot som regel inte exemplifieringen med lanthushållsskola.

Det är, som utskottet ser det, angeläget att berörda gymnasieskolelever får information om att kortare specialkurser om sammanlagt fyra terminer kan åberopas för erhållande av allmän behörighet till högskolestudier. Det är vidare angeläget att UHÄ:s och SÖ:s information beträffande särskilda förkunskapskrav inom konsumtionsområdet samordnas, så att tvekan inte behöver uppstå om den landstingskommunala konsumtionsutbildningens och lanthushållsutbildningens ställning i utbildningssystemet.

Vad gäller värdet av hemteknisk kurs eller annan specialkurs inom konsumtionsområdet vid ansökan till barnskötarutbildningen har utskottet inhämtat följande.

Sökande med slutbetyg från grundskolans årskurs 9 har möjlighet att komplettera en terminskurs med en kortare praktik, så att en tillgodoräkningsbar praktiktid om sammanlagt sex månader erhålls. I vad gäller urval till barnskötarutbildning har den fria kvoten enligt särskilt beslut fastställts till lägst 75 % av elevplatserna. Grundprincipen för den fria kvoten är att den skall användas för intagning av sådana sökande som missgynnas av gällande intagningsbestämmelser. Enligt SÖ:s allmänna anvisningar till intagningsnämnderna bör nämnderna ta till vara de möjligheter och den frihet som den fria kvoten innebär och låta intagningen av en del sökande präglas av en individuell helhetsbedömning med de speciella hänsynstaganden som är motiverade. Som framgått av det föregående har hemteknisk specialkurs eller annan specialkurs inom konsumtionsområdet sedan länge och till och med intagningen inför höstterminen 1977 varit ett särskilt förkunskapskrav för tillträde till barnskötarutbildning. Med hänsyn till det värde som ligger i att blivande barnskötare har förutbildning i ämnet kostkunskap – utbildning i ämnet ingår inte i den nya barnskötarutbildningen – finns det enligt

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

Anmälan av interpellationer

Onsdagen den
9 april 1980

*Meddelande om
frågor*

utskottets mening skäl att tillmäta genomgång av specialkurs inom konsumtionsområdet ett värde vid urval till barnskötarutbildning. Så sker också vid vissa intagningsnämnder.

Med hänvisning till detta anholder jag att till utbildningsministern få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder ämnar utbildningsministern vidtaga för att riksdagens beslut (UbU 1977/78:7) angående värdet av genomgången landstingskommunal konsumtionsutbildning vid tillträde till högskolestudier på ett tillfredsställande sätt når ut till berörda parter?

1979/80:175 av *Gunnar Biörck* i Värmdö (m) till socialministern om den svenska befolkningsutvecklingen:

Till följd av motioner vid 1976/77 och 1977/78 års riksmöten framlade socialutskottet vid det senare riksmötet ett enhälligt betänkande (SoU 1977/78:32) i befolkningsfrågan, i vilket bl. a. uttalades att "regeringen utan dröjsmål bör överväga vilka åtgärder som – utöver den planerade undersökningen av orsakerna till födelseminskningen – bör vidtas med anledning av den oroande befolkningsutvecklingen".

Ehuru en viss mindre ökning i födelsetalet ägde rum 1979, kan detta knappast försvara en fortsatt avvaktande hållning från statsmakternas sida.

Jag anholder därför om kammarens tillstånd att fråga socialministern, om statsrådet har några upplysningar att ge riksdagen om sin aktuella bedömning av nativitetsutvecklingen i vårt land och vilka åtgärder statsrådet överväger att föreslå riksdagen.

§ 25 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 8 april

1979/80:414 av *Gunnar Olsson* (s) till utbildningsministern om förslag till ökad sjukgymnastutbildning:

Vakanserna på sjukgymnastsidan är i dag många, och bristen på sjukgymnaster utgör ett stort problem för den rehabiliterande sjukvården. I regeringens propositionsförteckning från den 10 januari 1980 anmäldes att en proposition om dimensioneringen av sjukgymnastutbildningen skulle framläggas under mars månad eller senare. I Landstingsförbundets tidskrift nr 6 år 1980 finns en artikel om sjukgymnastutbildning som säger att det inte kommer att läggas fram någon sådan proposition under våren.

Med anledning härav vill jag till utbildningsministern ställa följande fråga:

Har regeringen ej för avsikt att under våren framlägga någon proposition om ökad sjukgymnastutbildning och i så fall vilka är skälen härtill?

den 9 april

1979/80:415 av *Hans Petersson* i Hallstahammar (vpk) till handelsministern om regeringsåtgärder för att stödja kampen för demokratiska fri- och rättigheter i Guatemala:

Efter en demokratisk tioårsperiod återinfördes 1954 diktaturen i Guatemala. USA deltog i händelserna och ökade därefter sitt finansiella och militära stöd till förtryckarregeringen.

Kampen för demokratiska fri- och rättigheter har emellertid fortsatt. Arbetarna vid Coca-Colafabriken i Guatemala City har gått i spetsen för kampen, och de har varit framgångsrika, trots att ledande fackliga företrädare terroriseras, mördas eller tvingas i landsflykt.

Anställda inom livsmedelsindustrin över hela världen solidariserar sig nu med arbetarna och kräver att den multinationella koncernen ger sina arbetare fackliga fri- och rättigheter. Mord och terror måste upphöra. I Sverige genomför flera fackförbund en fyradagarsbojkott mot Coca-Colaprodukter.

Sverige är med i IDB, som lämnar sitt stöd till Guatemalas regering. Halvstatliga Pripps har licensavtal med Coca-Cola Company för produktion och försäljning av företagets varor i Sverige.

Mot bakgrund av det anförda vill jag fråga handelsministern:

Vilka åtgärder har regeringen vidtagit för att stödja kampen för demokratiska fri- och rättigheter i Guatemala, och vilka åtgärder planeras för att nå detta syfte?

1979/80:416 av *Olle Wästberg* i Stockholm (fp) till industriministern om åtgärder för att förhindra viss efterforskning av journalisters källor:

Det har nyligen avslöjats att det statliga företaget Telub AB utbildar 100 libyska ungdomar för den libyska krigsmakten, säljer fjärrstyrningsutrustning för båtar till Libyen samt har arbetat på förslag om kvalificerad militär utbildning för Libyen. Dessa uppgifter har varit av stort allmänt intresse och blivit omdiskuterade. Företagsledningen för Telub har nu via sin interna säkerhetstjänst och genom ett cirkulär till samtliga företagets anställda försökt efterforska källan till uppgifterna.

Avser statsrådet företa någon åtgärd för att hindra att en statlig företagsledning försöker efterforska journalisters källor?

1979/80:417 av *Oskar Lindkvist* (s) till statsministern om inlösen av villor i närheten av Bromma flygplats:

Kommunikationsministern har via massmedia meddelat att regeringen är beredd att lösa in de villor vari de boende störs av bullret från Bromma

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Meddelande om
frågor*

Nr 115

Onsdagen den
9 april 1980

*Meddelande om
frågor*

flygplats. Uttalandet klargör inte om regeringens avsikt är att endast förklara sig beredd att infria en skadeståndsskyldighet, att utifrån någon inte angiven befogenhet erbjuda frivillig inlösen till något överenskommet pris eller att hävda någon statens rätt till tvångsinlösen. Det klargör inte heller hur utgifterna skall finansieras. Uttalandet klargör emellertid att kommunikationsministern uttalat sig på regeringens vägnar. Med hänsyn till att något formellt regeringsbeslut inte uppgetts föreligga önskar jag ställa följande fråga till statsministern som företrädare för regeringen i dess helhet:

Vill statsministern redogöra för regeringens avsikter när det gäller att lösa in villor i Brommaområdet och därvid utveckla de möjligheter att genomföra dessa avsikter som nu står regeringen till buds?

§ 26 Kammaren åtskildes kl. 17.52.

In fidein

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert